

**Karlova univerzita v Praze
Právnická fakulta
Katedra finančního práva a finanční vědy**

Rigorózní práce

**Právní a institucionální zabezpečení finančního
systému proti praní špinavých peněz**

**Legal and institutional security of the financial system
against money laundering**

Mgr. Bc. Tomáš Kubík

Praha, 2013

Konzultant: JUDr. Michael Kohajda, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci 'Právní a institucionální zabezpečení finančního systému proti praní špinavých peněz' vypracoval samostatně pod vedením JUDr. Michaela Kohajdy, Ph.D., že jsem všechny využití prameny a literaturu řádně citoval, a že předmětná práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. března 2013

.....

Tomáš Kubík

OBSAH

Úvod	5
1. Obecný úvod do problematiky praní špinavých peněz	10
1.1. Pojem fenoménu praní špinavých peněz	10
1.2. Původ a zdroje špinavých peněz	13
1.2.1. Legální a nelegální sektor ekonomiky	17
1.3. Rysy a fáze praní špinavých peněz	22
2. Prameny práva pro boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu..	27
2.1. Situace v USA	27
2.1.1. Bank Secrecy Act (Zákon o bankovních transakcích) - BSA	28
2.1.2. Money Laundering Control Act (Zákon o potírání praní peněz)	30
2.1.3. The International Money Laundering Abatement and Anti-Terrorism Financing Act of 2001 – IMLAA	33
2.2. Mezinárodní spolupráce a právní úprava v boji proti praní špinavých peněz.....	36
2.2.1. Vídeňská úmluva	36
2.2.2. Basilejský výbor - Programové vyhlášení zásad	37
2.2.3. Konvence Rady Evropy č. 141, o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu	37
2.2.4. Směrnice Rady Evropského společenství č. 91/308/EHS (I. AML)	38
2.2.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES (II. AML)	40
2.2.6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES (III. AML)	41
2.2.7. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005 a č. 1781/2006	42
2.3. Právní úprava boje proti praní špinavých peněz v České republice.....	44
2.3.1. Zák. č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů	45
2.3.2. Zák. č. 284/2004 Sb., novela zákona č. 61/1996 Sb.....	46

2.3.3. Zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	48
2.3.3.1. Povinné osoby	51
2.3.3.2. Identifikační údaje	54
2.3.3.3. Podezřelý obchod.....	56
2.3.3.4. Povinnost identifikace a kontroly klienta	59
2.3.3.5. Obecně o oznámení podezřelého obchodu	65
2.3.3.6. Systém vnitřních zásad	68
2.3.3.7. Zvláštní ustanovení o auditorech, účetních, soudních exekutorech a daňových poradcích.	70
2.3.3.8. Zvláštní ustanovení o advokátech a notářích.....	70
2.3.3.9. Zvláštní ustanovení o osobách přijímajících hotovost 15'000 EUR nebo vyšší	73
2.3.3.10. Získávání informací Ministerstvem financí ČR.....	74
2.3.3.11. Výkon správního dozoru.....	75
2.3.3.12. Oznamovací povinnost při přeshraničních převozech	77
2.3.3.13. Správní delikty	78
2.3.4. Zák. č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti.....	82
2.3.5. Vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	83
2.3.6. Další zákony související s legalizací výnosů z trestné činnosti	84
3. Institucionální zabezpečení	86
3.1. Mezinárodní institucionální zabezpečení boje proti praní peněz.....	87
3.1.1. Evropská komise	87
3.1.2. Rada Evropy	87
3.1.3. FATF – Financial Action Task Force.....	88
3.1.4. Světová banka – Mezinárodní měnový fond	91

3.1.5. Další organizace	91
3.2. Institucionální zabezpečení v České republice	92
3.2.1. Finanční analytický útvar	92
3.2.2. Policie ČR - Útvar odhalování korupce a finanční kriminality	94
3.2.3. Spolupráce Finančně analytického útvaru a Policie ČR.....	101
3.2.4. Bankovní sektor	106
4. Praktické řešení při oznámení podezřelého obchodu.....	113
4.1. Oznámení podezřelého obchodu bez odkladu splnění příkazu klienta	113
4.2. Oznámení podezřelého obchodu s odkladem splnění příkazu klienta	119
5. Závěr	125
RESUMÉ	136

Úvod

Praní špinavých peněz je jedním z nejpálčivějších problémů globálního finančního systému posledních několika desetiletí, se kterým je třeba účinně bojovat, a to všemi dostupnými, legálními prostředky. V souvislosti s praním špinavých peněz dochází ke zneužívání světových bankovních systémů, tyto jsou využívány ke skrytí původu nekalých příjmů a zisků, což samozřejmě může vést k vážnému ohrožení zdraví a stability bankovních a finančních institucí a k ohrožení důvěry ve finanční systém jako takový, a zároveň ke ztrátě důvěry, kterou veřejnost k těmto institucím chová.

Zvláště v dnešní době tzv. přímého bankovníctví, kdy platby probíhají v kyberprostoru, což samozřejmě poskytuje daleko větší možnosti pro praní špinavých peněz, zejména anonymitu, jednoduchost a rychlost, se kterou lze jednotlivé transakce vypořádat, je nutno klást zvýšené nároky nejen na samotnou tvorbu účinných právních norem a jejich důsledné dodržování ze strany všech jejich adresátů, ale také na samotné instituce bojující s praním špinavých peněz. V souvislosti s rozvojem přímého bankovníctví je nutno posilovat taktéž odpovědnost jednotlivých subjektů finančního systému za respektování a uplatňování vyvíjející se nejen mezinárodní legislativy, která usiluje o potírání zneužívání platebního styku v rámci celého finančního systému, jako prostředku k praní špinavých peněz.

Pokud chceme, aby byl problém praní špinavých peněz úspěšně řešen, pak je třeba, aby zde existovaly právní normy namířené přímo proti praní špinavých peněz, které budou společné pokud možno maximu právních systémů, které tedy vezme za své maximum států, a které budou důsledně uplatňovány. Je tedy třeba vytvářet a přijímat takovou legislativu, která by co nejvíce bránila tomu, aby mohlo docházet k praní špinavých peněz finančními systémy tak, aby bylo možno mít celý proces praní špinavých peněz pod kontrolou.

Praní špinavých peněz je globálním jevem, který není omezený geopolitickými hranicemi, neuznává hranice státní a nespadá pod žádnou zjevnou suverénní jurisdikci. Jedná se o svého druhu alter ego mezinárodního systému převodu finančních prostředků. Je schopen fungovat tak efektivně právě proto, že institucionální systém mezinárodních plateb je sám o sobě nástrojem vysoce účinným. Nikdo přesně neví, jaká

suma se vlastně každým rokem propere v celosvětovém měřítku. Např. americká US Drug Enforcement Administration hovoří o částce 500 mld. USD ročně, která údajně proběhne kanály mezinárodní pašerácké sítě s drogami. Finančními kanály londýnské City by mělo protéct zhruba 2,4 mld. GBP ročně. Daňové úniky a zrod alternativní černé ekonomiky se staly absolutně největším nezákonným zdrojem financí ve světě 'nečistých peněz'. Zisky z nich proudí do finančních institucí v zahraničí, tedy mimo soudní pravomoc států, v nichž tyto prostředky vznikly. Následně jsou směřovány do různých 'zajišťovacích fondů' za účelem dalšího přímého rozmístění na trhy, jež jsou vždy ochotné přijmout hotové peníze. Zisky z 'černé' či 'alternativní' ekonomiky jsou ohromující. V období let 1990 – 1995 dosáhly škody způsobené černou ekonomikou jen v 5 - ti členských zemích Evropské unie této výše: Velká Británie – 58 mld. GBP, Belgie – 2'375 mld. BEF, Francie – 1'182 mld. FRF, SRN – 794 mld. DM, Itálie – 544'421 mld. ITL.¹ Dle odhadů se v roce 1996 pohyboval celosvětový objem zlegalizovaných výnosů mezi 590 a 1'500 mld. USD.² Mezinárodní měnový fond odhaduje, že agregátní objem legalizovaných výnosů z trestné činnosti tvoří zhruba dvě až pět procent celosvětového hrubého domácího produktu. V případě České republiky odhady uvádějí, že škody z odhalených zločinů v České republice činí 50 mld. Kč, ze všech zločinů pak 100 až 150 mld. Kč ročně.³

Problému praní špinavých peněz musí čelit a razantně s ním bojovat nejen zákonodárci, orgány státních správ, bezpečnostní orgány států, tedy státní aparát jako takový, ale i mnoho další subjektů, jako samotné banky, advokáti, daňoví poradci, auditoři apod., byť ne vždy se tyto subjekty k tomuto problému staví tak, jak by asi měly. Každý má na danou věc odlišný pohled a názor, a to vždy s ohledem na to, jaké skupiny je součástí, a které zájmy tedy hájí. Jiný pohled na věc a míru možné regulace budou mít státní orgány jako např. bezpečnostní orgány, finančně analytické jednotky apod., jejichž prioritou je zabránit či alespoň co nejvíce minimalizovat praní špinavých

¹ DAVIES, R., B. Praní špinavých peněz: prosazování a dodržování 'nejlepší praxe' v mezinárodním platebním styku. Unisys Financial Compliance Group, Londýn, s. 2. [on-line], dostupné na: [<http://si.vse.cz/archive/proceedings/2000/prani-spinavych-penez-prosazovani-a-dodrzovani-nejlepsi-praxe-v-mezinarodnim-platebnim-styku.pdf>], citováno dne 15. října 2012.

² DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty. 3. přepracované a rozšířené vydání, Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-515-X, s. 241.

³ KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, s. 10-11.

peněz, jiný pohled na věc budou mít banky, které se snaží maximalizovat svůj zisk, nicméně chápou problém praní špinavých peněz, který v konečném důsledku jim samým může uškodit, a proto se s různou mírou intenzity, ta která banka, s tímto problémem snaží vypořádat, a úplně jiný pohled na věc budou mít někteří advokáti, daňový poradci, kteří mnohdy již stojí na straně samotných subjektů, ať již právnických či fyzických osob, které se na samotném praní špinavých peněz podílejí, přičemž se schovávají za povinnost mlčenlivosti apod.

V předkládané rigorózní práci 'Právní a institucionální zabezpečení finančního systému proti praní špinavých peněz' se hodlám zabývat problematikou legalizace výnosů z trestné činnosti, jinými slovy řečeno praním špinavých peněz, a to především, jak již ze samotného názvu práce vyplývá, z pohledu právního a institucionálního.

Při své práci se velice často s fenoménem praní špinavých peněz setkávám. Vidím v něm velký problém současnosti s negativním vlivem do mnoha sfér lidské společnosti. Z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že boj s ním je velice náročný, a ne vždy se podaří být v tomto úspěšný. Často si tak kladu otázku, zda jsou činěny dostatečné kroky k tomu, aby se dařilo daleko více účinně, s větší úspěšností, s tímto problémem bojovat.

Touto prací bych se chtěl pokusit na tuto, ale i další otázky s tímto souvisejícími, odpovědět. Především bych se chtěl zabývat tím, zda zde vůbec existuje dostatečná a účinná legislativa a s ní související instituce, státní orgány, jaké mají tyto možnosti, co se týče boje s praním špinavých peněz, jaké mají povinnosti, oprávnění, zda jsou tato dostatečná, do jaké míry, s jakými případnými obtížemi a jakými výsledky, jsou schopny s tímto celosvětovým problémem bojovat apod. Taktéž bych chtěl poukázat na zásadní problémy, které dle mého názoru, mají negativní vliv na boj proti praní špinavých peněz, se kterými je třeba se vypořádat.

V práci jsou například vysvětleny základní pojmy, obecné rysy a vývoj fenoménu praní špinavých peněz, dále je věnována pozornost nejen platné legislativě, ale i jejímu vývoji, včetně institucí, zaměřeným na boj proti praní špinavých peněz, a to jak v mezinárodním, tak národním měřítku. Práce obsahuje taktéž praktickou část s řešením konkrétního případu tzv. podezřelého obchodu, včetně vysvětlení konkrétní

činnosti jednotlivých subjektů na tom zainteresovaných, ať již se jedná o tzv. povinné osoby, tak státní orgány jako Finančně analytický útvar Ministerstva financí ČR nebo Policie ČR, a s tím spojených úkonů, neboť pouze ve vzájemné spolupráci lze dosáhnout společného cíle, a to je zabránění zneužití finančního systému proti praní špinavých peněz. V práci se taktéž snažím zhodnotit současnou situaci boje proti praní špinavých peněz, kdy vycházím především z praktických zkušeností získaných v průběhu několika let, přičemž se snažím poukázat na opakované problémy současného systému. Část práce je taktéž věnována výsledkům práce a vzájemné spolupráce mezi Policií ČR a Finančně analytickým útvarem Ministerstva financí.

Rigorózní práce je členěna do čtyř kapitol a závěru, ve kterém shrnuji závěry svého bádání.

První kapitola je zaměřena především na vysvětlení samotného pojmu praní špinavých peněz, vysvětlení základních pojmů v procesu legalizace výnosů z trestné činnosti, jednotlivé etapy praní špinavých peněz a taktéž nejčastěji užívané metody legalizace výnosů z trestné činnosti.

Druhá kapitola je věnována legislativě upravující problematiku praní špinavých peněz, a to jak na mezinárodní, evropské, tak na národní úrovni. Jak již bylo shora naznačeno, musí existovat účinná legislativa, která stanoví jasná pravidla pro boj proti praní špinavých peněz, práva a povinnosti pro všechny subjekty finančního systému, včetně institucí založených za účelem ochrany finančního systému před možným praním špinavých peněz.

Třetí kapitola se pak věnuje orgánům, ať již na národní, tak i mezinárodní úrovni, které budou chránit finanční systém. Tyto instituce musí být personálně obsazeny velice kvalitními, odborně zdatnými a náležitě proškolenými zaměstnanci. Musí být opatřeny dostatečnými pravomocemi tak, aby mohly včas zasáhnout. Jedná se o Finanční analytický útvar Ministerstva financí a Policii ČR. Taktéž je zde věnována pozornost spolupráci těchto dvou orgánů, výsledkům jejich činnosti. Dále je v této části zmíněn taktéž bankovní sektor.

Čtvrtá kapitola je věnována praktickému řešení případu praní špinavých peněz po ose bankovní instituce, Finančně analytický útvar Ministerstva financí a Policie ČR,

postup při oznámení podezřelého obchodu, a to jednak bez odkladu splnění příkazu klienta a dále i s odkladem splnění příkazu klienta tak, aby si mohl čtenář udělat obrázek o tom, jak tento proces v praxi probíhá, včetně toho, jakou zde mají roli jednotlivé, na něm zainteresované, subjekty. Vzhledem k povinnosti mlčenlivosti, citlivosti a důvěryhodnosti materiálů, jak bankovních domů, tak i dalších orgánů, nelze se praktické části věnovat tak podrobně, jak by jistě čtenář ocenil, nicméně kapitola je zpracována tak, aby si čtenář mohl udělat o komplexní činnosti boje proti praní špinavých peněz, ze strany státních orgánů a finančních institucí, alespoň obrázek.

Závěr práce zhodnocuje výsledky celé práce. Je tvořen cizojazyčným resumé, seznamem použité literatury, včetně právních předpisů. Práce je vyhotovena dle právního stavu k 20. 3. 2013.

Při zpracování práce byla využita především metoda systematická, komparativní a metoda původní teoretické stati. Práce bude dále rozšiřována pomocí metody analýzy. Práce by neměla být pouhou kompilací statí původních autorů, ale autor zde uvádí i své vlastní názory.

Cílem této práce není rozebírat problematiku praní špinavých peněz z pohledu trestního práva, byť se od tohoto nelze zcela oprostit.

1. Obecný úvod do problematiky praní špinavých peněz

1.1. Pojem fenoménu praní špinavých peněz

Řada kriminálních aktivit je motivována především snahou získat peněžní prostředky,⁴ označované jako výnos z trestné činnosti a s těmi následně nakládat, po jejich určité transformaci, jako s legálně nabytými. Tento proces je nejčastěji označován jako legalizace výnosů z trestné činnosti, neboli praní špinavých peněz nebo v poslední době také jako praní peněz, kdy termín je převzat z anglického výrazu 'money laundering'. Jinými slovy lze říci, že se jedná o úmyslné jednání, které zakrývá nezákonný původ jakéhokoli výnosu z trestné činnosti, a které se současně snaží vzbudit zdání, že se jedná o příjem nebo o majetek získaný v souladu s platnými zákony.⁵

Pokud bychom měli podrobněji definovat pojem praním špinavých peněz, odborně tedy legalizaci výnosů z trestné činnosti, pak lze převzít pojetí tohoto ze zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,⁶ kde se tímto pojmem rozumí takové jednání, které sleduje zakrýt nezákonný původ jakékoliv ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem, kdy uvedené jednání spočívá například:

- v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem napomáhání osobě, která se účastní páčání takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,
- v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,

⁴ Vůbec se však nemusí jednat pouze o finanční prostředky, ale např. i o cenné papíry, nemovitosti, drahé kameny apod., avšak finanční prostředky jsou nejčastějším předmětem legalizace.

⁵ KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, s. 7.

⁶ Srovnej ust. § 3 odst. 1 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

- v nabytí, držení, použití majetku nebo nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti,
- ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod shora uvedenými body.

Legalizace výnosů z trestné činnosti je taktéž vymezena v trestním zákoníku, konkrétně v ust. § 216 a dále v ust. § 217, kdy ve druhém případě se jedná o nedbalostní trestný čin. Právní úprava zde chrání hospodářský život v širokém slova smyslu, zejména pak zájem na regulérnosti finančního a kapitálového trhu. Z právní úpravy lze dovodit, že praní špinavých peněz ohrožuje řádné fungování tržního hospodářství, narušuje konkurenční prostředí a destabilizuje obecně uznávaná pravidla řádného obchodování.⁷ Subjekty páchající tuto trestnou činnost zastírají původ nebo jinak usilují o to, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu především věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestným činem nebo jako odměna za něj, věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla opatřena za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v předchozím textu, či jinému spáchaní takového činu umožní. Prostředkem k zastření původu věci je převod vlastnictví k věci, utajení skutečné povahy věci, místa a pohybu věci, utajení dispozic s věcí a informací o vlastnictví.⁸

Praní špinavých peněz je nutno chápat jako proces, během něhož se výtěžek 'nejen' z trestné činnosti, avšak především z ní, např. z pašování drog, teroristické činnosti nebo z daňových i jiných nezákonných úniků z příjmů a tržeb apod., zamaskuje a opatří novým původem, čímž se zakryje jeho pravý a počáteční zdroj tak, aby unikl pozornosti všem dotčeným orgánům.

Praní špinavých peněz je tedy proces, pomocí něhož se kriminální živly snaží zakrýt skutečný původ a vlastnictví zisků pocházejících z jejich trestné činnosti. 'Podnikatelé' kontrolující zisky se při úmyslu znovu tyto nezákonně nabyté finanční prostředky použít snaží vytvořit zdání jejich legitimního krytí. Předpokladem úspěchu celého procesu legalizace výnosu z trestné činnosti je úspěšné zneužití vybrané finanční

⁷ MUSIL, J. Praní peněz a české trestní právo. In: Trestní právo č. 4/1997, s. 11.

⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání, Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-24-0, s. 625-627.

instituce. Osoby, které perou špinavé peníze, hledají zejména nekontrolované nebo málo kontrolované finanční aktivity a finanční teritoria se slabým nebo neexistujícím finančním dohledem, kde zákon o bankovním tajemství brání odhalení důležitých informací o krytém vlastnictví a kde není kontrolován kapitál či směna peněz. Finanční instituce je tedy prvním místem, kde může být tato snaha odhalena. Současná integrace evropských a celosvětových finančních systémů a odstraňování bariér pro volný pohyb kapitálu usnadňují možnost praní peněz pocházejících z trestné činnosti a komplikují proces jejich odhalení.⁹

Samotný výraz praní špinavých peněz se poprvé objevil v tisku v roce 1973. Oxfordský slovník jazyka anglického uvádí, že se tak stalo v souvislosti s líčením skandálu Watergate. Jeffrey Robinson ve své knize 'Pánové z prádelny špinavých peněz' tvrdí, že šlo o případy získávání prostředků pro Výbor za znovuzvolení prezidenta Richarda Nixona prezidentem USA. Důsledky tohoto skandálu odhaleného veřejnosti novináři Bobem Woodwardem a Carlem Bernsteinem vedly k pádu Richarda Nixona jako prezidenta Spojených států a k dalším opatřením majícím vliv i na boj proti praní špinavých peněz. V této souvislosti je nutno taktéž uvést, že praní špinavých peněz se nikde na světě v této době nepovažovalo za zločin.¹⁰

Problém praní špinavých peněz se jako takový začal skutečně chápat až ve druhé polovině 20. století, nicméně lze se domnívat, že zde existoval již dávno předtím. Zjevně k tomu přispělo i nové chápání funkce státu. Počátkem tohoto století stát dostal zcela nové úlohy v souvislosti s vývojem ekonomiky. Dochází ke zvyšování jeho funkcí v oblasti zdravotnictví, sociální péče apod.¹¹ S těmito aktivitami pochopitelně vzrostla úloha státního rozpočtu a zejména jeho příjmů, tedy daní, poplatků a dalších odvodů.¹² Cílem určitých subjektů pak bylo vyhnout se těmto povinnostem.

V roce 1920 byla v USA zavedena prohibice, která znamenala zákaz výroby, prodeje a distribuce destilátů, piva a vína. Tato trvala až do roku 1933. Důsledkem

⁹ SLOUPENSKÝ, A., ŽEHRA, F. Bankovní bezpečnost. 1. Vydání, Praha: Bankovní institut, 1997, s. 161.

¹⁰ LIŠKA, P. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: RADIX, 1997, ISBN 80-86031-09-8, s. 6.

¹¹ Tato zcela nová funkce byla započata již koncem 19. stol., tzv. Bismarckovými reformami.

¹² BALOUN, V., KREJČOVÁ, S., ŽIŽKA, J. Zákon o výnosech z trestné činnosti platný ve Spojeném království Velké Británie od roku 2002 (překlad zákona). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, ISBN 80-7338-035-8, s. 3.

tohoto kroku bylo to, že výrobu, distribuci a prodej alkoholu si zmonopolizovaly zločinecké organizace, zejména Cosa Nostra (americká odnož italské mafie). Výnosy z tohoto 'podnikání' byly obrovské, poptávka zde silně převyšovala nabídku. Vzhledem k tomu, že se jednalo o nelegální praktiky, tak zde vznikl problém, jak naložit s takto nelegálně získanými prostředky tak, aby se snížilo riziko možného odhalení na minimum. V této souvislosti je třeba zmínit osobu poměrně známou, a tou byl Al Capone, který měl za tímto účelem zřídit síť mincovních automatů na praní špinavého prádla, do jejichž legálních tržeb začal uměle přidávat i ty nelegální, tedy z prodeje alkoholu, které pak následně mohl vydávat za zcela legálně nabyté. Od tohoto se také údajně dovozuje onen spíše hovorový, ale dnes již zcela zažitý termín 'praní špinavých peněz'.

1.2. Původ a zdroje špinavých peněz

Zdroje výnosů z trestné činnosti, které jsou předmětem legalizace, souvisí především s terorismem a organizovaným zločinem.¹³

Prakticky všechny země, které přijaly legislativu proti praní špinavých peněz, rozšířily nebo rozšiřují svoje zákony proti praní špinavých peněz tak, aby zahrnovaly i trestnou činnost, která není spojena s drogami. Celkově je obchodování s drogami pokládáno za největší zdroj následně vypraných špinavých peněz, avšak rozsah propírání spojeného s finanční kriminalitou rychle roste. Organizovaný zločin nadále zůstává odpovědný za velkou část špinavých peněz, které vstupují do finančních kanálů.

Teroristickými trestnými činy se rozumí katalog závažných trestných činů proti životu a zdraví, proti svobodě apod., kdy tyto trestné činy mohou závažným způsobem zastrážit obyvatelstvo nebo protiprávně přinutit vládu nebo mezinárodní organizaci, aby jednala určitým způsobem, nebo závažným způsobem destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní

¹³ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání, Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-24-0, s. 94-95.

organizace.¹⁴ V roce 2003 se jednou z priorit Evropské unie, v rámci potírání terorismu, stal i boj proti financování terorismu.

Zločinné spolčení je definováno jako strukturované sdružení více než dvou osob existující po delší dobu, které jedná ve shodě s cílem páchat protiprávní jednání, za účelem získání přímo či nepřímo finanční výhody nebo jiné hmotné výhody.¹⁵ Z toho jasně plyne význam získání majetkového prospěchu, čímž se obsah pojmu organizovaný zločin odděluje od terorismu, který primárně sleduje jiné cíle, než majetkový prospěch.

Za nejvýznamnější zdroje pak lze považovat aktivity jako např. nedovolený obchod se zbraněmi, obchodování s drogami, nelegální převádění osob, obchod s lidmi, jejich nucení k prostituci, pašování a nelegální prodej např. diamantů, cigaret, drahých kovů apod., padělání osobních dokladů, porušování autorského zákona, zkreslování účetnictví společností (především v souvislosti s daňovými podvody nebo ve spojitosti s obchody na burze), celní úniky (dovoz zboží ze zahraničí), padělání nebo pozměňování zákonných platidel, šeků, cenin, podvody prováděné prostřednictvím bankovních obchodů (padělání platebních karet, úvěrové podvody), podvody prováděné prostřednictvím bankovních produktů tzv. přímého bankovníctví, využívaných jinými klienty banky (phishing, pharming, smishing), či běžných finančních instrumentů (např. dokumentárních akreditivů, bankovních záruk, směnek apod.), podvody, prováděné v průběhu obchodů s pohledávkami (faktoring, forfaiting), podvody na akciovém trhu (zejména tzv. insider trading – zneužívání informací, které nejsou veřejně přístupné), pojišťovací podvody, hazardní hry, včetně sázek na sportovní utkání, vydírání nebo vybírání výpalného (tzv. racketeering), subvenční podvody ve vztahu k rozpočtu EU atd.¹⁶

Například v Asii je pro situaci s praním špinavých peněz charakteristických několik faktorů. Asijské ekonomiky jsou typické vysokými hotovostními operacemi a navíc zde neexistují obecně uznávané mechanismy sledování těchto velkých

¹⁴ Srovnej Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu (2002/475/SVV) a Rámcové rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rozhodnutí 2002/475/SVV.

¹⁵ Srovnej Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti 2008/841/SVV.

¹⁶ KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, s. 9-10.

hotovostních transakcí. V této části světa je dlouhodobou tradicí tzv. podzemní bankovníctví známé jako např. systémy hundi, hawalla,¹⁷ chit nebo fei-chien. Jedná se o neoficiální bankovníctví, které nabízí rychlé, levné, efektivní a anonymní způsoby převodu peněz. Jen málo nečlenských zemí organizace Financial Action Task Force v Asii má ve svých kodexech zákony proti praní špinavých peněz. Obchodování s narkotiky je jeden ze základních zdrojů nezákonných zisků v asijském regionu. Zlatý pŕlměsíc (Afghánistán a Pákistán) a zlatý trojúhelník (Myanmar, Laos a Thajsko) představují nejvýznamnější produkci opia. Japonská yakuza je jednou z nejvýznamnějších kriminálních organizací na světě.

Jižní Amerika je pro obchod s narkotiky, zejména kokainem a konopím, jednou z nejdůležitějších oblastí světa. Střední Amerika a karibská oblast jsou významnými tranzitními trasami pro narkotika. Obchod s narkotiky je velmi důležitým zdrojem nezákonných zisků. Nejsou vyvinuta téměř žádná protiopatření a v důsledku toho má bankovní sektor stále důležitou úlohu v etapě umístování peněz. To odráží důležitou roli zámořských finančních center (zejména v karibské oblasti).

Rusko a další východoevropské země se stávají potencionálními středisky praní špinavých peněz pocházejících ze západu. Nahrává tomu zkorumpovaný bankovní systém, chybějící legislativa proti praní špinavých peněz nebo chybějící smysluplná legislativa, možnost kupovat nebo zakládat banky s velmi malým kapitálem, struktury nedostatečně vybavené pro vyšetřování finanční kriminality, velká potřeba kapitálu, neochota výkonných orgánů spolupracovat.¹⁸

Největším problémem v České republice je bezpochyby ekonomická kriminalita (tzv. bílých límečků). Výnosy z ekonomické kriminality zcela bezkonkurenčně vedou. Je to dáno zejména tím, že transformace ekonomiky probíhala ve zcela neuspokojivém právním rámci. Česká republika sice nefiguruje na seznamu zemí, kde probíhá praní peněz ve velkém jako např. v Egyptě, Barmě, Rusku, Ukrajině či Filipínách atd., ale přesto objem transakcí praní špinavých peněz roste. V roce 2001 vzrostl objem

¹⁷ HOŘEJŠÍ, T. Hawala je tu ! Euro č. 41/2005. Princip spočívá v převodech finančních prostředků bez fyzického pohybu peněz a bez využití služeb obchodní banky.

¹⁸ SLOUPENSKÝ, A., ŽEHRA, F. Bankovní bezpečnost. 1. Vydání, Praha: Bankovní institut, 1997, s. 177.

finančních transakcí, jež byly podezřelé z praní špinavých peněz na 12 mld. Kč. V ČR se převážně perou či praly špinavé peníze z převodů majetku z privatizace, finanční prostředky z podvodů, krácení daně, zneužívání informací v obchodním styku, veřejné soutěže atd.¹⁹

Ekonomická teorie ani praxe nerozlišuje, a ani rozlišovat nemůže, původ peněz. To přísluší zákonodárcům a právníkům. Jestliže se libovolná ekonomická aktivita, do té doby legální, prohlásí za nezákonnou na základě politického rozhodnutí, pak i výnosy z této činnosti budou nezákonné (viz prohibice v USA). Navíc zde existuje obrovský problém i u obecně uznávaných protizákonných aktivit (např. obchod s drogami, zisky z legálního podnikání teroristů apod.), neboť existuje řada zemí, která finanční prostředky i z těchto aktivit bez problémů přijímá. Jde o tzv. daňové ráje, např. Bahamy, ostrovy v Karibiku, ale např. i britské korunní území, konkrétně ostrov Man. K daňovým rájům má či alespoň donedávna mělo blízko např. Lichtenštejnsko či dokonce Švýcarsko se svou zásadou absolutního bankovního tajemství. K problémům tohoto rázu, tedy těm skutečnostem, které nahrávají k realizování praní špinavých peněz, lze tedy přiřadit i cosi, co lze souhrnně nazvat profesní tajemství, např. bankovní, neboť bankovní tajemství se v podstatě rovná obchodnímu tajemství a obavy ze zneužití informací byly a jsou značné, což je dozajista pravda, ale i dodržení mlčenlivosti plynoucí ze závazků vůči klientovi, kterou mají např. advokáti, poradci apod.²⁰

Další problém spočívá v existenci zemí, zejména těch rozvojových (Afrika, Latinská Amerika), jejichž ekonomika postrádá dostatečné kapitálové zdroje, a jejichž vlády se z tohoto důvodu ani příliš nesnaží původ finančních prostředků odhalit (jistě náznaky nacházíme i v ČR v počátcích ekonomické transformace).²¹

Velkým problémem jsou organizační formy podnikání. Cílem zneprůhlednění finančních transakcí je zcela zneprůhlednit vlastnické struktury společností, ať již se jedná o řetězení podílů, zakládání společností v tzv. daňových rájích (nulové zdanění, 'diskrétnost', pokud jde o klienty bank, existuje zde možnost založení společnosti

¹⁹ BALOUN, V., KREJČOVÁ, S., ŽIŽKA, J. Zákon o výnosech z trestné činnosti platný ve Spojeném království Velké Británie od roku 2002 (překlad zákona). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, ISBN 80-7338-035-8, s. 7.

²⁰ Tamtéž, s. 5.

²¹ Tamtéž, s. 6.

prakticky bez personální evidence, čímž je značně ztíženo dohledávání původu osob, které danou společnost založily, pátrání po zdrojích financí a uskutečněných transakcí apod.).²²

Kořeny a příčiny nutnosti legalizovat výnosy z trestné činnosti je možné nalézt především v existenci stínové ekonomiky a v na ni navazující existenci organizovaného zločinu.²³

1.2.1. Legální a nelegální sektor ekonomiky

Pronikání finančního kapitálu z protiprávní činnosti do legální ekonomiky a používání tohoto na ovlivňování ekonomického a politického života společnosti, se stává v současné době jedním z největších rizik společnosti, a to v celosvětovém měřítku. Jednání participujících subjektů na legalizaci výnosů z protiprávní činnosti je stále sofistikovanější, jednotlivé dílčí kroky jsou připravovány a prováděny, ať již vědomě či nevědomě, ze strany odborníků na tu kterou oblast, ať už se jedná o daňové poradce, auditory, právní kanceláře apod.

Vzhledem ke globalizaci ekonomiky je stále obtížnější rozlišovat legální ekonomické transakce od těch nelegálních, neboť transakce probíhají mezi subjekty, ať již právníckými či fyzickými osobami, sídlícími v různých státech světa (daňové ráje, vysoká míra anonymity akcionářské struktury), s rozdílnými právními systémy, které mají navíc své bankovní účty v zemích s vysokými požadavky kladenými na bankovní tajemství (např. Švýcarsko). Identifikace takovýchto účastníků konkrétních obchodů, bankovních transakcí je pak samozřejmě velice obtížná, a pouze to nahrává k realizaci nelegálních obchodů a přesunům nelegálně získaných finančních prostředků.

Je třeba odlišovat legální ekonomické činnosti, které jsou realizovány v oficiálním sektoru ekonomiky, a nelegální ekonomické činnosti, které jsou

²² Tamtéž, s. 6.

²³ KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, s. 7.

uskutečňovány v neoficiálním sektoru ekonomiky, tj. v jedné z oblastí ekonomiky, která se též nazývá stínovou ekonomikou,²⁴ a dále tzv. černou ekonomikou.

Lze rozlišovat tři hlavní typy stínové ekonomiky:²⁵

- skrytá ekonomika má klíčové postavení ve struktuře stínové ekonomiky, představuje zkreslování vykazovaných údajů (falšování účetních knih – nadhodnocování výdajů, podhodnocování příjmů, podhodnocení mezd) a podnikání bez oficiální registrace,
- neformální ekonomika zahrnuje aktivity sektoru domácností, a to jak samoobslužné (zemědělské samozásobení, individuální bytová výstavba, imputované nájemné), tak tržní (příležitostné produkční činnosti např. v zemědělství),
- nelegální ekonomika je zatím nejmenší součást stínové ekonomiky, obsahuje nelegální produkční činnosti (prodej pašovaného zboží, nelegální kopírování originálů, prostituce, korupce aj.), dále nelegální přerozdělovací činnosti (krádeže a vloupání atd.) a legální produkční činnosti prováděné nelegálně (nelegální výroba a obchod, nelegální poskytování služeb).²⁶

V případě legální ekonomiky se jedná o ekonomiku existující v zákonném rámci, který je utvářen státem. Stínovou ekonomiku např. Fassman vymezuje „jako příjmy, resp. činnosti, jejichž nejbytostnějším zájmem je, aby zůstaly skryty (alespoň před orgány státního represivního aparátu), dále neformální aktivity nebo transakce, které nezahrnují platby a které jsou určeny ušetřit nákupy a ty činnosti, které v konečném důsledku sice vedou k oficiálním příjmům, ale jejichž samotný zdroj, či lépe řečeno cesta jejich nabytí je v rozporu s platnými zákonnými pravidly, nařízeními a dohodami.“²⁷

²⁴ SOJKA, M., KONEČNÝ, B. Malá encyklopedie moderní ekonomie. Praha: Nakladatelství Libri, 1999, ISBN 80-85983-78-8, s. 262.

²⁵ Rozlišení ČSÚ podle standardů doporučených OSN SNA1993 a Evropským společenstvím ESA 1995.

²⁶ FASSMANN, M. Makroekonomické odhady stínové ekonomiky v ČR. In: Ekonomická revue roč. 2006 č. 4, s. 15.

²⁷ FASSMANN, M. Stínová ekonomika – I. Praha: SONDY s.r.o., 2002, s. 22.

Oblast stínové ekonomiky lze chápat jako souhrn ekonomických vztahů, které porušují běžné morální normy společnosti, ale většinou jsou na hranici zákona a jsou proto těžko právně postižitelné (např. činnosti, které nepřinášejí příjem – samovýroba zemědělských a jiných produktů, jsou prováděny nad rámec příslušného povolení či zcela bez povolení, ke zdanění jsou příznávána pouze zčásti apod.).

Tzv. černou ekonomiku můžeme rozdělit na neprodukční oblast a kriminální ekonomiku.²⁸

Oblast černé ekonomiky je většinou charakterizována jako souhrn ekonomických vztahů, které porušují zákony země, či mezinárodní zákony, jedná se jednoznačně o protiprávní ekonomické vztahy. Běžně se do této oblasti ekonomiky zařazuje hospodářská a finanční kriminalita. Tak jako v ekonomice legální i v černé ekonomice lze rozpoznat děje jako výrobu, směnu, přerozdělování a spotřebu statků a služeb. Z tohoto hlediska lze pak tuto oblast ekonomiky rozdělit na část produkční (dále kriminální ekonomika) a na část neprodukční, která je více spjata s legální ekonomikou, neboť její zdroje výnosů pocházejí právě z jejích aktivit.

V oblasti černé (nelegální) ekonomiky a zejména pak v části, která je ovládána organizovaným zločinem, neplatí dohodnutá pravidla a zákony vytvářející rámec podnikání, ale „zvyklosti obvyklé v kriminálním prostředí, jako je ničení konkurence, udržování monopolních cen za pomoci násilí a vydírání, podvodné machinace, pojišťovací podvody, žhářství, zavražďování. Následuje zpravidla korupce státních úředníků, policie a justice, dezinformační kampaně v koupených médiích, vytváření vlastních lobby v exekutivě, ozbrojených složkách i v zákonodárných sborech. To vše destabilizuje a rozkládá legální ekonomické a politické instituce, které přestávají plnit své funkce a ztrácejí podporu občanů. Skutečnou autoritu a moc získávají paralelně existující instituce, podporované nebo přímo reprezentované zločineckými organizacemi.“²⁹

Neprodukční část černé ekonomiky je pak více spjata s legální ekonomikou. Nedochozí k žádné tvorbě výnosu z hlediska vytvoření nové hodnoty, respektive aktéři

²⁸ DVORÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 13 – 16.

²⁹ MUSIL, J. Doslov. In: NOŽINA, M. Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. Praha: Themis, 2003, ISBN 80-7312-018-6, s. 402-403.

dále uvedených nezákonných činností hodnoty žádné nevytváří. Výnos z trestné činnosti zde vzniká:

- nezákonným transferem, výnosu z legálních zdrojů, kde není přidána žádná nová hodnota, uvedenou nezákonnou operací dojde tedy k transformaci výnosu z legálních zdrojů ve výnos z trestné činnosti změnou dvou identifikačních prvků: z vlastnictví na dispozici a ze zdrojové aktivity na zdrojovou transakci (ostatní identifikační prvky, jako forma a hodnota zůstávají nezměněny, a u tokových veličin je zaznamenán, jak bylo výše uvedeno, transfer),
- nezákonnou směnou produktu zákonné aktivity, kde lze zaznamenat zvýšení hodnoty uvedeného produktu (pokud nedojde ke směně v hodnotě pod výrobní náklady). V tomto případě dochází přímo k tvorbě výnosu z trestné činnosti směnou produktu z legální aktivity. Tato směna neprobíhá v režii vlastníka (subjekt, který vytvořil produkt a aktivně se podílel na produkční aktivitě), ale disponent (v daném případě subjekt, který si produkt neoprávněně přivlastnil podvodem, krádeží, zpronevěrou apod., provedl jeho směnu, a tím získal výnos.

V kriminální ekonomice, na rozdíl od neprodukční části černé ekonomiky, nalezneme všechny základní prvky ekonomiky (aktivity, transakce a příjmy). To znamená, že v kriminální ekonomice probíhá produkce zboží i služeb, což v neprodukční části černé ekonomiky zcela schází. Odlišnost a rozdíl mezi prvky černé ekonomiky a prvky legální ekonomiky spočívá v nezákonnosti a tím dané společenské nebezpečnosti nezákonných činností aktivních subjektů kriminální ekonomiky, to znamená jejich aktivit a transakcí. Cílem je vytváření zisku, tak jako u legální ekonomiky, ale u ekonomiky kriminální, vzhledem k tomu, že aktivity anebo transakce jsou nezákonné, se jedná o nezákonnou činnost (výrobu, produkci služeb, předstírání legální hospodářské činnosti, nezákonné přerozdělování zdrojů či o nezákonnou směnu apod.).

Kriminální ekonomika je postavena na obdobných ekonomických mechanismech jako legální ekonomika. V ekonomice legální a ekonomice kriminální nalezneme celou řadu znaků a principů, které platí bezezbytku v obou sektorech. Na druhou stranu nalezneme i mnoho odlišností. Zločinecké organizace, coby firmy

kriminální ekonomiky se rozhodují, co budou vyrábět, jaké služby budou nabízet, které technologie ke své činnosti použijí, jakým způsobem (za pomoci korupce, vydírání, násilí apod.) přesvědčí své potenciální zákazníky, aby přijali jejich služby (v naprosté většině nezákonné), odebírali a nakupovali jejich zboží (kradené, pašované, podléhající zvláštnímu režimu, zcela nelegální – zakázaná výroba i distribuce).

Kriminální ekonomika využívá a zneužívá zejména principu tržní ekonomiky a jí vlastního tržního mechanismu. Funguje tedy na systému tržního hospodářství - byť deformovaného, ale v menší míře je možné vyzorovat i jevy příznačné pro příkazové ekonomiky, kde stát je zastoupen dominantní zločineckou organizací (stát ve státě), či i jevy příznačné pro ekonomiky zvykové. Tržní aspekt vychází z principu nabídky a poptávky. Společenská nebezpečnost celého, či části systému kriminální ekonomiky spočívá zejména v nabídce zboží zakázaného, nezákonně obstaraného apod., násilím nucené nabídce, patologické výchově spotřebitelů (drogově závislí, gamblerství) a jejich závislosti na trzích kriminální ekonomiky, nezákonných způsobech získávání zdrojů, druzích nabízených nezákonných služeb apod.

Kriminální ekonomika existuje vedle legální ekonomiky, je s ní spjatá, prorůstá jí, parazituje na ní, využívá její výrobní faktory a zneužívá domácností jak v oblasti poptávky po zboží, tak v oblasti výrobních faktorů – zejména faktoru práce.

Grafické znázornění č. 1: Schéma ekonomického prostoru

Zdroj: DVOŘÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 14.

1.3. Rysy a fáze praní špinavých peněz

Cyklus praní špinavých peněz má čtyři společné rysy a tři vývojové fáze.³⁰

Společnými rysy praní špinavých peněz je jednak potřeba utajit vlastnictví a zdroj prostředků, nutnost změnit podobu těchto prostředků, potřeba zamést stopy, nutnost mít celý proces pod neustálou kontrolou.

Prvním rysem je potřeba utajit pravé vlastnictví a skutečný zdroj prostředků. Finanční prostředky jsou získávány, jak již bylo výše uvedeno, z organizovaného zločinu jako např. obchodu s drogami, hospodářskou kriminalitou spojenou s finančními podvody, padělání peněz nebo cenných papírů, provozování nezákonných sázkových aktivit apod. Zisky z těchto činností dosahují značné výše a jejich praní by nemělo smysl, kdyby každý věděl, komu patří, když celý proces skončí. Tyto prostředky tedy nelze použít přímo, neboť hrozí reálné nebezpečí odhalení této činnosti, tedy zdroje těchto finančních prostředků.

Peněžní prostředky opatřené zločineckou činností musí měnit podoby, které na sebe berou. Jde o druhý společný rys. Nikdo by nestál o vyprání balíku bankovek drobných nominálních hodnot, které získal provozováním trestné činnosti, pokud by nakonec měl dostat opět stejné množství bankovek.

Třetím rysem je potřeba v průběhu pracovního cyklu důkladně zamést stopy po operacích, které slouží k proprání peněz. Nesplnilo by svůj účel takové vyprání, u kterého by bylo možné bez problému zjistit počátek a celý průběh toku peněz. V praxi jde především o střídání hotovostních a bezhotovostních peněžních transakcí, anonymních a neanonymních obchodů, operacích na peněžním a jiném trhu (např. reality, starožitnosti, umělecké předměty apod.).

Bez ohledu na předchozí společné znaky však celý proces praní musí být pod neustálou kontrolou. Jedním z předpokladů úspěšnosti pracovního cyklu je, že je rozmanitý a členitý, což předpokládá většinou vědomé zapojení řady osob. Tito lidé vědí, že jde o

³⁰ LIŠKA, P. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: RADIX, 1997, ISBN 80-86031-09-8, s. 7 - 19.

peníze pocházející z trestné činnosti nebo alespoň z nejasných, a tudíž i podezřelých zdrojů, a je jim jasné, že při odcizení takových peněz se původní vlastník nebude legální cestou domáhat jejich vrácení. Původní vlastníci prostředků nabytých z trestné činnosti samozřejmě počítají s tím, že proces praní peněz je bude něco stát a že na začátku do něj vstoupí suma podstatně větší, než na konci očištěná vyjde. Riziko toho, kdo operace související s praním peněz provádí, roste úměrně tomu, jak jednotlivé státy upravují svoji legislativu a přijímají opatření v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jak jednotlivé státní orgány a organizace zefektivňují svou činnost v této oblasti a i jak roste potřeba praní takových finančních prostředků.

Pokud se týče vývojových fází celého cyklu praní špinavých peněz, pak rozlišujeme tzv. fáze namáčení, namydlení a ždímání, které se mohou navzájem prolínat.

První fáze (umístění, namáčení - placement) je fází shromáždění a rozmístění peněžních prostředků. Podezřelý subjekt shromáždí velký objem peněžních prostředků, které potřebuje dostat do oběhu tak, aby s nimi dále mohl nakládat především bezhotovostním způsobem. Při současném bezhotovostním platebním styku se přeměna hotovosti na 'pouhá čísla' v peněžním styku stává nezbytnou nutností. V mnoha případech je to stádium, v němž je jeho iniciátor nejzranitelnější. V jejím průběhu se hotovost získaná z trestné činnosti přenáší ze sféry hotovostní ekonomiky do ekonomiky elektronické. Mohou však nastat i případy, a v minulosti i nastávaly (v ČR např. v souvislosti s kupónovou privatizací a skupováním podniků 'tajemnými' zahraničními investory), kdy již finanční prostředky byly v podobě elektronické, někde na bankovních účtech. V této fázi celého procesu jsou využívány banky, stavební spořitelny a podobné druhy finančních institucí. Právě v tento moment by měla být věnována maximální pozornost a obezřetnost ze strany jednotlivých finančních institucí vůči jednotlivým jejím klientům. Měly by být uplatňovány, s maximálním úsilím, veškeré kontrolní kroky, které může finanční instituce využít, ať již se jedná o zjištění totožnosti klienta či seznámení se s jeho aktivitami apod. V momentě, kdy se klientovi podaří uložit úspěšně hotovost do banky, může pokračovat v dalších úkonech, provádět bezpočet účetních, elektronických operací, finanční prostředky rozměňovat a následně směšovat, a to přes řadu bankovních účtů řady států a bankovních domů, a množstvím

společností registrovaných převážně v tzv. daňových rájích, offshore centrech.³¹ Cíl je jediný, zamaskovat původ peněz. Zahnuje tedy vstup prostředků z výnosů z trestné činnosti do finančního systému, k čemuž obvykle dochází rozdělením velkých částek na menší, které se přes různé nástroje a produkty dostávají na bankovní účty.

V této souvislosti je nutno poznamenat, že používání většího množství bankovek v platebním styku je vždy podezřelé a vyvolává řadu otázek. Při velkých množstvích bankovek, s nízkou nominální hodnotou, vznikají potíže s jejich převozem. Ještě počátkem osmdesátých let 20. stol. jsou zaznamenány případy, kdy v New Yorku putovali městem propírači se čtyřmi kufry obsahující např. 550 tisíc dolarů v pěti, deseti a dvacetidolarových bankovkách, s cílem je udat v některé z místních bank. Při svých záměrech naráželi na překážky spočívající nikoliv v obezřetnosti bankovních úředníků, ale v technických potížích spojených s možností spočítat takové množství bankovek a přijmout je do svých depozit. Zostřující se pozornost státních orgánů vyvolala potřebu transportovat peníze za hranice státu. Prostředky se převážely v běžných zavazadlech nebo se později přeměňovaly na bankovní šeky. Neustálé převážení kufrů a přepočítávání peněz bylo značně vyčerpávající a nebylo zcela bez rizika při případných celních prohlídkách. Později se přistoupilo i k nákupu vlastních letadel sloužících k převozu peněz. I tento způsob byl shledán jako málo efektivní. V dalším vývoji se začaly vytvářet specializované firmy, jejichž hlavní náplní činnosti bylo praní peněz pro zákazníky – představitele organizovaného zločinu.³²

³¹ JÍLEK, J. Deriváty, hedžové fondy, offshorové společnosti. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1826-X.

³² LIŠKA, P. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: RADIX, 1997, ISBN 80-86031-09-8, s. 9 – 10.

V literatuře je popsán případ Isaaca Catana, který v letech 1977 – 1981, v oblasti jižní Floridy, vypral ročně okolo 100 mil. dolarů zejména pro kolumbijské kokainové kartely. Podstatou 'namáčení' bylo směňování prostředků z prodeje drog ve směnárnách patřících tomuto muži. Ten pak se svěřenými prostředky svých zákazníků realizoval další propírací fáze. Další nová metoda se objevila na přelomu let 1981/1982 v jižní Floridě, kdy se členily vklady do bank na několik transakcí pod 10 tis. dolarů tak, aby k bance nevznikla tehdy již uzákoněná oznamovací povinnost. Nejednalo se však o něco zcela nového, od roku 1981 se však jednalo o hlavní směr při praní špinavých peněz. K těmto cílům se používaly různé metody, kdy jedna z nich spočívala v ukládání velkého počtu vkladů do výše 10 tis. dolarů na bankovní účty, jiná se soustředila na hotovostní nákup bankovních a pokladních šeků do stejné výše. Tento způsob se později začal nazývat 'smurfing' podle postavicek modrých skřítků z kreslených filmů. Smurfing vyžadoval skupiny obvykle pěti až patnácti osob, které praly peníze z prodeje drog prostřednictvím více transakcí, jezdily po různých městech, kde v rozličných bankách nakupovaly šeky a peněžní poukázky do určité výše, nevyžadující oznamovací povinnost. Tímto způsobem byly peníze uváděny do bankovního systému. Smurfing byl však drahý, časově a pracovní náročný. Zahnoval v sobě náklady na cestování, pronajímání aut, hotelových pokojů apod.

Ve druhé fázi (zastření ilegálního původu, namydlení, rozvrstvení - layering) vstupuje klient do série finančních transakcí. Cílem je především zastření původu finančních prostředků. Jde o fázi, kdy se výnosy z trestné činnosti oddělují od jejich nezákonného zdroje. Tyto transakce jsou velice sofistikované, jsou vedeny přes velké množství různých bankovních účtů, v různých bankách, různých státech, pokud možno státech s maximální možnou mírou utajení skutečných vlastníků a disponentů s bankovními účty (jako např. Švýcarsko, Lichtenštejnsko, kde je velice problematické se bez svolení klienta k bankovním účtům a jejich disponentům dostat, neboť banky mají velice striktní povinnost mlčenlivosti). Jedná se o hotovostní a bezhotovostní peněžní operace na bankovních účtech, nákupy a prodeje cenných papírů, zlata a drahých kovů, nemovitostí, vytváření společností s fiktivními aktivitami a finanční transakce mezi nimi apod. Jde o klíčovou etapu, kdy je nutné nejen přeměnit špinavý kapitál na očištěný, ale zároveň i důkladně zamést stopy a přerušit možnost sledovat toky peněz. Finanční transakce a vypořádání obchodů je vedeno taktéž přes široké spektrum společností s registracemi v různých destinacích, převážně v tzv. offshore centrech – tedy daňových rájích, které opět umožňují zajistit skrytou identitu vlastníka, jako příklad můžeme uvést ostrov Man, Kypr, Britské Panenské ostrovy, Marshallovy ostrovy, Seychelly apod. Celé vypořádání a realizace samotných obchodů je navíc podpořena aktivitami řady právníků, auditorů, daňových poradců apod., což de facto minimalizuje možnost odhalení samotného prání špinavých peněz. V souvislosti s tímto lze konstatovat, že v těch nejsofistikovanějších případech se jedná o velice nákladnou, nicméně vzhledem k objemu finančních prostředků stále se vyplácející aktivitu. V rámci zmíněných transakcí dochází k tomu, že finanční prostředky se rozměňují na mnoho účtů pod různými fiktivními smluvními vztahy (např. poradenské služby, reklamní služby apod.), následně se mohou opět na nějakých účtech směšovat atd. Finanční úkony se neustále navršují a rozrůstají. Prostřednictvím celé řady převodů dochází ke vzdálení finančních prostředků od jejich původu, tak aby nebylo možné zjistit, kdo, kdy a jakým způsobem je do finančního systému vložil.

Nové metody zahrnovaly dokonalé studium právních řádů jednotlivých států a využívání zemí s volnějším právním režimem k zakládání fiktivních společností nejrůznějšího druhu a nejrůznějšího předmětu činnosti, včetně bank a jiných finančních společností s papírovými orgány složenými zpravidla z osob z místního obyvatelstva,

specializujících se na takovou činnost. Nejedná se však pouze o využívání oněch offshore center, ale taktéž o korupci státní správy, vrcholných představitelů bank a finančních společností až po přímé nákupy akcií těchto společností a faktické ovládnutí bank k účelům sloužícím nezákonným aktivitám. V praxi je známá činnost Mezinárodní úvěrové a komerční banky (Bank of Credit and Commerce International - BCCI).³³

Poslední fází (ždímání, integrace - integration) celého procesu je tzv. ždímání, nebo také integrace či repatriace. Vyprané peníze, které prošly předchozími fázemi, a zastřely tak svůj původ, se vracejí ve formě nezávadného, často zdanitelného příjmu původnímu majiteli. Ve většině případů dochází k dalším investicím těchto prostředků. Cílem praní peněz může být taktéž vyhnout se daním, snížit dividendu akcionářům, obejít devizové překážky apod. Jakmile projdou finanční prostředky touto cestou, pak lze říci, že jsou připraveny k různým investicím, jako např. do derivátů, akcií, cenných papírů, životních pojistek apod. Cílem je v podstatě po uskutečnění této investice a její následné prodeji dosáhnout na zpětnou výplatu prostředků, které již mají 'čistý' či alespoň dobře zamaskovaný původ. Teprve, když je hotovost schopna návratu do světa běžné ekonomiky, nastupuje fáze třetí, kterou je reintegrace. Finanční prostředky jsou soustředovány dohromady a investovány zpět do legální sféry k úhradě potřeb vlastníků nelegálních peněz. Klient vstupuje do finančních transakcí, které mu dovolují proměnit peníze pocházející ze zločinu ve společensky uznávané jmění. Finanční prostředky prošly celým propíracím cyklem a klient je může použít, aniž by se musel obávat jejich konfiskace ze strany bezpečnostních orgánů.

³³ BCCI byla založena v roce 1972 v Lucembursku jedním pákistánským bankéřem. V polovině osmdesátých let 20. stol. měla bankovní aktivity ve více než 70 zemích a aktiva ve výši zhruba 2 mld. dolarů. V řadě států zřizovala své pobočky, což jí dovoľovalo hladký platební styk. V roce 1986 se začaly šířit zprávy o tom, že existují pochybnosti o platební schopnosti BCCI, a dále informace o tom, že je banka namočená v podezřelých transakcích zahrnující praní špinavých peněz, dodávky zbraní a korupci. Následné vyšetřování některých aktivit banky vedlo k trestnímu stíhání řady bankovních úředníků. O této instituci se začalo veřejně mluvit jako o Mezinárodní bance zlodějů a zločinců (Bank of Crooks and Criminals). V celosvětovém měřítku se z účetních knih BCCI vytratila suma dosahující 9,5 mld. USD. V červenci roku 1991 byla BCCI uzavřena, ale skandály s ní spojené a pochybnosti o důvěryhodnosti světového bankovníctví se v souvislosti s práním špinavých peněz zahlazovaly ještě dlouho poté.

2. Prameny práva pro boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu

V důsledku celosvětové globalizace ekonomiky, jakož i z důvodu rostoucích bezpečnostních rizik v celosvětovém měřítku, úzce spojených s finančními a kapitálovými trhy, dochází především v posledních patnácti letech ke stále silnějšímu tlaku na kontrolu a identifikaci kapitálu, a to v rozsahu, který vysoce přesahuje hranice států. Rostoucí kontrola kapitálových toků a především zpřísňování standardů pro povinnou identifikaci jak finančních toků samotných, tak jejich účastníků a zdrojů prostředků ze strany osob profesně spojených s majetkovými přesuny včetně poradenství v nejširším smyslu není zdaleka jen důsledkem událostí z 11. září 2001, jak je to někdy velmi zjednodušeně prezentováno.³⁴

2.1. Situace v USA

Praní špinavých peněz bylo využíváno odjakživa pro legalizování různých kontrabandů. Největší rozkvět byl však zaznamenán až ve druhé polovině 70. let 20. stol. v USA, a to v souvislosti s růstem užívání drog. Bylo odhadováno, že Američané v té době utratili ročně za drogy kolem 80 až 120 mld. dolarů, samozřejmě platbami v hotovosti. Hotovost získaná z prodeje drog musela být legalizována tzv. vypráním, aby obchodníci s drogami mohli celou částku vydávat za legální příjem. K tomuto účelu byl vyvinut celý systém praní peněz. Přestože machinace tohoto druhu se prováděly již delší dobu, tak teprve v roce 1970 vešel v USA v platnost tzv. Bank Secrecy Act (dále jen BSA) – Zákon o bankovních transakcích.

R. E. Powis se ve své knize 'Jak se perou špinavé peníze' rozebírá problematiku právě zmíněného Bank Secrecy Act, a dále taktéž tzv. Money Laundering Control Act (Zákon o potírání praní peněz). Tyto dva důležité zákony Vám přiblíží následující dvě kapitoly.

³⁴ BĚLOHLÁVEK, A., J., ŘEZNÍČEK, T. Regulace finančních trhů a předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti. Bulletin advokacie, 2009, číslo 1, s. 31.

2.1.1. Bank Secrecy Act (Zákon o bankovních transakcích) - BSA

Předmětný zákon ustanovil řadu požadavků na registraci bankovních transakcí, aby se tak dalo v případě potřeby lehce vystopovat praní nelegálních peněz, a zprůhlednil se tak systém převodů na zámořské bankovní účty. Teorie tohoto zákona tkví v tom, že neobvyklá transakce hotovosti v domácích bankách, nebo zásilka peněz do USA může být spojena s nezákonnou činností. BSA obsahoval pět ustanovení, kterými se snažil zabránit praní špinavých peněz.³⁵

- banky a ostatní peněžní ústavy byly povinny nahlásit každou transakci v hotovosti nad 10'000 USD prováděnou jednou osobou, v ten samý pracovní den, zpráva musela být vyhotovena na zvláštním formuláři č. 4789 – Zpráva o hotovostní transakci (CTR - Currency Transaction Report) a zaslána do IRS – Internal Revenue Service (daňový úřad), výjimky se vztahovaly na transakce prováděné mezi domácími bankami, vládními institucemi a bankami obchodujícími s maloobchodními organizacemi,³⁶
- osoby převážející, nebo zasílající hotovost, či jiné platební prostředky v hodnotě nad 10'000 USD do, či z USA musely vyplnit celní prohlášení, zpráva musela být vyhotovena na celním formuláři č. 4780 – Zpráva o mezinárodní transakci v hotovosti či prostřednictvím jiných platebních prostředků (CMIR – Currency of Monetary Instruments Report), výjimky se vztahovaly na banky,
- občané USA i cizinci, trvale žijící v USA, museli vyplnit formulář č. 90-22-1 – Zpráva o vlastnictví zahraničního konta (FBAR) a zaslat tuto zprávu do IRS, a to v případě, že jsou vlastníky konta, které během jednoho roku dosáhlo zůstatku více než 10'000 USD,
- Ministerstvo financí bylo povinno shromažďovat a třídit informace získané z tří výše uvedených zpráv, na jejich základě pak mohlo vysledovat neobvyklé

³⁵ POWIS, R., E. Jak se perou špinavé peníze. Praha: Victoria Publishing, 1992, ISBN 80-85605-32-5, s. x.

³⁶ Do roku 1985 zaplatilo přes čtyřicet amerických bank na pokutách za neplnění povinnosti 20 mil. dolarů, ale přesto to nevyvolalo pečlivější přístup k dodržování zákona. To se částečně změnilo až přijetím zákona proti praní špinavých peněz, který tuto činnost prohlásil za trestný čin v případě, že byla spojena s jinými kriminálními aktivitami.

vnitrostátní i mezinárodní finanční transakce a identifikovat tak osoby provádějící praní špinavých peněz a obchodníky s drogami,

- záznamy musely být vedeny o celé škále finančních transakcí prováděných bankami i jinými peněžními institucemi, většina požadovaných záznamů nevyžadovala speciální informace, důvodem jejich registrace byla nutnost pořízení základních podkladů pro daňové úředníky a federální kontrolory, aby bylo možné zabránit daňovým podvodům.

Bankéři však odmítli zákon jako protiústavní a celá záležitost byla rozhodnuta až v roce 1974, kdy Nejvyšší soud USA potvrdil, že ustanovení BSA neodporuje čtvrtému článku Ústavy USA, jak původně namítali představitelé bank. Reakcí na toto rozhodnutí bylo to, že banky a peněžní instituce příliš nerespektovaly nařízení zákona. Toto období trvalo v rozmezí let 1974 až 1984.³⁷

Užívání drog ve druhé polovině 70. let 20. stol. zvýšil počet případů praní špinavých peněz, což mělo za následek zvýšení tlaku na banky, aby respektovaly ustanovení BSA. Federal Reserve bank (Federální rezervní banka USA) realizovala v roce 1979 průzkum, který prokázal v bankách sídlících na Floridě přebytek ve výši 4,3 mld. dolarů v hotovosti, a to v době, kdy ostatní banky v USA vykazovaly deficit. Logický závěr z tohoto průzkumu zněl, že přebytek na Floridě pochází z obchodu s drogami. Ministerstvo financí okamžitě prostudovalo všechny zprávy CTR z Miami a zjistilo, že přibližně 350 mil. USD bylo převedeno na zhruba 30 firemních a soukromých účtů. Ministerstvo financí požádalo ministerstvo spravedlnosti o spolupráci při vyšetřování tohoto případu. Vyšetřování, známé jako operace GREENBACK, začalo v Miami v roce 1980. Členy vyšetřovacího týmu byli celní a daňoví úředníci spolu s pracovníky ministerstva spravedlnosti. Měli za úkol vyšetřit neobvyklé vklady v hotovosti v oblasti jižní Floridy, zjistit, zda byla dodržována ustanovení BSA, a prošetřit možný původ peněz v obchodu s drogami. Operace slavila úspěch, kdy bylo

³⁷ POWIS, R., E. Jak se perou špinavé peníze. Praha: Victoria Publishing, 1992, ISBN 80-85605-32-5, s. x.

prokázáno, že se jednalo o praní špinavých peněz, pocházejících skutečně z obchodu s drogami.³⁸

Samotné vyšetřování odhalilo několik nedostatků v původním ustanovení BSA, a tak bylo uzákoněno několik oprav a dodatků. V roce 1980 bylo ustanovení zákona změněno tak, aby se zabránilo vyjímání nebankovních organizací a zahraničních bank z povinnosti zasílat zprávy vztahující se k BSA. Další dodatky uzákoňovaly přísnější identifikaci pro soukromé osoby, uskutečňující rozsáhlé převody v hotovosti, a přísnější vymezení bankovních účtů nepodléhajících povinnosti předkládat zprávy o transakcích v hotovosti. V roce 1984 byl uzákoněn dodatek podstatně zvyšující postihy za nedodržování zákona. Většina přestupků proti zákonu byla ze statutu přečinu se sazbou max. 1 roku zvýšena na zločin se sazbou max. 5 let. Tzv. Internal Revenue Code (soubor daňových předpisů) byl upraven Zákonem o daňové reformě (Tax Reform Act 1984). Podle tohoto zákona podléhal povinnosti vyplnit formulář č. 8300 a zaslat ho na daňový úřad každý podnikatel, který obdržel více než 10'000 USD v hotovosti během jedné, nebo více spolu souvisejících transakcí. Všechny tyto informace byly zasílány na Ministerstvo financí, kde byly evidovány, spolu s dalšími dokumenty vztahujícími se k BSA. Další dodatky k BSA jsou z roku 1988, v roce 1990 byly doplněny prováděcími předpisy o protokolování, podle kterých je každý peněžní ústav povinen zaprotokolovat všechny nákupy hotovosti prostřednictvím ostatních platebních prostředků ve výši mezi 3'000 a 10'000 USD. Ostatními platebními prostředky se rozumí pokladní šeky, bankovní šeky, cestovní šeky a převody valut.³⁹

2.1.2. Money Laundering Control Act (Zákon o potírání praní peněz)

Mezi nejvýznamnější zákony přijaté v USA na obranu proti praní peněz patří 'Zákon o potírání praní peněz' z roku 1986, z anglického originálu Money Laundering Control Act, který ustanovuje federální úředníky a vyšetřovatele, jejichž hlavní náplní práce je právě boj s touto velmi rozšířenou nezákonnou činností. Praní špinavých peněz bylo deklarováno již jako těžký zločin. Zákon taktéž obsahoval dodatky k BSA:⁴⁰

³⁸ Tamtéž, s. x.

³⁹ Tamtéž, s. x – xi.

⁴⁰ Tamtéž, s. xi.

- vyhýbání se povinností deklaráce vyplývající z BSA je těžkým zločinem,
- banky jsou povinny prošetřit všechny účty, které v minulosti nepodléhaly povinnosti deklaráce tak, že si od majitelů kont vyžádají 'Rozhodnutí o vynětí z povinností',
- postihy za porušení zákona byly dále zvýšeny; osoba, která se dopustí vědomého porušení zákona, může být odsouzena až na 10 let vězení.

Jedním z dalších článků zákona byl dodatek k Right to Financial Privacy Act (Právo na nezveřejňování finanční situace), který umožnil bankám nahlásit podezřelé transakce státním orgánům, aniž by se vystavovaly nebezpečí, že budou žalovány za porušování zákona.

Zákon byl původně přijat jako právní norma usnadňující stíhání pašeráků a distributorů drog, později byl doplněn a rozšířen tak, aby pokrýval daleko širší rozsah finanční trestné činnosti. Každý finančník, právník, účetní či mezinárodní obchodník, který by nechápal v plném rozsahu smysl a dopad jeho článků (zvláště pak jeho drakonických exteritoriálních dopadů), se v případě porušení kteréhokoli z jeho nesčíslných ustanovení vystavuje vážnému riziku. Ustanovení č. 1956 a 1957 předmětného zákona se dotýkají též finančních institucí a finančníků působících mimo území USA.⁴¹

Obecně řečeno, ustanovení č. 1956 považuje za trestný čin, jestliže se někdo vědomě účastní domácích nebo mezinárodních finančních transakcí s prostředky získanými protizákonnou činností, s úmyslem podporovat nezákonnou činnost nebo vyhnout se placení federální daně z příjmu; trestným činem je také vědomost o tom, že daná transakce slouží ke skrytí zdrojů či vlastnictví finančních prostředků nebo ke znemožnění jejich kontroly, jakož i snaha vyhnout se plnění výkazových povinností. Obžalovaný může být odsouzen k zaplacení pokuty až do výše 50'000 USD nebo

⁴¹ DAVIES, R., B. Praní špinavých peněz: prosazování a dodržování 'nejlepší praxe' v mezinárodním platebním styku. Londýn: Unisys Financial Compliance Group, s. 3-4. [on-line], dostupné na: [<http://si.vse.cz/archive/proceedings/2000/prani-spinavych-penez-prosazovani-a-dodrzovani-nejlepsi-praxe-v-mezinarodnim-platebnim-styku.pdf>], citováno dne 15. října 2012.

dvojnásobku inkriminovaných finančních prostředků (dle toho, která sankce je vyšší), nebo k trestu odnětí svobody až na 20 let, anebo oběma trestům.

Ustanovení č. 1957 zakazuje vědomou účast prakticky na všech finančních transakcích, jejichž hodnota přesahuje 10'000 USD, bylo-li obviněnému známo, že dotyčných prostředků bylo nabyto nezákonnými cestami. Ustanovení o exteritorialitě obsažená v právním řádu USA poskytují americkým soudům pravomoc vypořádat se s nekalou činností každého občana USA, i když se jí dopustí kdekoli ve světě, ale též z činností jiných osob, které nemají občanství USA, došlo-li k takovému jednání alespoň částečně na území USA a zahrnovala-li transakce prostředky, jejichž hodnota přesáhla 10'000 USD. Je tedy velice pravděpodobné, že hrozí porušení tohoto ustanovení ve všech případech, kdy finanční instituce provádí obchod v amerických dolarech, neboť veškeré dolarové transakce jsou zaknihovány v amerických korespondenčních bankách.

V květnu roku 1992 byla přijata na zasedání Organizace amerických států (OAS) v Nassau na Bahamách tzv. Modelová opatření, která obsahovala nařízení na zabezpečení podpory opatření trestního práva v jednotlivých zemích, na posílení mezinárodní spolupráce v boji proti praní špinavých peněz a ke zvýšení významu finančních institucí v boji proti praní špinavých peněz, které mají nést plnou odpovědnost za činy svých zaměstnanců, ředitelů a vlastníků, kdy byly zákonně vymezeny finančním institucím závazky vztahující se k identifikaci klientů, uchovávání obchodních záznamů, zaznamenávání hotovostních transakcí a informování o podezřelých operacích.⁴²

Neustálé zdokonalování systému machinací prováděných specialisty na praní peněz změnilo i přístup bank ke svým zákazníkům. Banky byly nuceny v tomto ohledu přijmout nová opatření:

- poznej dobře svého zákazníka,
- dej si pozor, abys nebyl zneužíván k praní nelegálních peněz,
- okamžitě nahlas podezřelé peněžní transakce,

⁴² DVORÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 101.

- striktně dodržuj ustanovení BSA,
- zjišťuj si zdroje, ze kterých pocházejí zákaznickovy peníze.

Tato opatření se stala heslem pro banky a peněžní ústavy, které chtějí přežít. Nahradila tak staré heslo „nevidím zlo, neslyším zlo“, které se zdálo být jediným krédem bank v minulosti. Jako odstrašující příklad pro všechny pochybovače o nutnosti těchto opatření by mohl sloužit případ Mezinárodní komerční a úvěrové banky (BCCI), o které již bylo hovořeno výše, ve kterém bylo v roce 1990 za praní nelegálních peněz odsouzeno několik vyšších úředníků podezřelých z toho, že v rámci vládní transakce predisponovali několik miliónů dolarů z obchodu s drogami.⁴³

2.1.3. The International Money Laundering Abatement and Anti-Terrorism Financing Act of 2001 – IMLAA

K rozšíření předchozích dvou zákonů došlo v roce 2001 zákonem o zamezení praní špinavých peněz v mezinárodním měřítku a o zamezení financování teroristů, tzv. The International Money Laundering Abatement and Anti-Terrorism Financing Act of 2001 (dále jen IMLAA). Tento zákon je součástí tzv. 'USA PATRIOT ACT', zákona na sjednocení a posílení USA uplatněním přiměřených nástrojů nutných k obraně před terorismem a k boji s ním.

IMLAA je zaměřen jednak na americké instituce, dále pak na americké provozovny mezinárodních subjektů (neamerické finanční ústavy, které mají pobočku nebo dceřinou společnost v USA, anebo mají finanční vztahy s ústavem v USA). Je zde věnována zvýšená pozornost tzv. offshore bankovníctví, korespondenčním bankám, korespondenčním a sběrným účtům a privátním bankovním službám. IMLAA uvádí jako finanční ústavy banky, makléře a obchodníky s cennými papíry, pojišťovny a investiční společnosti, podniky zajišťující peněžní služby, cestovní agentury, herny, obchody s klenoty, zastavárny, úvěrové nebo finanční společnosti a všechny podniky zabývající se prodejem dopravních prostředků. Každý z uvedených finančních ústavů byl povinen zavést program zaměřený proti praní peněz – vnitřní zásady, postupy a

⁴³ POWIS, R., E. Jak se perou špinavé peníze. Praha: Victoria Publishing, 1992, ISBN 80-85605-32-5, s. xii.

kontrolní mechanismy k odhalování a zamezení praní peněz, ustanovení osoby odpovědné za dodržování uvedených norem a principů a program školení zaměstnanců otestovaný nezávislými auditory.

V případě opodstatněné obavy z praní špinavých peněz lze od finančního ústavu prostřednictvím ministra financí mimo jiné požadovat vedení záznamů o podávání zpráv o transakcích včetně totožnosti a adresy účastníků, získávání informací o skutečném a konečném vlastníkovi účtu a ověření totožnosti zákazníků provozujících sběrné účty pro zahraniční ústav. Finanční ústavy jsou povinny provádět ověřování totožnosti majitelů účtů, což zahrnuje nejen vlastní ověření totožnosti, ale i vedení záznamů o informacích užitých k ověření totožnosti, kontrolu majitelů účtů v případě, že se jedná o osoby neznámé nebo osoby podezřelé z terorismu. Předmětný zákon dále vyžadoval, aby do konce roku 2001 americké finanční ústavy ve smyslu tohoto zákona ukončily korespondenční styky se zahraničními virtuálními bankami, tzv. shell banks a dále, aby k tomuto datu vedly záznamy ve vztahu k ostatním korespondenčním stykům se zahraničními bankami a zjistily jméno a adresu kontaktní osoby v USA a majitele zahraniční banky. Finanční ústavy jsou dále povinny zavést pro korespondenční účty zahraničních subjektů a pro soukromé bankovníctví v USA postupy prověrek typu Due Diligence, jejichž cílem bude odhalit a oznámit případy praní špinavých peněz na těchto účtech.⁴⁴

Pokud bych měl zhodnotit americkou úpravu a celý systém v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti, pak je nutno konstatovat, že je poměrně propracovaný, víceméně ve shodě s evropskou úpravou, což je samozřejmě zapříčiněno vzájemnou spoluprací. Nicméně velkou mezeru lze pozorovat, tak jako jinde, v tom, že určitá skupina společností či profesí nemusí přijmout tzv. Anti-Money Laundering a hlásit podezřelé aktivity klientů. Jedná se především o hedgeové fondy, soukromé investiční fondy, investiční poradce, správce fondů, právníky, účetní, realitní kanceláře, a to přesto, že dle čtyřiceti doporučení Financial Action Task Force se tato doporučení vztahují i na tyto společnosti či profese. Problémem je taktéž méně efektivnější koordinace mezi regulačními orgány USA, jakými jsou např. Ministerstvo financí.

⁴⁴ DVOŘÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 101 - 102.

Taktéž finanční instituce by měly více sdílet osvědčené postupy mezi sebou. Problémem je taktéž to, že regulační orgány a společnosti nejsou efektivní v tzv. Customer Due Diligence. Nepodaří se jim shromáždit dostatečné informace o zdroji bohatství klientů a o skutečných vlastnících. V USA tak řeší obdobný problém se skrytým vlastnictvím společností. Dokud nebudou doslova 'rozbaleny' firemní struktury, a identifikován skutečný konečný vlastník, pak se i zde stále budou objevovat problémy s praním špinavých peněz. Tomuto nepřispívá ani ochrana vlastnictví poskytovaná některými státy USA jako např. Delaware či Wyoming.⁴⁵ Ohledně finančních institucí je možno poukázat na fakt, že tyto si opakovaně stěžují na práh 10'000 USD k povinnosti podání zprávy v případě hotovostních transakcí, kdy se ročně jedná o milióny zpráv, což neúměrně finanční instituce zatěžuje. Řešením by tak mohla být např. vyšší prahová hodnota než současných 10'000 USD, či jednodušší proces, který by například osvobodil od této povinnosti dlouhodobé a ověřené klienty.⁴⁶

⁴⁵ Srovnej např. What would you change about the U.S. AML System. [on-line], dostupné na: [<http://blogs.wsj.com/corruption-currents/2012/11/19/what-would-you-change-about-the-u-s-aml-system/>], citováno dne 15.3.2013.

⁴⁶ Srovnej např. U.S.Treasury to lead review of anti-money laundering rules. [on-line], dostupné na: [<http://blog.thomsonreuters.com/index.php/u-s-treasury-to-lead-review-of-anti-money-laundering-rules/>], citováno dne 15.3.2013.

2.2. Mezinárodní spolupráce a právní úprava v boji proti praní špinavých peněz

Boj proti praní špinavých peněz nemůže být omezován pouze na území jednotlivých států, neboť ruku v ruce s ekonomickou globalizací, která je spojena zejména s liberalizací oběhu kapitálu, jde globalizace zločinu. Hranice mezi jednotlivými státy se stírají, což výrazně komplikuje kontrolu nejen kapitálu proudícího přes hranice jednotlivých států. Vzhledem k těmto skutečnostem je třeba, aby mezinárodní spolupráce byla na vysoké úrovni, a aby se na této spolupodílelo co možná nejvíce jednotlivých států. Následující kapitoly se pokusí přiblížit mezníky na poli mezinárodní spolupráce a s tím související právní úpravu. Budou se zabývat především tzv. Vídeňskou úmluvou, týkající se nezákonného obchodování s narkotiky a psychotropními látkami, Basilejským výborem a jím podepsaným Programovým vyhlášením zásad, Konvencí Rady Evropy č. 141, o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, Směrnicí Rady č. 91/308/EHS, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (I. AML – anti – money laundering),⁴⁸ Směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES (II. AML), která novelizovala Směrnicí Rady č. 91/308/EHS, Směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu (III. AML) a Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005 a č.1781/2006.

2.2.1. Vídeňská úmluva

V roce 1988 byla ve Vídni, ze strany Organizace spojených národů, přijata 'Konvence OSN o nezákonném obchodování s narkotiky a psychotropními látkami', tzv. 'Vídeňská konvence či úmluva'. Tato je považována za jakýsi minimální standard v boji proti praní špinavých peněz. Jedním z hlavních principů je povinnost každé účastnické země trestně postihovat veškeré aktivity týkající se obchodu s drogami a úmyslné praní špinavých peněz považovat za trestný čin. Snaží se o vymezení povinností na zabezpečení úrovně mezinárodní spolupráce, klade požadavky na sladění

⁴⁸ Boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti bývá označován slovním spojením 'Anti – Money Laundering', tedy zkráceně AML, boj proti financování terorismu pak jako 'Combating the Financing of Terrorism, tedy zkráceně CFT.

právních systémů mezi jednotlivými státy a uvádí klasické formy právní pomoci při vyšetřování a stíhání příslušných trestných činů. Vymezuje mezinárodní a vnitrostátní opatření, která příslušným institucím umožňují vystopovat, identifikovat, zmrazit a zabavit prostředky pocházející z obchodu s drogami a tím související praní peněz.

2.2.2. Basilejský výbor - Programové vyhlášení zásad

Mezi další dokument v oblasti mezinárodní spolupráce v boji proti praní špinavých peněz patří 'Programové vyhlášení zásad', podepsané Basilejským výborem pro bankovní dozor, z 12. prosince 1988. Předmětné dokumenty vycházejí z toho, že aktivity související s praním peněz nelze vymýt, byť sebelepšími opatřeními přijatými pouze v jednom nebo několika málo státech. Zapotřebí je, aby se do boje aktivně zapojil co možná nejširší okruh států.

2.2.3. Konvence Rady Evropy č. 141, o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu

Dne 8. listopadu 1990 byl ve Štrasburku přijat dokument 'Konvence Rady Evropy č. 141, o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu'. Pro ČR byla vyhlášena a platná pod č. 33/1997 Sb. od 1. března 1997. Jedná se o základní dokument, který se specializuje na praní peněz a odčerpávání výnosů ze zločinu. Tato úmluva byla přijata téměř všemi členskými státy Rady Evropy. Úmluva je založena na třech principech:

- povinnosti kriminalizace praní špinavých peněz (přijetí odpovídající legislativy a její efektivní výkon),
- zakotvení a vymáhání povinnosti bankovních subjektů (přijetí odpovídající legislativy a její efektivní výkon),
- povinnost všestranné mezinárodní spolupráce (včetně postupů ohledně konfiskace a přijetí odpovídající legislativy a její efektivní výkon).

Úmluva umožňuje spolupráci jak orgánů justičních, tak i spolupráci speciálních vyšetřovacích orgánů mimo trestní řízení. V České republice se jedná o Finanční analytický útvar Ministerstva financí České republiky. Umožňuje tedy jak justiční, tak

administrativní spolupráci, ale rovněž je základem pro spolupráci orgánů policejních útvarů (cestou FAÚ nebo justičních orgánů).

2.2.4. Směrnice Rady Evropského společenství č. 91/308/EHS (I. AML)

Evropské společenství se od samého počátku řešení problémů se špinavými penězi rozhodlo neuvádět banky do nesnází, neboť vychází z předpokladu, že banky neodpovídají za odhalování zločinů a tudíž ani za odhalování pracích procesů. Na banky se Evropské společenství obrací zejména se žádostí, aby lépe a blíže poznávaly své klienty a tím předcházely možnostem praní špinavých peněz. Samozřejmou povinností bank a finančních institucí je důsledné a pečlivé dodržování vnitrostátních norem a na jejich základě pomoc orgánům bojujícím proti organizovanému zločinu. Důraz je kladen i na důkladné proškolení zaměstnanců finančních institucí, aby při osobním styku byli schopni odhalit a ohlásit neobvyklý nebo podezřelý obchod. Směrnicí bylo rovněž členským státům uloženo zajistit, že finanční instituce přijmou zásady a postupy vnitřní kontroly a oznamování k zajištění prevence a zabránění operací praní špinavých peněz a provedou vyškolení svých zaměstnanců.

Směrnice Rady č. 91/308/EHS (I. AML), o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (Direktiva proti praní špinavých peněz nebo Konvence Rady Evropy, nebo také tzv. 'I. AML směrnice'), ze dne 10. června 1991, je výsledkem celoevropských snah pro naplnění záměrů Vídeňské konvence a na ni navazujících doporučení Financial Action Task Force. Směrnice konstatuje, že praní peněz má průkazný vliv na růst organizovaného zločinu. Zároveň praní peněz snižuje solidnost a stabilitu dotyčných finančních ústavů, a posléze to ohrožuje stabilitu celého finančního systému Evropské unie. Poukazuje na nutnost souladu opatření přijatých Evropskou unií s jinými opatřeními přijatými na jiných mezinárodních fórech tak, aby nebylo možné využívat volného pohybu kapitálu v zemích Evropské unie k praní špinavých peněz.

Tato směrnice dále konstatuje, že je nezbytné, aby byl zakotven zákaz praní peněz v právních rádech členských zemí, podepřený odpovídajícími opatřeními a tresty. Je nutno zabránit tomu, aby byl finanční systém využíván pro praní peněz a stanovit, aby orgány odpovědné za boj proti praní špinavých peněz plnily své úkoly ve spolupráci

s úvěrovými a finančními ústavy a jejich kontrolními a dozorčími útvary. V případech podezřelých finančních transakcí prolomit bankovní tajemství a informace předávat orgánům odpovědným za boj proti praní peněz, aniž by byli dotčení klienti o prověřování legálnosti finanční transakce informováni, či varováni. Dále je nutné zajistit, aby finanční ústavy požadovaly zjištění totožnosti zákazníků vstupujících do obchodních vztahů nebo provádějících transakce překračující určité meze a zabránit tomu, aby ti, kdo perou peníze, těžili z anonymity. Nutností je také to, aby kopie nebo osvědčení identifikačních dokumentů a dále doklady a záznamy vztahující se k podezřelým transakcím byly finančními ústavami uchovávány po dobu nejméně pěti let.

Směrnice ukládá členským státům podezřelé obchody zkoumat. Zvláštní pozornost je třeba věnovat finančním transakcím s třetími zeměmi, které neuplatňují pravidla proti praní špinavých peněz. Ukládá zároveň zabezpečit získané informace proti zneužití, použití k jiným účelům. Článek 16 směrnice stanoví, že členské země Evropského společenství se zavazují, že uvedenou v účinnost zákony, nařízení a administrativní rozhodnutí potřebná k tomu, aby bylo vyhověno této směrnici nejpozději do 1. ledna 1993. Ve všech zemích Evropského společenství, které přistoupily k uvedené směrnici, jsou dodržovány zásady uvedené ve Směrnici Rady Evropy, a to zejména:

- znát svého klienta (povinnost provést identifikaci klienta, zjistit jeho obchodní či jiné aktivity, sledovat účet klienta, zaznamenávat neobvyklé operace a pohyby na tomto účtu, ověřit reálnost podnikatelských aktivit, důvodnost jeho příjmů, zkoumání vlastníků, v případě právnických osob, osoby, které skutečně firmu ovládají, nutno zkoumat pověst klienta, zdroje jeho kapitálu, vnitřní strukturu firmy, její management, kontrolní mechanismy a jejich strukturu, místo sídla u zahraničního klienta, s tím souvisí právní řád té které země a s tím související úroveň auditorských zpráv),
- prověřovat a hlásit podezřelé transakce určeným orgánům (znaky neobvyklých obchodů – problém s identifikací klienta při otevírání bankovního účtu, neplatné, či neúplné doklady, nesprávné údaje v nich, např. o trvalém pobytu, otevírání více bankovních účtů najednou bez jakéhokoli opodstatnění, ukládání velkého

množství peněžních prostředků v hotovosti na účet za nevýhodných úrokových podmínek na delší dobu, vysoký vklad v bankovkách nízkých nominálních hodnot, následné výběry bankovek vysokých nominálních hodnot či převody finančních prostředků do zahraničí, kdy důvodem může být např. splátka půjčky, platba za dodané zboží apod., ožívování tzv. mrtvých účtů, kam jsou nárazově posílány finanční prostředky velkých objemů, opakované vklady pod limitem pro povinnost identifikace, klient je bezdůvodně nervózní, spěchá, nedostatečně komunikuje, je doprovázen a pod dohledem dalších osob, uskutečnění obchodu za nevýhodných podmínek – dlouhodobý vklad na nevhodný účet atd., při peněžních operacích vyšších než 15'000 EUR musejí banky zjišťovat totožnost klienta nebo ověřit, kdo je skutečným zmocnitelem při otevírání účtu zmocněncem,

- archivovat doklady a důkazní materiál minimálně 5 let,
- prověřovat finanční transakce směřující z nebo do tzv. finančního ráje – tedy zemí, kde beze zbytku a bez výjimky platí bankovní tajemství.

Směrnice měla především preventivní funkci, tedy snažila se předcházet legalizaci výnosů z trestné činnosti.

2.2.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES (II. AML)

Směrnice Rady č. 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz byla novelizována směrnicí Evropského parlamentu a Rady EU č. 2001/97/ES (II. AML) ze dne 4. prosince 2001. Vymezuje praní peněz jako úmyslné jednání:

- konverze nebo převod majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti nebo z účasti na takové činnosti za účelem zatajení nebo zastření nezákonného původu majetku nebo v napomáhání jiné osobě, která je zapojena do takové činnosti, aby se vyhnula následkům svého jednání,

- zatajení nebo zakrytí pravé povahy, původu, umístění, dispozice pohybu nebo práv ve vztahu k vlastnictví majetku s vědomím, že takový majetek vyplývá z trestné činnosti nebo z účasti na trestné činnosti,
- nabývání, držení nebo užívání majetku s vědomím, že v době jeho nabytí pochází tento majetek z trestné činnosti nebo z účasti na trestné činnosti,
- účast na páčání, spolčení k páčání, pokusy o spáchání, napomáhání, usnadňování a návod ke spáchání jakéhokoliv jednání uvedeného v předchozích odřázkách.

Vztahuje se i na jednání, ke kterým došlo mimo území členských států, a to v případě, že se důsledky projeví na území EU.

Touto směrnicí byla provedena změna v evropské legislativě, která se projevila i v českém právním řádu, a to novelou zákona č. 61/1996 Sb., zákonem č. 284/2004 Sb. Tato směrnice dále usilovala o jasnější a širší vymezení skutků, na jejichž výnosy se boj proti praní peněz vztahoval. Vymezila i pojem majetek, kde za majetek považuje nejenom peníze a jiné finanční prostředky, ale jakékoliv prostředky hmotné či nehmotné, movité či nemovité, jakož i doklady či jiné nástroje osvědčující práva či právní zájmy k takovému majetku. Dále rozšířila instituce o auditory, účetní a daňové poradce, realitní makléře, notáře, o obchodníky s drahými předměty, jejichž hodnota přesahuje 15 000 EUR, a o kasina. V souvislosti s tímto rozšířením byla vyvolána diskuze o vztahu ohlašovací povinnosti na advokáty. Důsledný boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti je současně i významný prostředek proti mezinárodnímu terorismu.

2.2.6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES (III. AML)

V současné době je platná již III. AML směrnice. Jedná se o směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, která zrušila předchozí. Vychází z tzv. 40 – ti doporučení a 9 – ti zvláštních doporučení mezinárodní organizace Financial Action Task Force. Členské státy ji měly implementovat do svých právních řádů s

účinností do 15. prosince 2007. Evropská komise připravila k objasnění některých pojmů Směrnici Komise č. 2006/70/ES, kterou se stanoví prováděcí opatření ke směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES, pokud se jedná o definici „politicky exponovaných osob“ a technická kritéria pro zjednodušené postupy hloubkové kontroly klienta a pro výjimku na základě finanční činnosti vykonávané příležitostně nebo ve velmi omezené míře. Taktéž definovala pojem ‘skutečný vlastník’, a to jako takovou fyzickou nebo fyzické osoby, která v konečném důsledku vlastní nebo ovládá klienta, nebo fyzickou osobu, pro kterou jsou prováděny transakce nebo vykonávána jiná činnost.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES obsahuje řadu opatření zaměřených na boj proti zneužívání finančního systému k praní peněz a financování terorismu. Uvedená opatření však dokonale nebrání přístupu teroristů a dalších pachatelů trestné činnosti k platebním systémům za účelem přesunu jejich peněžních prostředků.

V souvislosti s implementací této III. AML směrnice byl v České republice přijat s účinností od 1. 9. 2008 nový zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Původně byla navržena pouze novela stávajícího zákona č. 61/1996 Sb., ale vzhledem k tomu, že tento zákon byl již několikrát novelizován a další úprava by způsobila jeho velkou nepřehlednost, bylo přistoupeno k úpravě nové problematiky zcela nově. Zákon převzal většinu ustanovení z předcházející právní úpravy (zákona č. 61/1996 Sb.) a nově zakomponované věci si vyžádala buď transpozice evropských předpisů, nebo praxe.

2.2.7. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1889/2005 a č. 1781/2006

Dalšími evropskými předpisy, které do této problematiky také spadají, jsou přímo účinná nařízení, a to jednak Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005, o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící, ze dne 26. října 2005, které stanoví povinnost oznamovat převoz hotovosti nebo peněžních nástrojů na doručitele od 10 000 EUR přes vnější hranice celního území

Evropských společenství. Další nařízení, které stanoví rozsah povinných informací o plátcích, které musí doprovázet každou bezhotovostní platbu uvnitř i vně Evropského společenství s účinností od 1. ledna 2007, je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006, ze dne 15. listopadu 2006, o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků.

V úvodu Nařízení č. 1781/2006, přijatého Evropským parlamentem a Radou Evropské unie, ze dne 15. listopadu 2006, jsou zmíněny důvody, pro které bylo toto nařízení přijato. Hned v prvním bodu tohoto dokumentu je konstatováno cituji: *„Toky špinavých peněz prostřednictvím převodu peněžních prostředků mohou poškodit stabilitu a pověst finančního sektoru a ohrozit vnitřní trh. Terorismus otrásá samotnými základy naší společnosti. Zdravý charakter, integrita a stabilita systému převodu peněžních prostředků a důvěra ve finanční systém jako celek by mohly být vážně ohroženy snahami pachatelů trestné činnosti a jejich společníků buď zastírat původ výnosů z trestné činnosti, nebo směřovat finanční prostředky na teroristické účely.“*

Ohled v dalším bodu je dále uvedeno, opět cituji: *„Ti, kdo perou peníze a financují terorismus, by se k usnadnění své trestné činnosti mohli pokoušet využívat volného pohybu kapitálu, který integrovaný finanční prostor zahrnuje, pokud nebudou na úrovni Společenství přijata určitá koordinační opatření. Opatření Společenství by mělo svým rozsahem zaručit jednotné provádění zvláštního doporučení č. VII o bezhotovostních převodech Financial Action Task Force v rámci celé Evropské unie a zejména to, aby nedocházelo k rozlišování mezi vnitrostátními platbami v rámci členského státu a přeshraničními platbami mezi členskými státy. Nekoordinovaný postup jednotlivých členských států v oblasti přeshraničních převodů peněžních prostředků by mohl mít významný dopad na hladké fungování platebních systémů na úrovni EU, a v důsledku toho poškodit vnitřní trh v oblasti finanční služeb.“*

Předmětné nařízení vychází především ze zásady dohledatelnosti každého peněžního převodu a plátce i příjemce převodu, odpovědnosti za přesnost a úplnost informací při realizaci převodu ze strany poskytovatelů platebních služeb, zejména obchodních bank, uchovatelnosti záznamů s informacemi o plátcích, včetně rychlé reakce poskytovatele platebních služeb na žádost o poskytnutí informací o plátcích.

Nařízení obsahuje i výjimky. Nevztahuje se například na převody provedené platebními kartami, pokud je platba za zboží či služby doprovázena jedinečným kódem, na jehož základě je možné platbu vždy řádně dohledat, provedené prostřednictvím mobilního telefonu, pokud jsou převody předplaceny a nepřevyšují 150 EUR.

V zájmu vyvážení rizika, že v důsledku uplatňování příliš přísných identifikačních požadavků budou transakce prováděny skrytě, na jedné straně a potencionálních teroristických hrozeb představovaných malými převody peněžních prostředků na straně druhé by se povinnost prověřovat přesnost informací o plátcích měla v případě převodů peněžních prostředků, které nejsou prováděny z účtu, ukládat pouze u jednotlivých převodů peněžních prostředků přesahujících částku 1 000 EUR, aniž jsou dotčeny požadavky směrnice 2005/60/ES.

Předmětné nařízení stanovuje pravidla pro informace o plátcích doprovázející převody peněžních prostředků za účelem předcházení, vyšetřování a odhalování praní peněz a financování terorismu.

2.3. Právní úprava boje proti praní špinavých peněz v České republice

V České republice je problematika související s praním špinavých peněz upravena především zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který nahradil původní zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, včetně jeho novely č. 284/2004 Sb. Dále zákonem č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, a nakonec vyhláškou č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Je nutno konstatovat, že česká právní úprava vychází z mezinárodní právní úpravy zmíněné v předchozí kapitole.

V této části se zaměřím na vývoj právní úpravy dané problematiky v České republice, přičemž se domnívám, že postupným vývojem dospěla naše právní úprava, postihující fenomén praní špinavých peněz, do poměrně dobrého stavu. Tím však

neříkám, že zde nelze najít nějaké nedostatky. Myslím si však, že ve své podstatě se jedná o kvalitní právní úpravu srovnatelnou se zahraničím.

2.3.1. Zák. č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů

Česká republika přistoupila k mezinárodním závazkům vyplývajícím ze štrasburské 'Úmluvy o praní, vyhledávání, zajišťování a konfiskaci výnosů ze zločinu', která je pro Českou republiku závazná od 1. 3. 1997 a je uveřejněna ve sbírce zákonů jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb. Štrasburská úmluva byla dále podkladem pro zákon č. 61/1996 Sb., ze dne 15. 2. 1996, o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů. Tento zákon je účinný od 1. 7. 1996. V souvislosti s přijetím tohoto zákona došlo též ke změně dalších zákonů, např. o zákonu o bankách, kde došlo k úpravě ustanovení dotýkajícího se povinnosti mlčenlivosti. Od roku 1996 dochází ke změnám zákona č. 61/1996 Sb. tak, aby tento zákon vytvářel co nejpříznivější podmínky pro boj s legalizací výnosů z trestné činnosti.

Dne 1. 7. 1996 byl vyhláškou Ministerstva financí České republiky zřízen Finanční analytický útvar Ministerstva financí České republiky, který byl pověřen plněním úkolů vyplývajících ze zákona č. 61/1996 Sb.

Zákon byl doplněn vyhláškou Ministerstva financí č. 183/1996 Sb., o plnění oznamovací povinnosti finančními institucemi, která konkretizovala postup a formu při oznamování případů podezření na praní špinavých peněz. Zmíněná právní úprava vycházela a byla v souladu se Směrnicí EU č. 91/308/EHS, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz.

Základními principy opatření byla identifikace klientů bank při provádění bankovních obchodů a uchování těchto údajů po stanovenou minimální dobu, neprovedení podezřelého obchodu a jeho oznámení příslušné instituci, zachovávání mlčenlivosti o podniknutých opatřeních, vytváření účinných kontrolních systémů (zejména v bankách) umožňujících odhalování případů praní špinavých peněz.

2.3.2. Zák. č. 284/2004 Sb., novela zákona č. 61/1996 Sb.

Zákonem č. 284/2004 Sb., z 8. dubna 2004, byl novelizován zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a změně a doplnění souvisejících zákonů. Tato novela je účinná od 1. 9. 2004 a dává zákon č. 61/1996 Sb. do souladu s novelou směrnice Rady Evropských společenství č. 91/308/EHS (tato směrnice byla novelizována Směrnicí č. 2001/97/ES, která původní směrnici zásadně upravila).

Nově byla v zákoně č. 61/1996 Sb. upravena možnost ověření nebo zjištění údajů nutných pro identifikaci účastníka obchodu též dálkovým přenosem, jestliže je zaručena identifikace těchto dat podle zvláštního předpisu. Zákon nadále již nehovořil o finančních institucích, ale o povinných osobách, především z toho důvodu, že oznamovací povinnost byla rozšířena i na další subjekty. Částka, která stanovila povinnost identifikovat účastníka obchodu, byla z 500'000 Kč změněna na 15'000 EUR. Nově byla též upravena povinnost identifikace. Taktéž byl rozšířen počet subjektů, vůči nimž nebylo možno se dovolávat povinnosti mlčenlivosti. Novelizovaný zákon č. 61/1996 Sb. stanovil oznamovací povinnost pro povinné osoby v případech podezřelých obchodů. Pojem podezřelý obchod definoval jako „obchod provedený za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosu. Jedná se zejména o:

- vklady v hotovosti a jejich okamžité výběry nebo převody na jiné účty,
- zřizování více účtů klientem, přičemž počet těchto účtů je podle znaků finanční instituce ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům a převody mezi těmito účty,
- pohyby na účtech klienta, které podle znaků finanční instituce neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo majetkovým poměrům,
- počet obrátů na účtu během jednoho dne nebo ve dnech následujících, který neodpovídá obvyklým peněžním operacím klienta.“

Povinná osoba při vstupování do obchodního vztahu měla povinnost vždy identifikovat jeho účastníky, zejména jednalo-li se o

- podezřelý obchod,
- uzavření smlouvy o účtu nebo vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu,
- uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově,
- výplatu zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele, převyší-li částku 15'000 EUR,
- uzavření smlouvy o životním pojištění, jestliže splátky pojistného v jednom kalendářním roce přesahují částku v hodnotě 1'000 EUR, nebo pokud jednorázové pojistné přesahuje částku v hodnotě 2'500 EUR,
- přijetí splátek na dříve uzavřené životní pojištění, jestliže přesahují částky uvedené v předchozím bodu,
- nákup použitého zboží nebo zboží bez dokladu nabytí, kulturních památek nebo předmětů kulturní hodnoty, nebo přijímání věcí do zástavy.

Zákon dále upravoval oznamovací povinnost ve zvláštních případech, kdy byla dána fyzické osobě při vstupu do tuzemska, ze zemí mimo území Evropských společenství, nebo při výstupu z tuzemska do takových zemí, povinnost písemně celnímu úřadu oznámit dovoz a vývoz platných bankovek a mincí v české nebo cizí měně, cestovních šeků nebo peněžních poukázek směnitelných za hotové peníze a dalších cenných komodit v úhrnné hodnotě převyšující částku 15'000 EUR. Tuto povinnost musela splnit i právnická osoba, která uvedené hodnoty převážela prostřednictvím fyzické osoby.

Povinná osoba měla právo na odklad splnění příkazu klienta v případě, že hrozilo nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu by mohlo dojít ke zmaření zajištění výnosu z trestné činnosti. Povinná osoba měla povinnost provést, v tomto případě, odklad platby o 24 hodin, a podat oznámení o neobvyklém obchodu Finančnímu analytickému útvaru Ministerstvu financí ČR, který ve lhůtě 24 hodin rozhodl o tom, zda podá trestní oznámení. Vyžaduje-li prověřování podezřelého

obchodu ze strany Finančního analytického útvaru delšího šetření, byla povinná osoba, na pokyn Finančně analytického útvaru pozdržet platbu o dalších 72 hodin. V případě, že Finančně analytický útvar v této době podal trestní oznámení, tak tuto skutečnost měl povinnost sdělit povinné osobě, která měla povinnost vyčkat dalších 72 hodin na rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Zmíněný postup byl převzat i do nového zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

2.3.3. Zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, který byl přijat 5. června 2008, s účinností od 1. září 2008, nahradil zákon č. 61/1996 Sb., který byl přijat 15. února 1996, s účinností od 1. července 1996. Na základě původního zákona byl v rámci Ministerstva financí ČR zřízen dle požadavků mezinárodního práva Finanční analytický útvar (dále jen „FAÚ“), jako civilní „finanční zpravodajská jednotka“ (Financial Intelligence Unit – FIU).

Zákon č. 61/1996 Sb. platný před zákonem č. 253/2008 Sb. byl celkem jedenáctkrát novelizován a postupnými novelizacemi zákon ztrácel přehlednost a systematičnost. Právní stav zákona byl sice v souladu s ústavním a právním pořádkem České republiky, nesplňoval však již nové požadavky evropského a mezinárodního práva, a proto zejména z uvedených důvodů byl tento zákon nahrazen již výše zmiňovaným zákonem č. 253/2008 Sb.

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ze dne 5. června 2008, zapracovává jednak příslušné předpisy Evropských společenství⁴⁹ a zároveň navazuje na přímo použitelné předpisy Evropských společenství⁵⁰.

⁴⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES (AML), ze dne 26. října 2005, o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, Směrnice Komise 2006/70/ES, ze dne 1. srpna 2006, kterou se stanoví prováděcí opatření ke Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES, pokud se jedná o definici 'politicky exponovaných osob' a technická kritéria pro

Předmětem úpravy tohoto zákona jsou některá opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a některá práva a povinnosti fyzických a právnických osob při uplatňování opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, a to za účelem zabránění zneužívání finančního systému k legalizaci výnosů z trestné činnosti a k financování terorismu a vytvoření podmínek pro odhalování takového jednání. Kromě postavení, práv a povinností řízení před Finančním analytickým útvarům, stanoví také práva a povinnosti fyzických a právnických osob. Zejména stanoví, v určitých případech, povinnost identifikovat účastníky obchodu, povinnost uchovávat stanovené údaje, oznamovací povinnost povinných osob, odklad splnění příkazu klienta, povinnost mlčenlivosti a sankce.

Zákon č. 253/2008 Sb. převzal většinu ustanovení, jež nebyla dotčena požadavky implementace předpisů Evropské unie ze zákona č.61/1996 Sb., a dále navíc vymezuje financování terorismu. Řeší nově zejména tyto základní kruhy problémů:

- doplňuje a upřesňuje definice používaných pojmů, včetně přesnějšího vymezení okruhu tzv. 'povinných osob',
- snižuje prahové hodnoty pro obecnou povinnost identifikace klienta, jeho účelem je především omezení možnosti 'rozměňování' transakcí k utajení identity klienta, na základě návrhů povinných osob, vycházejících ze zkušeností s praktickým uplatňováním opatření proti praní peněz a financování terorismu (AML/CFT opatření), má usnadnit jejich pozici při provádění identifikace klienta a vyžadování identifikačních údajů a informací o jednotlivých obchodech,
- možnost převzetí identifikace klienta a zjištění beneficianta („skutečného majitele“), které provedla jiná úvěrová nebo finanční instituce v České republice (např. banka, pojišťovna, obchodník s cennými papíry) či obdobná instituce v zahraničí, podléhající srovnatelné právní regulaci,

zjednodušené postupy hloubkové kontroly klienta a pro výjimku na základě finanční činnosti vykonávané příležitostně nebo ve velmi omezené míře.

⁵⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005, ze dne 26. října 2005, o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2005, ze dne 15. listopadu 2006, o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků.

- povinné osoby by měly mít povinnost i možnost podrobněji zkoumat jednotlivé obchody klienta, aby tak dokázaly lépe rozlišit podezřelé obchody, za tím účelem musí být oprávněny od klienta požadovat konkrétní informace o obchodech a původu zdrojů,
- pro zjednodušení se navrhuje i výjimky z identifikace klienta a případně i z další kontroly bezrizikových klientů, zejména těch, kteří jsou sami „povinnými osobami“ podle tohoto zákona a o jejichž identitě a podnikatelských aktivitách není pochyb,
- u „rizikových“ klientů se stanoví povinnost vždy provádět důkladnou kontrolu konkrétních transakcí,
- mezi podnikatelsky propojenými subjekty se omezuje zákaz vzájemného sdělování informací o podaných oznámeních podezřelého obchodu, odstranění této bariéry by mělo umožnit, aby takto propojené subjekty věnovaly větší pozornost i dalším obchodům klienta, který se již rizikově projevil, a mělo by přinést vyšší kvalitu ve vyhodnocování podezřelých obchodů,
- Finančně analytický útvar nemá a zřejmě nikdy nebude mít dostatečnou kapacitu, jaké by bylo třeba k provádění kontroly dodržování AML/CFT opatření u všech povinných osob, do kontroly by proto měly být zapojeny i další kontrolní orgány, které by v rámci své běžné kontrolní činnosti měly věnovat pozornost také plnění povinností v oblasti AML/CFT opatření, tak byla do kontroly dodržování povinností v boji proti praní peněz a financování terorismu vůči příslušným subjektům, novelou z roku 2004, zapojena Česká národní banka, Komise pro cenné papíry, Úřad pro dohled nad družstevními záložnami, státní dozor v oblasti pojišťovnictví a penzijního připojištění, státní dozor nad dodržováním zákona o loteriích a jiných podobných hrách a Česká obchodní inspekce,
- pro banky a obdobné instituce se stanoví jednoznačný zákaz korespondenčního styku se „shell banks“ a s bankami, které jejich činnost podporují,

- nastoluje se možnost povolování individuálních výjimek pro podnikatele, kteří činnost regulovanou tímto zákonem vykonávají jen ve velmi omezené míře,
- povoluje se výjimka z nařízení ES č. 1781/2006, která umožňuje placení zboží a služeb do limitu 1 000 EUR platbami typu „sdruženého inkasa“,
- ustanovení o správním trestání se upravují v souladu s koncepcí prosazovanou Ministerstvem vnitra.

Vzhledem k tomu, že se jedná o platnou právní úpravu praní špinavých peněz v České republice, pak je následující část této práce věnována jednotlivým pojmům definovaným tímto zákonem, které považují za důležité zmínit. Jedná se především o definice pojmů, kdo je povinnou osobou, co se rozumí identifikačními údaji, skutečným majitelem, podezřelým obchodem, povinností identifikace a kontroly klienta, jaký je obecný postup povinných osob v případech zjištění podezřelého obchodu, co je systém vnitřních zásad atd.

2.3.3.1. Povinné osoby

Předmětný zákon v úvodních ustanoveních, vymezuje tzv. povinné osoby, kterými jsou především:

- úvěrové instituce – banka, spořitelní a úvěrní družstvo,
- finanční instituce, pokud nejsou úvěrovou institucí⁵¹ – jako např. centrální depozitář (dříve obdobnou činnost vykonávalo Středisko cenných papírů)⁵², organizátor trhu s investičními nástroji, osoba s povolením k poskytování investičních služeb⁵³ s výjimkou investičního zprostředkovatele,⁵⁴ investiční společnost, investiční fond a penzijní společnost, instituce elektronických peněz

⁵¹ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. b) zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

⁵² Dále osoba vedoucí evidenci navazující na centrální evidenci cenných papírů vedenou centrálním depozitářem, osoba vedoucí samostatnou evidenci investičních nástrojů, osoba vedoucí evidenci navazující na samostatnou evidenci investičních nástrojů, srovnej ust. § 91 až 115 zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵³ Srovnej ust. § 4 zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ Srovnej ust. § 29 zák. č. 256/2004, o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění zákona č. 56/2006 Sb.

a vydavatel elektronických peněz malého rozsahu,⁵⁵ osoba oprávněná k poskytování leasingu, záruk, úvěrů nebo peněžních půjček anebo k obchodování s nimi, pojišťovna, zajišťovna, pojišťovací zprostředkovatel, osoba, která vykupuje dluhy a pohledávky a obchoduje s nimi, osoba oprávněná ke směnářenské činnosti podle devizového zákona, osoba oprávněná k poradenské činnosti pro podnikatele ve věcech kapitálové struktury, průmyslové strategie nebo k poradenství a službám v oblasti fúzí a koupě podniků, osoba poskytující služby peněžního makléřství, osoba poskytující služby úschovy cenností,

- držitel povolení k provozování sázkových her v kasinu podle zákona o loteriích a jiných podobných hrách,
- osoba oprávněná k obchodování s nemovitostmi nebo ke zprostředkování obchodu s nimi,
- auditor, daňový poradce a účetní,
- soudní exekutor při provádění další činnosti exekutora podle exekučního řádu a při úschově peněz, cenných papírů nebo jiného majetku,
- notář při úkonech v rámci notářské úschovy⁵⁶ anebo advokát nebo notář při úschově peněz, cenných papírů nebo jiného majetku svého klienta, anebo jestliže klientem požadované služby mají spočívat nebo spočívají v jednání jménem klienta nebo na jeho účet⁵⁷ – např. při obstarávání koupě nebo prodeje nemovitosti nebo podniku⁵⁸ anebo jeho části, správě peněz, cenných papírů, obchodních podílů nebo jiného majetku svého klienta, zakládání, řízení nebo provozování obchodní společnosti, podnikatelského seskupení nebo jiného obdobného útvaru, jakož i získávání a shromažďování peněžních prostředků nebo jiných penězi ocenitelných hodnot za účelem založení, řízení nebo ovládání takového subjektu, nebo inkasu, platbách, převodech, vkladech nebo

⁵⁵ Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku.

⁵⁶ Ust. § 81 a násl. zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. g) zák. č. 253/2008 Sb.

⁵⁸ Ust. § 5 obchodního zákoníku.

výběrech prováděných při bezhotovostním i hotovostním platebním styku, anebo jakémkoli jiném jednání, které směřuje k pohybu peněz nebo jej přímo vyvolá,

- osoba nenaplnující znaky podle výše uvedených bodů, poskytující jiné osobě služby, které spočívají – např. v zakládání právnických osob, jednání jako statutární orgán nebo jeho člen, další osoba, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat, anebo jiná osoba v obdobném postavení, pokud výkon této služby je pouze dočasný a souvisí se založením a správou právnické osoby, poskytování sídla, adresy, popřípadě i dalších s tím souvisejících služeb pro jinou právnickou osobu apod.,⁵⁹
- osoba, která poskytuje služby uvedené v předchozím bodě v rámci svěřeneckého vztahu nebo jiného obdobného smluvního vztahu podle cizího právního řádu,
- osoba oprávněná k obchodování s kulturními památkami⁶⁰ nebo s předměty kulturní hodnoty⁶¹ nebo ke zprostředkování takových obchodů,
- osoba oprávněná k obchodování s použitým zbožím nebo ke zprostředkování takových obchodů nebo k přijímání věcí do zástavy.

Dále za povinnou osobu taktéž považuje např. zahraniční právnickou nebo fyzickou osobu uvedenou výše, která na území České republiky působí prostřednictvím své pobočky, organizační složky nebo provozovny, podnikatele, který není uveden výše, jestliže přijímá platbu v hotovosti v hodnotě 15'000 EUR nebo vyšší apod. Povinnou osobou však není, až na výjimky, osoba, která činnosti uvedené výše nevykonává jako předmět svého podnikání.⁶²

Lze velice pozitivně hodnotit, že se zákonodárce snažil precizovat činnosti povinných osob. V zákoně je výslovně jako povinná osoba uvedena taktéž právnická nebo fyzická osoba oprávněná k vykupování dluhů a pohledávek a osoba oprávněná k poskytování úvěrů nebo peněžních půjček anebo k obchodování s nimi, ale co je

⁵⁹ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. h) zák. č. 253/2008 Sb.

⁶⁰ Ust. § 2 zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči

⁶¹ Ust. § 1 odst. 1 zák. č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění zák. č. 80/2004 Sb.

⁶² Srovnej ust. § 2 odst. 2 zák. č. 253/2008 Sb.

důležité, že se zákon vztahuje i na nebankovní firmy, tedy fyzické osoby, které jsou nositelem oprávnění k takovému podnikání. Za velice prospěšné považuji i to, že mezi povinné osoby byly zahrnuty statutární orgány a zmocněnci právnických osob a poskytovatelé služeb z titulu volných poradenských živností. Velice kladně hodnotím, že zákonodárce povinné osoby poměrně přehledně rozčlenil do čtyř skupin, když ve skupině třetí neopomněl na tzv. specializované činnosti a profese, jako např. držitele povolení k provozování sázkových her v kasinu, auditora, daňového poradce, účetní, soudního exekutora, notáře či advokáta, a také to, že zákon do specializovaných činností zahrnuje služby spočívající v inkasu, platbách, převodech, vkladech nebo výběrech prováděných při bezhotovostním i hotovostním platebním styku atd.

2.3.3.2. Identifikační údaje

Identifikačními údaji rozumí zákon u fyzické osoby všechna jména a příjmení, rodné číslo, a nebylo-li přiděleno, datum narození, dále místo narození, pohlaví, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství. Jde-li o podnikající fyzickou osobu, též její obchodní firma, odlišující dodatek nebo další označení, místo podnikání a identifikační číslo osoby. V případě právnické osoby obchodní firma nebo název včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, sídlo, identifikační číslo osoby nebo obdobné číslo přidělované v zahraničí. U osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členem, údaje shodné s údaji uvedenými u fyzické osoby.

V rámci identifikace právnických osob byla především zavedena povinnost zjištění většinového společníka nebo ovládající osoby ve smyslu ust. § 66a zák. č. 513/1991 Sb., čímž se do českého právního řádu dostal institut povinné identifikace osob, které jsou konečným příjemcem požitků označovaných v zahraničí obvykle pojmy ultimate beneficiary, beneficial owner nebo wirtschaftlich berechtigter apod. Zde je třeba se však trochu pozastavit. Tuzemská legislativa se zde dopustila jisté chyby spočívající v nevhodném překladu odpovídajících cizojazyčných předloh. Co se týče právě tzv. beneficentů, pak komunitární prameny práva (stejně jako většina norem mezinárodního původu) poměrně důsledně používá označení skutečný, neboli konečný, ultimativní beneficent ve smyslu konečného příjemce požitků, kdežto tuzemský zákonodárce operuje v zákoně č. 253/2008 Sb. s termínem skutečný vlastník, což je

samozřejmě velký rozdíl. Zákonodárce se sice snaží o definici tohoto pojmu v kontextu odpovídající evropské a mezinárodní úpravy, avšak na druhou stranu zapomíná, že účelem předpisů o boji proti legalizaci není vysledovat vlastníka, nýbrž toho, kdo je v konečné fázi, na posledním stupni onoho pomyslného řetězce, skutečným příjemcem výnosů a požitků, tak že je schopen je využít pro svou vlastní potřebu. Jde tedy o personifikaci konečného majetkového efektu. Mezi takovou personifikací a vlastnictvím může být propastný rozdíl. Existují právní řády, které v rámci poměrně propracovaných konstrukcí rozdělují legální vlastnictví od skutečného příjemce požitků, a to i za pomoci oddělení legálního vlastnictví, rozhodovacích pravomocí a příjemce požitků beztoho, aniž by se jednalo o jakýkoliv fiduciární (poručenský či obdobný) vztah. Tuzemská právní úprava je tak schopna použitím termínu skutečný vlastník postihnout situace, kdy místo reálného (skutečného) vlastníka vystupuje jako zprostředkující článek (na bázi poručenského či obdobného vztahu) zástupce, nepostihuje však celou řadu případů, kdy se o takový vztah zastření reálného vlastníka nejedná, přesto však tento skutečný vlastník není případně příjemcem požitků a tedy ani tím, kdo má být identifikován. Tomu pak nemůže pomoci ani to, že se český zákonodárce snaží o poměrně přesnou recepci definice takové osoby, když předmětná úprava právě díky velmi nevhodnému a vysoce nekvalifikovanému a neodbornému překladu není schopna jít po skutečné podstatě a tedy naplnění účelu odpovídající komunitární a mezinárodní úpravy.⁶⁴ S tímto se zcela ztotožňuji. Problematické v tomto ohledu jsou např. trusty.

Zákon č. 253/2008 Sb. rozumí pod pojmem skutečný majitel v případě podnikatele

- fyzickou osobu, která fakticky nebo právně vykonává přímo nebo nepřímo rozhodující vliv na řízení nebo provozování podniku tohoto podnikatele (nepřímým vlivem se rozumí vliv vykonávaný prostřednictvím jiné osoby nebo jiných osob),

⁶⁴ BĚLOHLÁVEK, A., J., ŘEZNÍČEK, T. Regulace finančních trhů a předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti. Bulletin advokacie, 2009, číslo 1, s. 31. Preambule ke Směrnici 91/308/EHS, která stanoví účel předmětné úpravy, tj. vysledovat a identifikovat toho, kdo v konečné fázi daného řetězce využívá výhod, které mu určitá majetková transakce (výnos, aktiva) přináší pro svou, většinou osobní potřebu a spotřebu.

- fyzickou osobu, která sama nebo na základě dohody s jiným společníkem nebo společníky disponuje více než 25 % hlasovacích práv tohoto podnikatele, přičemž disponováním s hlasovacími právy se rozumí možnost vykonávat hlasovací práva na základě vlastního uvážení bez ohledu na to, zda a na základě jakého právního důvodu jsou vykonávána, popřípadě možnost ovlivňovat výkon hlasovacích práv jinou osobou,
- fyzické osoby, jednající ve shodě, které disponují více než 25 % hlasovacích práv tohoto podnikatele nebo
- fyzická osoba, která je na základě jiné skutečnosti příjemcem výnosů z činnosti tohoto podnikatele,

u nadace nebo nadačního fondu pak

- fyzickou osobu, která má být příjemcem alespoň 25 % z rozdělovaných prostředků nebo
- nebylo-li rozhodnuto, kdo bude příjemcem výnosů nadace nebo nadačního fondu, fyzická osoba nebo okruh osob, v jejichž zájmu byly založeny, nebo v jejichž zájmu působí,

u sdružení podle občanského zákoníku obecně prospěšné společnosti anebo jiné obdobné osoby a v případě svěřeneckého vztahu nebo jiného obdobného vztahu podle cizího právního řádu fyzickou osobu

- která disponuje více než 25 % jejich hlasovacích práv nebo majetku,
- která má být příjemcem alespoň 25 % z rozdělovaných prostředků, nebo
- v jejímž zájmu byly založeny nebo v jejímž zájmu působí, nebylo-li rozhodnuto, kdo bude příjemcem jejich výnosů.

2.3.3.3. Podezřelý obchod

Podezřelým obchodem je obchod uskutečněný za okolností vyvolávající podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu

užité prostředky jsou určeny k financování terorismu, anebo jiná skutečnost, která by mohla takovému podezření nasvědčovat, a to pokud například

- klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech,
- během jednoho dne nebo ve dne
- ch bezprostředně následujících uskuteční klient nápadně více peněžních operací, než je pro jeho činnost obvyklé,
- počet účtů zřizovaných klientem je ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický důvod,
- prostředky, s nimiž klient nakládá, zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- účet je využíván v rozporu s účelem, pro který by zřízen,
- klient vykonává činnosti, které mohou napomáhat zastření jeho totožnosti nebo zastření totožnosti skutečného majitele,
- klientem nebo skutečným majitelem je osoba ze státu, který nedostatečně nebo vůbec neuplatňuje opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, nebo
- povinná osoba má pochybnosti o pravdivosti získaných identifikačních údajů o klientovi.

Demonstrativní výčet jednání však nemůže být konečným, a to pro neurčený počet a způsoby jednání, které se mohou vztahovat k podnikatelské činnosti, tak k činnosti, která nemá s podnikáním nic společného. Tato skutečnost je víceméně obsažena v jednom ze shora uvedených bodů, kdy klient provádí převody majetku, které zjevně nemají ekonomický původ. Takovou činností může být i např. sponzoring politických stran.

V případě podezřelého obchodu je vždy nejprve nutno posoudit, zda se jedná o jednání směřující k zakrytí skutečné povahy či skutečného účelu obchodu. Vnímání subjektivního prvku povinnými osobami je zásadou pro oznamování podezřelých obchodů. Jednotlivé operace klienta většinou nepůsobí na první pohled podezřele, je nutno znát strukturu všech operací i jejich prostředníky. Podezřelé obchody lze vyjádřit některými znaky. Ty se mohou projevat samostatně nebo společně. Jako příklady těchto znaků můžeme uvést např. tu skutečnost, že k uzavření obchodu nakonec nedojde, protože se klient nepodrobí identifikaci v plném rozsahu, počet bankovních účtů se jeví jako nepřiměřený jeho potřebám, klient nabízí neobvyklé podmínky, třetí osoba požaduje na základě plné moci výplatu pojistného plnění ze zrušené pojistky, přičemž nemá příbuzenský vztah k oprávněné osobě, denominace bankovek je pro daného klienta netypická, balení bankovek či způsob předložení bankovek je neobvyklé, klient je sledován, opakované vklady osobou, která není disponentem bankovního účtu, charakter podnikání klienta neodpovídá objemu peněžních prostředků transferovaných prostřednictvím účtu klienta a doba činnosti firmy klienta je nápadně krátká ve vazbě na množství peněžních prostředků, které jsou prostřednictvím jeho účtu transferovány, klient není schopen poskytnout další informace k opodstatnění transakce, a platební tituly jsou jím označovány jako například služby, zprostředkování, dary, splacení půjčky apod., z výpisu z obchodního rejstříku nebo jiné evidence nelze zjistit, kdo je společníkem klienta, u zahraničních osob v zemi sídla této zahraniční osoby, kde není vedena obdobná evidence, nelze zjistit vlastnickou strukturu ani z úředně ověřené společenské smlouvy nebo jiné zakladatelské listiny, opakuje se ukládání peněz na účet a téměř bezprostředně dochází k elektronickému převodu celé částky nebo její části na jiný bankovní účet, v jiné bance atd.⁶⁵

Podezřelý je obchod vždy, pokud klientem nebo skutečným majitelem je osoba, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí.⁶⁶ Dále, pokud je předmětem obchodu nebo má být zboží nebo služby, vůči nimž Česká republika uplatňuje sankce podle zákona o provádění

⁶⁵ Srovnej např. REZKOVÁ, M. Zákon proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu. Komentář s příklady a předpisy souvisejícími. Praha: Linde, 2008, ISBN 978-80-7201-733-1, s. 38 – 41.

⁶⁶ Ust. § 2 zák. č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí.

mezinárodních sankcí nebo klient se odmítá podrobit kontrole nebo odmítá uvést identifikační údaje osoby, za kterou jedná.

2.3.3.4. Povinnost identifikace a kontroly klienta

Jestliže je povinná osoba účastníkem obchodu, který převyšuje částku ve výši 1'000 EUR, pak před jeho uskutečněním vždy povinná osoba identifikuje klienta. Bez ohledu na limit stanovený výše se identifikuje povinná osoba klienta vždy, pokud jde především o podezřelý obchod, vznik obchodního vztahu, uzavření smlouvy o účtu, vkladu na vkladní knížce nebo vkladním listu nebo sjednání jiné formy vkladu, uzavření smlouvy o nájmu bezpečnostní schránky nebo smlouvy o úschově apod.

Zde je namístě zcela souhlasit se snížením hranice na 1'000 EUR, kdy vzniká povinnost identifikovat klienta, a dále k rozšíření povinnosti identifikovat klienta bez ohledu na tento limit u nákupu nebo přijetí kulturních památek a předmětů kulturní hodnoty. Taktéž jako velice pozitivní hodnotím to, že povinná osoba má povinnost identifikovat klienta, bez ohledu na onen limit, vždy při uzavření smlouvy o úschově i při nájmu bezpečnostní schránky, a to nejen při úschově v trezoru banky. Není zde tedy rozhodná hodnota předmětu úschovy.

První identifikaci klienta provádí povinná osoba za fyzické přítomnosti identifikovaného. Při identifikaci klienta, který je fyzickou osobou, povinná osoba identifikační údaje zaznamená a ověří z průkazu totožnosti, taktéž zaznamená druh a číslo průkazu totožnosti, stát, popřípadě orgán, který jej vydal, a dobu jeho platnosti. Současně ověří shodu podoby s vyobrazením v průkazu totožnosti. Při první identifikaci klienta, který je právnickou osobou, povinná osoba identifikační údaje zaznamená a ověří z dokladu o existenci právnické osoby a provede identifikaci fyzické osoby, která jejím jménem jedná v daném obchodu. Je-li statutárním orgánem, jeho členem nebo ovládající osobou této právnické osoby jiná právnická osoba, zaznamená i její identifikační údaje. Je-li klient zastoupen na základě plné moci, provádí se stejným způsobem identifikace zmocněnce, včetně předložení plné moci. Je-li klient zastoupen zákonným zástupcem, provádí se identifikace zákonného zástupce opět shodným způsobem. Zákonný zástupce doloží identifikační údaje zastoupeného. Při dalších

obchodech s klientem, který byl již identifikován, ověří povinná osoba vhodným způsobem totožnost konkrétní jednající fyzické osoby. Toto ověření lze provést i bez fyzické přítomnosti klienta, který je fyzickou osobou, nebo fyzické osoby jednající jménem klienta, který je právnickou osobou.

Povinná osoba před uskutečněním jednotlivého obchodu v hodnotě 15'000 EUR nebo vyšší, obchodu, na který se vztahuje povinnost identifikace, obchodu s politicky exponovanou osobou⁶⁷ a dále v době trvání obchodního vztahu provádí také kontrolu klienta. Klient poskytne povinné osobě informace, které jsou k provedení kontroly nezbytné, včetně předložení příslušných dokladů. Povinná osoba může pro účely tohoto zákona pořizovat kopie nebo výpisy z předložených dokladů a zpracovávat takto získané informace.

Kontrola klienta zahrnuje získání informací o účelu a zamýšlené povaze obchodu nebo obchodního vztahu, zjišťování skutečného majitele, pokud klientem je právnická osoba, získání informací potřebných pro provádění průběžného sledování obchodního vztahu včetně přezkoumávání obchodů prováděných v průběhu daného vztahu za účelem zjištění, zda uskutečňované obchody jsou v souladu s tím, co povinná osoba ví o klientovi a jeho podnikatelském a rizikovém profilu, přezkoumávání zdrojů peněžních prostředků.

Povinná osoba provádí kontrolu klienta v rozsahu potřebném k posouzení možného rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu. Osobám oprávněným k provádění kontroly plnění povinností podle tohoto zákona povinná osoba odůvodní přiměřenost rozsahu kontroly klienta nebo ověření splnění podmínek pro výjimku z identifikace a kontroly klienta, a to s ohledem na výše uvedená rizika.

Jestliže provedení první identifikace klienta povinnou osobou brání vážné důvody, na základě žádosti klienta nebo povinné osoby může takovou identifikaci provést notář anebo v přenesené působnosti krajský úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností. Jako vážný důvod si lze představit situaci, kdy se klient např. ze

⁶⁷ Srovnej ust. § 4 odst. 5 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

zdravotních důvodů, nebo třeba na základě dlouhodobého pobytu v zahraničí nemůže osobně dostavit do sídla povinné osoby.

Možnost zprostředkované identifikace reaguje především na rozvoj nových forem bankovníctví v souvislosti s volným pohybem služeb a kapitálu. Bankám, ale i dalším povinným osobám je tak umožněno splnit povinnost identifikace právě prostřednictvím notáře, ale např. i kapitána lodi. Podmínkou však je sepsání úřední listiny, včetně připojení příslušných dokladů, na základě nichž byla identifikace jednoznačně provedena. První identifikace tedy ne vždy musí proběhnout přímo v bance nebo u jiné povinné osoby. Klient tak sám může využít této možnosti, a vyhnout se tak první identifikaci tváří v tvář. Dokladem o identifikaci je pak veřejná listina obsahující osvědčení prohlášení o účelu provedené identifikace a o správnosti identifikace a kopie identifikačních dokladů nebo jejich částí. Dokud tyto dokumenty nejsou uloženy u povinné osoby, pak není přípustné uskutečnit s takovou osobou žádný obchod. Povinná osoba je povinna vždy řádně prozkoumat takovou listinu, zda má náležitosti veřejné listiny, zda je vystavena oprávněnou osobou, zda nejde o padělanou listinu apod. Povinná osoba musí mít vždy k dispozici originál veřejné listiny. Pravidla k vydávání veřejných listin stanoví kromě zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti např. zák. č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisů nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu krajskými a obecními úřady. Pokud nastanou pochybnosti o platnosti veřejné listiny, pak je nutno obrátit se na Notářskou komoru České republiky, pokud byla listina vyhotovena na území České republiky, nebo na ministerstvo spravedlnosti příslušného státu dle působnosti notariátu, který notářský zápis vyhotovil.⁶⁸

Notář nebo úřad sepíše o identifikaci listinu, která je veřejnou listinou, v níž uvede kdo, na čí žádost a pro jaký účel identifikaci provedl, identifikační údaje klienta, osvědčení prohlášení identifikované fyzické osoby, osoby jednající jménem identifikované právnické osoby nebo zástupce identifikované osoby o účelu provedené identifikace a o potvrzení správnosti identifikace, popřípadě o výhradách k provedené identifikaci, místo a datum sepsání listiny, popřípadě místo a datum, kde a kdy k

⁶⁸ REZKOVÁ, M. Zákon proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu. Komentář s příklady a předpisy souvisejícími, Praha: Linde, 2008, ISBN 978-80-7201-733-1, s. 52 – 53.

identifikaci došlo, jsou-li odlišná od místa nebo data sepsání, podpis toho, kdo provedl identifikaci, otisk jeho úředního razítka a pořadové číslo evidence listin o identifikaci. Jako příloha se přikládají kopie těch částí dokladů, použitých k identifikaci, z nichž lze zjistit identifikační údaje a dále druh a číslo průkazu totožnosti, stát, popřípadě orgán, který jej vydal, a dobu jeho platnosti, a kopie žádosti, byla-li podána písemně. Je-li tímto způsobem prováděna identifikace zmocněnce, je přílohou i originál plné moci nebo její ověřená kopie. Musí obsahovat i kopii vyobrazení identifikované fyzické osoby v průkazu totožnosti v takové kvalitě, aby umožňovala ověření shody podoby. Notář a úřad vedou samostatnou evidenci listin o identifikaci, která obsahuje pořadové číslo a datum sepsání, údaje o identifikované osobě - jméno, příjmení, trvalý nebo jiný pobyt, rodné číslo nebo datum narození identifikované fyzické osoby nebo fyzické osoby jednající za identifikovanou právnickou osobu, v případě identifikace právnické osoby její obchodní firmu nebo název včetně odlišujícího dodatku nebo dalšího označení, identifikační číslo osoby a sídlo, a dále taktéž účel identifikace. Evidence listin o identifikaci se vede po dobu kalendářního roku. Po jejím uzavření je uložena po dobu 10 let.

Povinná osoba nemusí provádět identifikaci a kontrolu klienta především z důvodu, pokud je klient úvěrovou nebo finanční institucí,

- zahraniční úvěrovou nebo finanční institucí působící na území státu, který ukládá této instituci v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu povinnosti rovnocenné požadavkům práva Evropských společenství, a s ohledem na plnění těchto povinností je nad ní vykonáván dohled,
- společností, jejíž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, a která podléhá požadavkům na zveřejnění informací rovnocenným požadavkům práva Evropských společenství,
- skutečným majitelem peněžních prostředků uložených na účtu úschov notáře, advokáta, soudního exekutora nebo soudu,

- ústředním orgánem státní správy České republiky, Českou národní bankou nebo vyšším územním samosprávným celkem, nebo
- klientem, kterému byly svěřeny významné veřejné funkce podle předpisů Evropských společenství a Evropské unie, jehož identifikační údaje jsou veřejně dostupné a není důvod pochybovat o jejich správnosti, jehož činnosti jsou průhledné, jehož účetnictví podává věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace, který je odpovědný buď orgánu Evropské unie nebo orgánům členského státu Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru, anebo u něhož existují jiné vhodné kontrolní postupy zajišťující kontrolu jeho činnosti.

Povinnost identifikovat a kontrolovat klienta není třeba plnit například u

- smlouvy o životním pojištění, jestliže jednorázové pojistné nebo vklad nepřesahuje částku 2'500 EUR, nebo pokud běžné pojistné nebo souhrn vkladů v jednom kalendářním roce nepřesahuje částku 1'000 EUR,
- systémů zaměstnaneckého penzijního pojištění, provozovaných na území České republiky institucemi z členských států Evropské unie nebo států Evropského hospodářského prostoru podle jiného právního předpisu, pokud jsou příspěvky placeny srážkou ze mzdy a pravidla systému nedovolují postoupení členského podílu v rámci příslušného systému,
- elektronických peněz, pokud nejvyšší částka elektronicky uchovávaná na médiu, které nelze dobíjet, nepřekročí částku 250 EUR, nebo 500 EUR, jde-li o elektronické peníze, které mohou být použity pouze k provedení vnitrostátní platební transakce, nebo pokud lze médium dobíjet, je pro kalendářní rok stanoven celkový limit ve výši 2'500 EUR, s výjimkou případů, kdy je na žádost držitele elektronických peněz v témže kalendářním roce zpětně vyměněna částka celkem 1'000 EUR nebo více,
- platebních služeb poskytovaných prostřednictvím veřejné mobilní telefonní sítě jinak než s využitím elektronických peněz, pokud hodnota jednotlivé transakce nepřesáhne 250 EUR a současně je pro kalendářní rok stanoven celkový limit transakcí realizovaných z jednoho telefonního čísla ve výši 2'500 EUR, nebo

- dalších produktů, pokud představují nízké riziko zneužití k legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu a splňují současně následující podmínky, jako např. že smlouva o poskytnutí produktu má vždy písemnou formu, platby v rámci tohoto produktu se provádějí pouze prostřednictvím účtu vedeného na jméno klienta u úvěrové instituce nebo zahraniční úvěrové instituce, působící na území členského státu Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru, nebo působící na území státu, který jí ukládá v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu povinnosti rovnocenné požadavkům práva Evropských společenství a s ohledem na plnění těchto povinností je nad ní vykonáván dohled, daný produkt ani jednotlivé platby nejsou anonymní a jejich povaha je taková, že umožňují rozpoznání podezřelého obchodu, daný produkt má předem stanovený limit maximální hodnoty obchodu, který nepřekročí částku 15'000 EUR, a v případě spořicích produktů nepřekročí jednorázový vklad částku 2'500 EUR nebo součet pravidelných vkladů v kalendářním roce nepřekročí částku 1'000 EUR atd.

Povinná osoba odmítne uskutečnění obchodu nebo uzavření obchodního vztahu v případě, že je dána identifikační povinnost, avšak klient se odmítne podrobit identifikaci anebo odmítne doložit plnou moc, či neposkytne potřebnou součinnost při kontrole, nebo z jiného důvodu nelze provést identifikaci anebo kontrolu klienta, anebo má-li osoba provádějící identifikaci nebo kontrolu pochybnosti o pravdivosti informací poskytnutých klientem nebo o pravosti předložených dokladů.

Získané identifikační údaje, kopie dokladů předložených k identifikaci, byly-li pořizovány, údaj o tom, kdo a kdy provedl první identifikaci klienta, dokumenty odůvodňující výjimku z identifikace a kontroly klienta, v případě zastupování originál nebo ověřenou kopii plné moci, uchovává povinná osoba po dobu 10 let od ukončení obchodního vztahu s klientem. Údaje a doklady o obchodech spojených s povinností identifikace uchovává povinná osoba nejméně 10 let po uskutečnění obchodu nebo ukončení obchodního vztahu, až na pár výjimek.⁶⁹ Lhůta začíná běžet prvním dnem

⁶⁹ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. j) a k) zák. č. 253/2008 Sb.

kalendářního roku následujícího po roce, ve kterém byl uskutečněn poslední úkon obchodu známý povinné osobě.

2.3.3.5. Obecně o oznámení podezřelého obchodu

Pokud povinná osoba v souvislosti se svou činností zjistí, že se může jednat o podezřelý obchod, pak to oznámí Ministerstvu financí, resp. Finančně analytickému útvaru (dále je ministerstvo), který je jeho součástí, a to bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 5 - ti kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu. Vyžadují-li to okolnosti případu, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení, oznámí povinná osoba podezřelý obchod neprodleně po jeho zjištění.

V oznámení o podezřelém obchodu je nutno uvést identifikační údaje toho, koho se oznámení týká, identifikační údaje všech dalších účastníků obchodu, které má v době podání oznámení k dispozici, informace o podstatných okolnostech obchodu a jakékoli další informace, které by mohly s podezřelým obchodem souviset a jsou významné pro jeho posouzení z hlediska opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu.

Oznamovatel současně sdělí ministerstvu jméno, příjmení a pracovní zařazení kontaktní osoby nebo osoby, která za povinnou osobu zpracovávala oznámení podezřelého obchodu, a možnosti telefonického, popřípadě elektronického spojení s touto osobou, pokud tyto informace nemá ministerstvo k dispozici.

Oznámení podezřelého obchodu se podává písemně doporučeným dopisem nebo ústně do protokolu v místě určeném po předchozí domluvě. Za písemné oznámení se považuje též oznámení podané elektronicky technickými prostředky zajišťujícími zvláštní ochranu přenášených údajů.

V souvislosti s oznamováním podezřelého obchodu je nutno poznamenat, že povinná osoba, která podléhá specializovanému dozoru, a podala oznámení o podezřelém obchodu také příslušnému specializovanému orgánu správního dohledu, se dopouští správního deliktu porušení mlčenlivosti, když je povinna podat oznámení

pouze a jen Finančnímu analytickému útvaru. Vůči dozorčím úřadům je totiž prolomena mlčenlivost pouze v souvislosti s výkonem jejich kontrolní činnosti.

Pokud hrozí nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienta by mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu z trestné činnosti nebo prostředků určených k financování terorismu, povinná osoba může splnit příkaz klienta týkající se podezřelého obchodu nejdříve po uplynutí 24 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu ministerstvem. Majetek, jehož se příkaz klienta týká, vhodným způsobem zajistí proti manipulaci, která by byla v rozporu s účelem tohoto zákona. Na odklad splnění příkazu klienta upozorní povinná osoba ministerstvo v oznámení o podezřelém obchodu.

Podle shora uvedeného se nepostupuje v případě, kdy odložení splnění příkazu klienta není možné, zejména u operací prováděných elektronickými platebními prostředky, nebo kdy je povinné osobě známo, že by takové odložení mohlo zmařit nebo jinak ohrozit šetření podezřelého obchodu, přičemž o splnění příkazu klienta povinná osoba ihned informuje ministerstvo.

Jestliže hrozí nebezpečí z prodlení a šetření podezřelého obchodu si pro složitost vyžaduje delší dobu, Ministerstvo financí rozhodne

- o prodloužení doby, na kterou se odkládá splnění příkazu klienta, nejdéle však na dobu 72 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu Ministerstvem financí, nebo
- o odložení splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku, který má být předmětem podezřelého obchodu, u povinné osoby, u níž se tento majetek nachází, až na dobu 72 hodin.

Rozhodnutí o odkladu splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku nabývá právní moci jeho vyhlášením. Vyhlášení může být provedeno ústně, telefonicky, telefaxem nebo elektronicky. Vždy se však následně doručuje stejnopis písemného vyhotovení. Proti rozhodnutí o odkladu splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku není přípustný rozklad. Při rozhodování o tomto opatření je účastníkem řízení pouze

povinná osoba, která podala oznámení podezřelého obchodu, nebo u níž se nachází majetek, který má být předmětem podezřelého obchodu.

Povinná osoba obratem sdělí Ministerstvu financí vykonání rozhodnutí a potvrdí čas, od něhož se počítá běh lhůty. Ministerstvu dále průběžně podává informace o všech podstatných skutečnostech týkajících se majetku uvedeného v rozhodnutí. Jestliže ministerstvo do konce lhůty povinné osobě nesdělí, že podalo trestní oznámení, povinná osoba příkaz klienta provede.

Podá-li ministerstvo ve lhůtě oznámení orgánu činnému v trestním řízení, povinná osoba provede příkaz klienta po uplynutí 3 kalendářních dnů ode dne podání trestního oznámení, pokud orgán činný v trestním řízení do konce této lhůty nerozhodne o odnětí nebo zajištění předmětu podezřelého obchodu. O podání trestního oznámení informuje ministerstvo povinnou osobu před uplynutím lhůty.

Povinná osoba určí konkrétního zaměstnance k plnění oznamovací povinnosti o podezřelém obchodu a k zajišťování průběžného styku s ministerstvem, pokud tyto činnosti nebude zajišťovat přímo statutární orgán. O určení této osoby a o případných následných změnách informuje úvěrová nebo finanční instituce neprodleně ministerstvo s uvedením jména, příjmení, pracovního zařazení a údajů pro spojení včetně telefonického a elektronického.

Povinná osoba zajistí nejméně jedenkrát v průběhu 12 kalendářních měsíců proškolení zaměstnanců, kteří se mohou při výkonu své pracovní činnosti setkat s podezřelými obchody, a proškolení všech zaměstnanců před zařazením na takováto pracovní místa.

Školení povinná osoba zajistí také pro osoby, které se na předmětu činnosti povinné osoby podílejí na základě jiné než pracovní smlouvy, pokud se tyto osoby mohou při výkonu své činnosti setkat s podezřelými obchody. Obsahem školení je zejména typologie a znaky podezřelých obchodů a postupy při zjištění podezřelého obchodu. Povinná osoba obsah školení průběžně doplňuje a aktualizuje. Povinná osoba vede evidenci o účasti a obsahu školení, a to nejméně po dobu 5 let od jejich konání.

Povinná osoba má vůči ministerstvu informační povinnost, kdy na žádost sdělí ministerstvu v jím stanovené lhůtě údaje o obchodech souvisejících s povinností identifikace nebo ohledně nichž ministerstvo provádí šetření, předloží doklady o těchto obchodech nebo k nim umožní přístup pověřeným zaměstnancům ministerstva při prověřování oznámení a poskytne informace o osobách, které se jakýmkoliv způsobem účastnily takových obchodů.

2.3.3.6. Systém vnitřních zásad

Povinná osoba je povinna zavést a uplatňovat odpovídající postupy vnitřní kontroly a komunikace za účelem naplnění povinností stanovených tímto zákonem. Je povinna vypracovat v rozsahu, ve kterém provádí činnosti podléhající působnosti tohoto zákona, písemně systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření.

Systém vnitřních zásad musí především zahrnovat

- podrobný demonstrativní výčet znaků podezřelých obchodů, které se mohou vyskytovat při činnosti konkrétní povinné osoby,
- způsob identifikace klienta, zahrnující opatření k rozpoznání politicky exponovaných osob a subjektů, vůči nimž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce podle zákona o provádění mezinárodních sankcí,
- postupy pro provádění kontroly klienta a stanovování rozsahu kontroly klienta odpovídající riziku legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu,
- přiměřené a vhodné metody a postupy pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností stanovených tímto zákonem,
- postup pro zpřístupnění údajů příslušným orgánům,
- postup povinné osoby od zjištění podezřelého obchodu do okamžiku doručení oznámení ministerstvu tak, aby byla dodržena lhůta, jakož i pravidla pro

zpracování podezřelého obchodu a určení osob, které podezřelý obchod vyhodnocují,

- pravidla a postupy, kterými se při nabízení služeb nebo produktů povinné osoby řídí třetí osoby jednající jménem nebo na účet povinné osoby,
- opatření, která vyloučí zmaření nebo podstatné ztížení zajištění výnosu z trestné činnosti bezodkladným splněním příkazu klienta,
- technická a personální opatření, která zajistí provedení odkladu splnění příkazu klienta, a ve stanovené lhůtě splnění povinností.

Úvěrová instituce, ale i další povinné osoby⁷⁰ jsou dále povinny doručit Ministerstvu financí systém vnitřních zásad do 60 dnů ode dne, kdy se stala povinnou osobou. Oznámení o změnách v systému vnitřních zásad doručí Ministerstvu financí do 30 dnů ode dne jejich přijetí. Povinná osoba, některé finanční instituce, kterou nejsou úvěrovou institucí, jako např. centrální depozitář, organizátor trhu s investičními nástroji, investiční společnost apod., má tyto povinnosti vůči České národní bance. Zahraniční úvěrová nebo finanční instituce, která na území České republiky působí prostřednictvím své pobočky, organizační složky nebo provozovny, nemusí pro jejich činnost vypracovat zvláštní systém vnitřních zásad, pokud je jejich činnost upravena obdobným vnitřním předpisem této zahraniční úvěrové nebo finanční instituce a tento vnitřní předpis splňuje požadavky alespoň rovnocenné požadavkům tohoto zákona. Uvedený vnitřní předpis musí být k dispozici v českém jazyce.

Zjistí-li ministerstvo nebo Česká národní banka nedostatky v systému vnitřních zásad, který jim byl zaslán, stanoví termín k jejich odstranění. Povinná osoba ve stanoveném termínu podá písemnou informaci o způsobu odstranění zjištěných nedostatků.

⁷⁰ Srovnej např. ust. § 2 odst. 1 písm. b) bod 11 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

2.3.3.7. Zvláštní ustanovení o auditorech, účetních, soudních exekutorech a daňových poradcích.

Ustanovení týkající se oznámení podezřelého obchodu a informační povinnost se nevztahují na auditora, účetního, soudního exekutora nebo daňového poradce, pokud jde o informace, které získá od svého klienta nebo které získá o svém klientovi během zjišťování jeho právního postavení, během jeho zastupování v soudním řízení anebo v souvislosti s takovým řízením, včetně poradenství ohledně zahájení takového řízení nebo vyhnutí se takovému řízení, bez ohledu na to, zda jsou takové informace získány před tímto řízením, během něj nebo po něm. Má-li auditor, účetní, soudní exekutor nebo daňový poradce za to, že klient žádá o právní poradenství za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti nebo za účelem financování terorismu, této povinnosti se však nezabývá.

Oznámení o podezřelém obchodu učiní auditor Komoře auditorů České republiky, soudní exekutor Exekutorské komoře České republiky, daňový poradce Komoře daňových poradců České republiky. Příslušná profesní komora oznámení přezkoumá, a pokud splňuje-li oznámení dané podmínky, komora postupuje tak, aby je předala Ministerstvu financí bez zbytečného odkladu, nejpozději do 7 kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu.

2.3.3.8. Zvláštní ustanovení o advokátech a notářích

Ustanovení o kontrole klienta, oznámení o podezřelém obchodu a informační povinnost se nepoužijí u advokáta, pokud jde o informace o klientovi, které získal od klienta nebo jakýmkoliv jiným způsobem během nebo v souvislosti s poskytováním právních porad nebo následným ověřováním právního postavení klienta, obhajobou klienta v trestním řízení, zastupováním klienta v řízení před soudy, nebo poskytováním jakýchkoliv právních porad týkajících se těchto řízení, a to bez ohledu na to, zda tato řízení již byla zahájena či nikoliv nebo zda již byla ukončena.

Ustanovení o kontrole klienta, oznámení o podezřelém obchodu a informační povinnost se nepoužijí u notáře, pokud jde o informace o klientovi, které získal od

klienta nebo jakýmkoliv jiným způsobem během nebo v souvislosti s poskytováním právních porad nebo následným ověřováním právního postavení klienta, zastupováním klienta v řízení před soudy v rozsahu svého oprávnění stanoveného jiným právním předpisem⁷¹, nebo poskytováním jakýchkoliv právních porad týkajících se těchto řízení, a to bez ohledu na to, zda tato řízení již byla zahájena či nikoliv nebo zda již byla ukončena.

Oznámení o podezřelém obchodu učiní advokát České advokátní komory a notář Notářské komory České republiky. Česká advokátní komora nebo Notářská komora České republiky (dále jen „komora“) oznámení advokáta nebo notáře přezkoumá, pokud oznámení advokáta nebo notáře náležitosti stanovené zákonem nemá, komora na to advokáta nebo notáře upozorní. Splňuje-li oznámení advokáta nebo notáře podmínky dané zákonem, postupuje tak, aby je předala Ministerstvu financí bez zbytečného odkladu, nejpozději do 7 kalendářních dnů ode dne zjištění podezřelého obchodu.

Sdělení údajů, předložení dokladů nebo poskytnutí informací vyžaduje ministerstvo po advokátovi nebo notáři prostřednictvím komory. Advokát nebo notář sdělí ministerstvu ve lhůtě jím stanovené požadované údaje, předloží doklady nebo mu poskytne požadované informace prostřednictvím komory. Advokátem se pro účely tohoto zákona rozumí i evropský advokát podle zákona o advokacii.

Definice tzv. povinné osoby, která je povinna identifikovat a oznamovat je jasná např. u advokátů apod., ale je již sporné, zda by tou povinnou osobou mohl být i rozhodce, nebo zda by dokonce vymáhání pohledávky v rámci transakce, která by byla označena jako legalizace výnosu, mohlo být považováno za asistenci při realizaci transakce, když právě řada advokátů je rozhodci či mediátory v mimosoudních sporech. Většinový názor se kloní k tomu, že rozhodci nemají žádnou oznamovací povinnost bez ohledu na to, zda se jinak jedná o advokáty či nikoliv.⁷²

Samozřejmě zde dochází ke střetu, nakolik může být identifikační a informační povinnost nadřazena ochraně poskytnuté určitým informacím získaným od klienta či při

⁷¹ Ust. § 3 odst. 1 písm. b) zák. č. 358/1992 Sb.

⁷² BĚLOHLÁVEK, A., J., ŘEZNÍČEK, T. Regulace finančních trhů a předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti. Bulletin advokacie, 2009, číslo 1, s. 31.

výkonu mandátu ve prospěch klienta. Jsou v tomto ohledu vedeny široké diskuse jak na národní, tak také na evropské a mezinárodní úrovni.⁷³

Zákon č. 284/2004 Sb., z 8. dubna 2004, zásadně rozšířil okruh povinných osob na řadu svobodných profesí, zejména na advokáty, notáře a na osoby, které v rámci svého mandátu vykonávají nebo napomáhají jiné osobě při plánování nebo provádění některých transakcí, zejména takových, které souvisejí s nemovitostmi, správou nebo úschovou peněz, cenných papírů, či jiného obdobného majetku, jakož i transakcí v souvislosti se získáváním a shromažďováním peněžních prostředků nebo jiných penězi ocenitelných hodnot za účelem založení, řízení nebo ovládnutí obchodní společnosti, podnikatelského seskupení nebo jiného obdobného útvaru, bez ohledu na to, zda se jedná o právnickou osobu či nikoliv. Povinnost identifikace je u těchto osob dána i v souvislosti s jednáním jménem klienta při jakékoli finanční transakci nebo obchodu s nemovitostí. I v zahraničí se vedou diskuse o tom, zda je možno tyto povinnosti vztáhnout i na osoby, jejichž profesionální činnost je spojena s přísnou povinností mlčenlivosti. V České republice je v souvislosti s výkonem advokacie úpravou obsaženou v ust. § 46 odst. 4 zákona o advokacii zřízena tzv. kontrolní rada, vůči níž je možno splnit odpovídající oznamovací povinnost.

Advokáti jsou jedněmi z tzv. povinných osob. Předmětný zákon se vztahuje na činnost advokátů pouze v rámci činností uvedených v tomto zákoně,⁷⁴ tj. pouze v případě těchto činností jde o povinnou osobu, kterou tato úprava stíhá odpovídajícími povinnostmi především v podobě identifikace a případně v podobě povinnosti oznamovací. Na to navazuje zejména úprava ust. § 27 a ust. § 40 tohoto zákona, přičemž právě ust. § 40 tohoto zákona obsahuje tzv. zvláštní ustanovení o mlčenlivosti advokáta, notáře, auditora, soudního exekutora nebo daňového poradce.

V této souvislosti je nutno připomenout, že advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozví v souvislosti s poskytováním

⁷³ Stanovisko České advokátní komory: K otázce zproštění mlčenlivosti advokáta v trestním řízení, když klientem byla právnická osoba. Bulletin advokacie, 2001, č. 2, s. 69 a násl.

⁷⁴ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. g) zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

právních služeb.⁷⁵ Tato povinnost prolomena nebyla. Není však dotčena zákonem uložená povinnost překazit spáchání trestného činu.⁷⁶ Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti jeho právní nástupce. Také poté je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost, je-li z okolnosti případu zřejmé, že jej klient nebo jeho právní nástupce této povinnosti zprostil pod nátlakem nebo v tísní.⁷⁷ Takový nátlak může být a v praxi zcela reálně ze strany nejrůznějších orgánů moci veřejné přímo nebo nepřímo je často uplatňován.

Tuzemská úprava ve vztahu k povinnostem advokátů, v porovnání s jinými zeměmi, je velmi liberální. Podstatně přísnější úpravou je úprava německá, podle jejíž zákonné definice se legalizace výnosů může dopouštět též řada osob, které jsou jakkoliv nápomocné v procesu legalizace výnosů z trestné činnosti, aniž by byly tyto osoby seznámeny se skutečným skutkovým stavem. Kdokoliv, kdo se dostane do kontaktu s výnosem z trestné činnosti, se vystavuje nebezpečí, že se takovým jednáním sám dopouští trestného činu, a tedy se tak vystavuje riziku trestního postihu. Žádná osoba není v Německu vyňata z odpovědnosti za spáchání takového jednání, žádné privilegium (ve smyslu výsady důvěrnosti) se dokonce nevztahuje ani na advokáty, dostanou-li se do kontaktu s prostředky svého klienta, který by mohl být podezřelý ze spáchání trestně postižitelného právního jednání, jehož výnos je představován právě těmito aktivy – prostředky, majetkovými hodnotami. V Německu je tak kladen důraz především na identifikační povinnost, která je chápána velmi široce.⁷⁸

2.3.3.9. Zvláštní ustanovení o osobách přijímajících hotovost 15'000 EUR nebo vyšší

Podnikatel a právnická osoba, pokud se povinnou osobou stává pouze tehdy, jestliže přijímá platbu v hotovosti ve výši 15'000 EUR nebo vyšší, má v rámci tohoto jednotlivého obchodu povinnost provést identifikaci klienta, pokud se na tento obchod

⁷⁵ Srovnej ust. § 21 zákona o advokacii.

⁷⁶ Srovnej ust. § 1 odst. 7 zákona o advokacii.

⁷⁷ Srovnej ust. § 21 odst. 2 zákona o advokacii.

⁷⁸ BĚLOHLÁVEK, A., J.; ŘEZNÍČEK, T. Regulace finančních trhů a předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti. Bulletin advokacie, 2009, číslo 1, s. 31., srov. např. Schenck, M.: Strafbarkeit des Geldtransfers sog. Finanzagenten wegen Geldwäsche: Gemäß § 261 StGB im Anschluss an „Phishing“. Kriminalistik, 2007, rč. 61, č. 10, s. 610 – 614 aj.

nebo na klienta nevztahuje výjimka, odmítnout uskutečnění obchodu, jestliže má pochybnosti o pravdivosti získaných identifikačních údajů o klientovi, jestliže se klient odmítne podrobit identifikaci nebo odmítne doložit plnou moc, přičemž o této skutečnosti současně informuje ministerstvo, provádět kontrolu klienta, uchovávat informace, podávat oznámení podezřelého obchodu, informační povinnost a povinnost mlčenlivosti.

2.3.3.10. Získávání informací Ministerstvem financí ČR

Ministerstvo může vyžadovat informace nezbytné pro plnění svých povinností jednak od Policie České republiky, zpravodajských služeb, ale i orgánů veřejné moci. Při šetření podezřelého obchodu může ministerstvo v souladu se zákonem upravujícím správu daní, vyžadovat od orgánů věcně příslušných podle jiných právních předpisů ke správě daní informace získané při správě daní. Tyto orgány informují bezodkladně ministerstvo o podezření, že daňový subjekt zneužívá systém správy daní k legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo k financování terorismu. Ministerstvu jsou poskytovány taktéž referenční údaje ze základního registru obyvatel, z agendového informačního systému evidence obyvatel údaje o obyvatelích, z informačního systému cizinců údaje o cizincích, z registru rodných čísel údaje o fyzických osobách, kterým bylo přiděleno rodné číslo.

Na základě oznámení zpravodajské služby o zjištění skutečností nasvědčujících podezřelému obchodu zahájí ministerstvo šetření podezřelého obchodu. O výsledku tohoto šetření informuje zpravodajskou službu.

Ministerstvo soustřeďuje a analyzuje údaje získané při své činnosti. Je oprávněno vést údaje získané při plnění úkolů v informačním systému za podmínek, které stanoví zákon o ochraně osobních údajů. K tomu účelu je oprávněno sdružovat informace a informační systémy sloužící k rozdílným účelům. Ministerstvo uchovává údaje a doklady o přijatých oznámeních a o vlastním šetření po dobu 10 let od konce roku, v němž bylo šetření ukončeno. Přijetím nového oznámení nebo obnovením šetření v téže věci nebo vůči stejnému subjektu se běh lhůty podle věty první přerušuje do ukončení nového šetření.

Ministerstvo vede a nejméně jednou ročně uveřejňuje na internetových stránkách statistické přehledy o účinnosti a výsledcích opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Orgány činné v trestním řízení poskytují ministerstvu průběžně zobecněné informace o řízeních ve věcech souvisejících s legalizací výnosů z trestné činnosti nebo financováním terorismu.

Finanční analytický útvar je technicky oddělen od jiných pracovišť ministerstva a jsou v něm uplatňována taková organizační, personální a jiná opatření, která zaručují, že s informacemi získanými při provádění tohoto zákona nepříjde do styku nepovolaná osoba.

Zjistí-li ministerstvo skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, podá oznámení podle trestního řádu a současně orgánu činnému v trestním řízení poskytne všechny související informace z výsledků vlastního šetření.

V rozsahu stanoveném mezinárodní smlouvou, kterou je Česká republika vázána, nebo na základě vzájemnosti ministerstvo spolupracuje se zahraničními orgány a mezinárodními organizacemi se stejnou věcnou působností, zejména při předávání a získávání údajů sloužících k dosažení účelu stanoveného tímto zákonem.

Za podmínky, že informace budou užity pouze k dosažení účelu tohoto zákona a budou požívat ochrany alespoň v rozsahu tímto zákonem stanoveném, může ministerstvo spolupracovat i s dalšími mezinárodními organizacemi.

2.3.3.11. Výkon správního dozoru

Dozorčím úřadem pro správní dozor nad plněním povinností stanovených zákonem povinnými osobami je ministerstvo, které současně kontroluje, zda nedochází k legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu povinnými osobami. Kontrolu plnění povinností stanovených tímto zákonem dále provádí Česká národní banka u povinných osob, vůči nimž vykonává dohled,⁷⁹ správní úřady s působností dozoru nad dodržováním zákona o loteriích a jiných podobných hrách u držitelů povolení k provozování sázkových her, Česká obchodní inspekce u povinných osob,

⁷⁹ Srovnej ust. § 44 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.

jako např. osoba oprávněná k obchodování s kulturními památkami nebo s předměty kulturní hodnoty apod.

Ministerstvo dále vykonává kontrolu plnění povinností podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství, kterým se stanoví povinnost doprovázet převody peněžních prostředků informacemi o plátcích,⁸⁰ Česká národní banka vykonává kontrolu plnění povinností podle uvedeného předpisu u povinných osob, vůči nimž vykonává dohled.

Ministerstvo poskytuje ostatním dozorčím úřadům informace z vlastní činnosti potřebné pro výkon správního dozoru nebo dohledu. Ostatní dozorčí úřady poskytnou ministerstvu na vyžádání písemná stanoviska nebo jinou požadovanou součinnost.

Pokud dozorčí úřad zjistí skutečnosti, které by mohly souviset s legalizací výnosů z trestné činnosti nebo financováním terorismu, bez odkladu o tom informuje ministerstvo a sdělí mu současně všechny informace v rozsahu oznámení o podezřelém obchodu.

Zjistí-li ministerstvo, že právnická nebo fyzická osoba mající příjmy z podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti zvláště závažným způsobem nebo opětovně porušuje některou z povinností stanovených zákonem nebo uložených rozhodnutím vydaným podle tohoto zákona, předloží podnět ke zrušení nebo odnětí oprávnění k podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti orgánu, který je podle jiného právního předpisu oprávněn o jeho odnětí rozhodnout. Tento orgán je povinen do 30 dnů ode dne doručení podnětu ministerstvo vyrozumět o svých opatřeních a o způsobu jeho vyřízení.

Ustanovení o správním dozoru se na advokáty, notáře, auditory, soudní exekutory a daňové poradce nevztahují. Příslušná komora je povinna provést na základě písemného podnětu ministerstva kontrolu dodržování povinností vyplývajících z tohoto zákona advokátem, notářem, auditorem, soudním exekutorem nebo daňovým poradcem a uvědomit písemně ministerstvo o jejím výsledku v jím stanovené lhůtě.

⁸⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č.1781/2006.

2.3.3.12. Oznamovací povinnost při přeshraničních převozech

Fyzická osoba při vstupu do České republiky z oblasti mimo území Evropských společenství a při výstupu z České republiky do takové oblasti je povinna písemně oznámit celnímu úřadu dovoz a vývoz platných platidel v české nebo cizí měně, cestovních šeků nebo peněžních poukázek směnitelných za hotové peníze, cenných papírů na doručitele nebo na řad, jakož i dalších investičních nástrojů, které jsou podepsané, ale neobsahují jméno příjemce, anebo vysoce hodnotných komodit, jako jsou zejména drahé kovy nebo drahé kameny, v úhrnné hodnotě 10'000 EUR nebo vyšší. Tuto povinnost má rovněž právnická osoba, která tyto věci dováží nebo vyváží. Tuto povinnost za právnickou osobu plní fyzická osoba, která má tyto věci při sobě při překročení hranice území Evropských společenství. Osoba odesílající z České republiky mimo území Evropských společenství nebo přijímající odtud poštovní nebo jinou zásilku, která obsahuje uvedené věci v úhrnné hodnotě 10'000 EUR nebo vyšší, je povinna oznámit celnímu úřadu tuto zásilku a zajistit, aby mu byla zásilka předložena ke kontrole. Oznamovací povinnost má osoba i tehdy, pokud na území Evropských společenství dováží nebo z něj vyváží anebo v zásilce přijímá nebo odesílá v průběhu 12 po sobě jdoucích měsíců uvedené věci v úhrnné hodnotě 10' 000 EUR nebo vyšší. Oznamovací povinnost vzniká v době, kdy je osobě známo, že stanovené hranice bude dosaženo.

V oznámení se uvedou identifikační údaje oznamovatele, identifikační údaje vlastníka a zamýšleného příjemce přepravované věci, jsou-li oznamovateli známy, popis přepravované věci, údaje o původu věci a účelu dovozu nebo vývozu a trasa a způsob přepravy. Oznámení se podává na tiskopise, jehož vzor je uveden v příloze k tomuto zákonu. Tiskopis je k dispozici u celního úřadu. Ministerstvo jej rovněž zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup. Osoba, která oznámení podává, odpovídá za správnost a úplnost v něm vyplněných údajů.

Pro přepočítání jiné měny na euro se použije po celý kalendářní měsíc kurz vyhlášený Českou národní bankou a platný předposlední středou předchozího kalendářního měsíce. Celní úřad sdělí osobám na základě ústní žádosti výši kurzů pro účely plnění oznamovací povinnosti. Hodnotou cenných papírů a vysoce hodnotných

komodit se rozumí jejich aktuální tržní cena, popřípadě cena stanovená podle kurzů na oficiálních trzích.

Celní úřady kontrolují plnění oznamovací povinnosti. Celní úřady zaznamenávají a zpracovávají oznámení, včetně osobních údajů v nich uvedených. Za účelem výkonu kontroly mohou zaznamenávat a zpracovávat i informace o převozu nebo zaslání věci v hodnotě nižší než 10'000 EUR. Celní úřady prostřednictvím Generálního ředitelství cel neprodleně zasílají ministerstvu údaje o plnění oznamovací povinnosti včetně případů, kdy došlo k porušení této povinnosti.

Celní úřad může při zjištění porušení povinností zajistit věci, kterých se porušení povinnosti týká. Proti rozhodnutí celního úřadu o zajištění věci není přípustné odvolání a je vykonatelné okamžikem jeho ústního vyhlášení tomu, kdo má věci u sebe. Písemné vyhotovení rozhodnutí se doručuje tomu, u koho byly věci zajištěny. O zajištění se dále vyrozumí stejnopisem rozhodnutí ten, kdo věci dováží nebo vyváží, a jejich majitel, pokud jsou tyto osoby rozdílné od toho, u koho byly věci zajištěny, a jsou-li celnímu úřadu známy.

Osoba, které bylo rozhodnutí o zajištění věci oznámeno, vydá věci celnímu úřadu. Nejsou-li zajištěné věci na výzvu celnímu úřadu vydány, mohou být tomu, kdo je má u sebe, odňaty. Osobě, která věci vydala nebo již byly odňaty, vystaví celní úřad o této skutečnosti potvrzení. Nebudou-li zajištěné věci k dalšímu řízení potřebné, nebude-li rozhodnuto o jejich propadnutí nebo zabrání a nepřichází-li v úvahu jejich použití na úhradu pokuty, nákladů řízení nebo exekuce, vrátí je celní úřad bez zbytečného odkladu osobě, která je vydala nebo již byly odňaty.

2.3.3.13. Správní delikty

Povinná osoba se dopustí správního deliktu tím, že nesplní povinnost identifikace klienta, opakovaně nesplní povinnost kontroly klienta, uskuteční obchod nebo uzavře obchodní vztah v rozporu se zákazem (neodmítne uzavření obchodu, pokud

se klient např. odmítne podrobit identifikaci atd.)⁸⁴, nebo nesplní povinnost uchovávat údaje. Za správní delikt nesplnění povinnosti identifikace klienta či opakovaného nekonání se uloží pokuta do 1'000'000 Kč. Za ostatní správní delikty se může uložit pokuta až do 10'000'000 Kč.

Povinná osoba se dopustí taktéž správního deliktu tím, že nesplní informační povinnost, nebo nepřijme odpovídající doplňková opatření k účinnému zvládnutí rizika zneužití pro legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu a zabránění přenosu těchto rizik na území České republiky a dalších států Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru. Úvěrová nebo finanční instituce se dopustí správního deliktu tím, že nepředá relevantní informaci své pobočce nebo většinově vlastněné dceřiné společnosti nacházející se ve státě, který není členem Evropské unie nebo Evropského hospodářského prostoru, o uplatňovaných metodách a postupech kontroly klienta a uchovávání záznamů v těchto zemích, nebo nesdělí informaci ministerstvu, zda udržuje nebo v předchozích deseti letech udržovala obchodní vztah s konkrétní fyzickou nebo právnickou osobou, vůči níž měla povinnost identifikace, a o povaze tohoto vztahu. Za tyto správní delikty lze uložit pokutu taktéž až do výše 10'000'000 Kč.

Povinná osoba se dopustí taktéž správního deliktu tím, že neoznámí ministerstvu podezřelý obchod. Za tento správní delikt lze uložit pokutu do 5'000'000 Kč. Povinná osoba se dopustí správního deliktu tím, že poruší povinnost odložit splnění příkazu klienta. Povinná osoba se dopustí správního deliktu tím, že nesplní povinnost odložit splnění příkazu klienta nebo zajistit majetek na základě rozhodnutí vydaného ministerstvem. V prvním případě lze za správní delikt uložit pokutu do 1'000'000 Kč. Ve druhém případě pak do 10'000'000 Kč.

Povinná osoba, které je uložena povinnost vypracovat písemně systém vnitřních zásad a nevztahuje se na ni výjimka, se dopustí správního deliktu tím, že systém vnitřních zásad nevypracuje v daném rozsahu nejpozději ve lhůtě 60 dnů ode dne, kdy se stala povinnou osobou. Povinná osoba, které je uložena povinnost doručit

⁸⁴ Srovnej ust. § 15 zák. č.253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

ministerstvu nebo České národní bance systém vnitřních zásad a oznámení o jeho změnách, se dopustí správního deliktu tím, že systém vnitřních zásad nebo oznámení o jeho změnách nedoručí nebo nepodá písemnou informaci o způsobu odstranění zjištěných nedostatků. Povinná osoba se dopustí správního deliktu tím, že nezajistí proškolení zaměstnanců. Úvěrová instituce se dopustí správního deliktu tím, že poruší povinnosti stanovené pro navazování korespondenčního bankovního vztahu. Za správní delikt lze uložit pokuta do 1'000'000 Kč. V případě úvěrové instituce lze uložit pokuta až do 5'000'000 Kč.

Povinná osoba jako poskytovatel platebních služeb nebo jako zprostředkující poskytovatel platebních služeb se při převodu peněžních prostředků dopustí správního deliktu tím, že v rozporu s přímo použitelným předpisem Evropských společenství, který určuje obsah informací, doprovázejících takové převody⁸⁵, nezajistí, aby převod peněžních prostředků doprovázely informace o plátcí, nemá zavedeny efektivní postupy pro identifikaci chybějících nebo neúplných informací o plátcí, nepřijme odpovídající opatření vůči poskytovateli platebních služeb plátce, který při převodu peněžních prostředků nezajistí, aby platba byla doprovázena informací o plátcí, nebo nezpřístupní na vyžádání poskytovateli platebních služeb příjemce úplné informace o plátcí v případech, kdy převod není doprovázen úplnou informací o plátcí. Za tento správní delikt lze uložit pokuta do 10'000'000 Kč.

Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že nesplní oznamovací povinnost při vstupu do České republiky z oblasti mimo území Evropských společenství nebo při výstupu z České republiky do takové oblasti, nebo nesplní oznamovací povinnost při odeslání poštovní nebo jiné zásilky z České republiky mimo území Evropských společenství nebo přijetí takové zásilky z oblasti mimo území Evropských společenství. Obdobné je to i u právnické osoby, která se dopustí správního deliktu. V obou případech lze uložit pokutu až do výše 10'000'000 Kč nebo propadnutí věci. Propadnutí věci lze uložit, jestliže věc náleží pachateli a byla ke spáchání správního deliktu užitá, nebo správním deliktem získána nebo nabyta za věc tímto deliktem získanou. Nebylo-li uloženo propadnutí věci, rozhodne se o jejím zabránění, jestliže náleží pachateli, kterého

⁸⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006.

nelze za správní delikt stíhat, nenáleží pachateli správního deliktu nebo mu nenáleží zcela, nebo vlastník není znám. Propadnutí věci nelze uložit a věc nelze zabrat, je-li hodnota věci v nápadném nepoměru k povaze správního deliktu. Vlastníkem propadlé nebo zabrané věci se stává stát.

Právnícká osoba za správní delikt neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránila. Při určení výměry pokuty právnícké osobě se přihlédne k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a k okolnostem, za nichž byl spáchán. Odpovědnost právnícké osoby za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezhájil řízení do 2 let ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 10 let ode dne, kdy byl spáchán. Na odpovědnost za jednání, k němuž došlo při podnikání fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, se vztahují ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti a postihu právnícké osoby.

Správní delikty podle tohoto zákona, až na výjimky⁸⁶, v prvním stupni projednává ministerstvo. V případě výjimek tyto projednává v prvním stupni dozorčí úřad či celní úřad.

Pokuty a náhrady nákladů řízení vybírá správní orgán, který je uložil. Pokuty a náhrady nákladů řízení jsou splatné do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Příjem z pokut a z náhrad nákladů řízení je příjmem státního rozpočtu. Není-li ve lhůtě splatnosti pokuta zaplácena, celní úřad může na její úhradu použít zajištěné věci, pokud je zajistil. Postupuje přitom podle ustanovení o celním zástavním právu podle celního zákona.

Podle jiného právního předpisu⁸⁷ se projedná jednání, které má znaky správního deliktu, dopustí-li se jej advokát, notář, auditor, soudní exekutor nebo daňový poradce

⁸⁶ Srovnej ust. § 2 odst. 1 písm. j) a k) a ust. § 50 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

⁸⁷ Zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, zák. č. 358/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zák. č. 254/2000 Sb., o auditorech a o změně zákona č. 165/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zák.č.120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zák.č.523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

jako povinná osoba. Dozorčí úřad bezodkladně odevzdá věc k projednání orgánu příslušnému podle takového jiného právního předpisu a na jeho žádost učiní nezbytná šetření k zajištění důkazních prostředků.

Řízení vedené podle tohoto zákona je vždy neveřejné. Na základě přijatého oznámení podezřelého obchodu nebo jiného podnětu provádí ministerstvo šetření, ve kterém postupuje bez zbytečných průtahů. Po ukončení šetření ministerstvo bez zbytečného odkladu vhodným způsobem vyrozumí o této skutečnosti toho, kdo podal oznámení podezřelého obchodu. Jiná osoba se o šetření a jeho ukončení nevyrozumívá. Pověření zaměstnanci ministerstva se při výkonu činností podle tohoto zákona prokazují služebním průkazem, vydaným na základě zákona o provádění mezinárodních sankcí.

Není od věci poznamenat, že původní právní úprava obsahovala sankce až do výše 50'000'000 Kč. Myslím si, že snížení sankcí na horní hranici 10'000'000 Kč je optimální.

2.3.4. Zák. č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti

Od 1. 7. 2004 vešel v účinnost zákon č. 254/2004 Sb., ze dne 13. dubna 2004, o omezení plateb v hotovosti. Zákon určuje, kdy jsou fyzické a právnické osoby povinny provést platby bezhotovostně prostřednictvím peněžního ústavu a upravuje kontrolu dodržování této povinnosti. Současně vymezuje okruh právnických a fyzických osob, které jsou povinny platby v hotovosti provádět, a dále vymezuje případy, na které se povinnost bezhotovostního převodu nevztahuje. Povinnost provést platbu bezhotovostně se vztahuje na platby, jejichž výše převyšuje částku 15'000 EUR.

Kontrolou dodržování tohoto zákona jsou pověřeny územní finanční orgány a celní orgány. Tento zákon dále stanoví změnu v zákoně o správě daní a poplatků, kdy dochází v § 24 zák. č. 157/1992 Sb. o správě daní poplatků v platném znění k rozšíření prolomení povinnosti mlčenlivosti vůči třetím osobám a to tak, že se k uvedenému ustanovení doplňuje písm. f), tedy vůči specializovaným policejním složkám určeným ministrem vnitra pro vyhledávání legalizace výnosů z trestné činnosti, pro boj proti teroristickým aktivitám a vyhledávání zdrojů, z nichž jsou financovány, pro boj se závažnou hospodářskou trestnou činností, korupcí a organizovaným zločinem pokud

tato složka požaduje údaje potřebné pro řízení o trestných činech spáchaných ve shora uvedených oblastech.⁸⁸

Zákon tak reaguje na problémy spojené právě s hotovostními platbami a s povinností mlčenlivosti správců daně v jiných případech trestné činnosti než jsou fiskální trestné činy, které znesnadňovaly potírání trestné činnosti na úseku legalizace výnosů z trestné činnosti.

2.3.5. Vyhláška č. 281/2008 Sb., o některých požadavcích na systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Vyhláška uplatňuje požadavky na zavedení a uplatňování postupů pro provádění kontroly klienta a stanovování rozsahu kontroly klienta odpovídající riziku legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu v závislosti na typu klienta, obchodního vztahu, produktu nebo obchodu a metod a postupů pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností, stanovených zákonem č. 253/2008 Sb.

Banka v rámci systému řízení rizik souvisejících s legalizací výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu zavede a uplatňuje pravidla přijatelnosti klienta s ohledem na jeho rizikový profil. Provádí kategorizaci svých klientů, stanoví podmínky, při jejichž splnění neuzavře s klientem obchodní vztah nebo již existující ukončí, stanoví postupy pro zjišťování rizikových faktorů u nových klientů a pro průběžné zjišťování rizikových faktorů u stávajících klientů, stanoví postupy, uplatňované vůči klientům, u nichž byl zjištěn rizikový faktor. Rizikovým faktorem může být např. skutečnost, že některá ze zemí původu klienta nebo ze zemí původu skutečného majitele klienta, je státem, který nedostatečně nebo vůbec neuplatňuje opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, nebo státem, který banka na základě svého hodnocení považuje za rizikový, neprůhledná vlastnická struktura klienta, skutečnosti vzbuzující podezření, že klient nejedná na svůj účet, nebo

⁸⁸ Zákon č. 254/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

že zastírá, že plní pokyny třetí osoby, neobvyklý způsob uskutečnění obchodu, zejména s ohledem na typ klienta, předmět, výši a způsob vypořádání obchodu, účel zřízení účtu a předmět činnosti klienta atd.

Banka alespoň jedenkrát ročně vypracuje zprávu, hodnotící její činnost v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve které zhodnotí, zda jsou dostatečně účinné postupy a opatření, které uplatňuje při svojí činnosti, zda byly v systému vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření, zjištěny nedostatky, a jaká rizika z toho mohou pro banku vyplynout. V této hodnotící zprávě banka uvede statistické údaje o oznámeních o podezřelých obchodech za uplynulé období, a rozčlení je podle svého organizačního uspořádání nebo podle svých obchodních činností. V případě zjištění nedostatků se ve zprávě uvede návrh na jejich odstranění. Hodnotící zprávu musí projednat statutární orgán i dozorčí rada obchodní banky.

2.3.6. Další zákony související s legalizací výnosů z trestné činnosti

Legalizace výnosů z trestné činnosti je taktéž vymezena v trestním zákoníku, konkrétně v ust. § 216 a dále v ust. § 217, kdy ve druhém případě se jedná o nedbalostní trestný čin. Právní úprava zde chrání hospodářský život v širokém slova smyslu, zejména pak zájem na regulérnosti finančního a kapitálového trhu. Z právní úpravy lze dovodit, že praní špinavých peněz ohrožuje řádné fungování tržního hospodářství, narušuje konkurenční prostředí a destabilizuje obecně uznávaná pravidla řádného obchodování.⁸⁹ Subjekty páchající tuto trestnou činnost zastírají původ nebo jinak usilují o to, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění původu především věci nebo jiné majetkové hodnoty získané trestným činem nebo jako odměna za něj, věci nebo jiné majetkové hodnoty, která byla opatřena za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v předchozím textu, či jinému spáchaní takového činu umožní. Prostředkem k zastření původu věci je převod vlastnictví k věci, utajení skutečné povahy věci, místa a pohybu věci, utajení dispozic s věcí a informací o vlastnictví.⁹⁰

⁸⁹ MUSIL, J. Praní peněz a české trestní právo. In: Trestní právo č. 4/1997, s. 11.

⁹⁰ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-24-0, s. 625-627.

V obchodním zákoníku je uvedeno, že smlouva o běžném účtu i o vkladovém účtu vyžaduje písemnou formu. Zároveň v této smlouvě musí být dostatečně identifikován majitel účtu.

Zákon o bankách popisuje identifikaci klientů v souvislosti s pojištěním vkladů ve Fondu pojištění vkladů. Banka je povinna pro účely pojištění vkladů zabezpečit identifikaci vkladatele při vedení jeho účtu nebo při jiné formě přijetí jeho vkladu a identifikační údaje vést ve své evidenci. Spojitost s bojem proti legalizaci výnosů z trestné činnosti mají v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách, ustanovení, které mají vazbu na bankovní dohled a povinnost mlčenlivosti. Informace, které byly získány v souvislosti s výkonem bankovního dohledu, mohou být poskytnuty též mezinárodním organizacím, působícím na úseku boje proti trestné činnosti, a dále orgánům cizích států, činným v trestním řízení pro plnění jejich funkce. Podmínkou však je, že příslušný orgán nebo osoba chrání informace nejméně v rozsahu, jaký je požadován právem Evropských společenství.

3. Institucionální zabezpečení

Institucionální zabezpečení spočívá ve vytvoření a funkčnosti systému ochrany před vnikáním výnosů z trestné činnosti do legálních ekonomických systémů v rámci využití legislativních opatření a k tomuto účelu vytvoření subjektů jako jsou povinné osoby či finančně zpravodajské jednotky tzv. Financial Intelligence Unit – FIU (v ČR Finanční analytický útvar Ministerstva financí), ale i začlenění orgánů činných v trestním řízení a subjekty na mezinárodní úrovni jako např. FATF (Financial Action Task Force, dále jen FATF).⁹¹

Vymezení Finančně zpravodajské agentury (FIU) bylo provedeno na setkání Egmontské skupiny v Římě v listopadu roku 1996 a byla charakterizována jako centrální národní agentura zodpovědná za přijímání (popř. vyžadování), analyzování a zasílání odhalení o finančních informacích týkajících se podezření z trestných činů, nebo požadovaných národní legislativou, či předpisy k boji proti praní peněz kompetentním orgánům. Postavení a charakter finančně zpravodajských agentur je různý a je možné jej rozdělit do tří skupin:⁹²

- Policejní útvary mají ve většině případů zkušenosti s finančními podvody, disponují operativními součástmi a informačními systémy a mají možnost prostřednictvím Interpolu podnikat efektivní kroky i na mezinárodní úrovni v boji proti praní špinavých peněz (např. Velká Británie – NCIS, Rakousko, Švýcarsko, Slovensko atd.),
- Justiční charakter mají většinou země s kontinentálním právem jako např. Dánsko, Portugalsko, Lucembursko atd., přičemž jsou tyto jednotky začleněny pod orgány státních zastupitelství a v těchto zemích není speciální policejní jednotka zodpovědná za kriminální zpravodajství,
- Administrativní (správní) charakter si zvolilo mnoho zemí, které vytvořily relativně autonomní služby, které jsou správně podřazeny buď pod ministerstvy (např. hospodářství, financí ...) nebo pod centrálními bankami, ale v samotné

⁹¹ DVORÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 114.

⁹² Tamtéž, s. 114.

činnosti jsou na těchto orgánech zcela nezávislé (např. Francie, Španělsko, Belgie, Holandsko, ale i Česká republika).

3.1. Mezinárodní institucionální zabezpečení boje proti praní peněz

Boj s praním špinavých peněz je celosvětový problém, kterým se zabývá několik významných institucí. Jedná se především Kontaktní výbor expertů na problematiku praní špinavých peněz při Evropské komisi, MONEYVAL při Radě Evropy, Financial Action Task Force, Světovou banku, ale i např. Interpol a Europol.

3.1.1. Evropská komise

Při této komisi pracuje již několik let tzv. Kontaktní výbor expertů na problematiku praní špinavých peněz, resp. Výbor pro prevenci praní špinavých peněz a financování terorismu. Tento výbor se schází dvakrát až třikrát do roka. První jednání tohoto výboru proběhlo v prosinci roku 2002. Do tohoto výboru jsou nominováni i dva zástupci Finančního analytického útvaru Ministerstva financí České republiky.

3.1.2. Rada Evropy

Při Radě Evropy od roku 1998 pracuje tzv. MONEYVAL (PC-R-EV),⁹³ což je výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz. Jeho členy jsou ty členské státy Rady Evropy, které nejsou členy FATF, tedy i Česká republika. MONEYVAL, stejně jako FATF, provádí tzv. vzájemná hodnocení členských zemí. Experti z pěti zemí hodnotí situaci na úseku boje proti praní peněz, zejména efektivitu opatření při fňgování v praxi. Česká republika má v Moneyvalu tři stálé členy, a to z Ministerstva financí ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR a České národní banky.

⁹³ Internetové stránky Evropské rady, [on-line], dostupné na: [<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/>].

3.1.3. FATF – Financial Action Task Force

V červenci 1989 byl vytvořen, na ekonomickém summitu v Paříži, kde zasedaly státy G 7, tzv. FINANCIAL ACTION TASK FORCE ON MONEY LAUNDERING - Finanční akční výbor proti praní peněz (setkání známé pod pojmem 'Sommet de L'Arch'). Tato skupina je tvořena řadou specialistů se zaměřením na boj proti praní špinavých peněz. FATF se rozšířila dále o členské státy OECD, Evropské komise a členské státy Rady spolupráce Perského zálivu. V roce 1990 vydala celkem 40 doporučení (Forty Recommendations) závazných pro členské státy, v říjnu roku 2001 a v únoru 2005, pak v reakci na teroristické útoky v USA, bylo vydáno dalších devět doporučení se zaměřením na boj proti financování terorismu. Klíčový význam má doporučení – definici praní peněz pojmut za základ skutkové podstaty trestného činu a jako takovou ji zahrnou do trestního kodexu. Další doporučení jsou směřována na odhalování praní peněz a ke zvýšení dohledu nad transakcemi, kterých se účastní země s nedostatečnými opatřeními pro boj proti praní peněz.⁹⁴

Předmětná doporučení podepsalo více než 130 států. Především pojednávají o vymezení skutkové podstaty legalizace výnosů z trestné činnosti, vytvoření opatření k identifikaci všech klientů a k uchování příslušných dat a informací, vytvoření sítě speciálních finančních zpravodajských jednotek a mezinárodní spolupráci. Státy by měly legalizaci výnosů z trestné činnosti postavit mimo zákon, měly by přijmout opatření, která dávají kompetentním orgánům pravomoc jako např. odhalovat, vyhledávat a odhadovat výši jmění, podléhajícího propadnutí apod. Finanční instituce by neměly vést anonymní účty nebo účty na fiktivní jména. Měly by prověřovat všechny svoje klienty, řádně je identifikovat a ověřovat všechna jejich data vždy, když např. vzniká obchodní vztah mezi klientem a finanční institucí, je prováděn obchod, jehož hodnota převyšuje stanovený limit, existuje podezření z legalizace výnosů z trestné činnosti nebo financování terorismu apod. Finanční instituce by měly minimálně po dobu 5 - ti let uchovávat veškeré údaje o všech obchodech, údaje by měly být dostatečné, aby mohly posloužit k případné rekonstrukci jednotlivých obchodů nebo jako důkazní materiál v případném trestním řízení. Povinnost pro finanční instituce,

⁹⁴ Internetové stránky FATF, [on-line], dostupné na: [<http://www.fatf-gafi.org/>].

v případě podezření na podezřelý obchod, oznámit podstatné skutečnosti finanční zpravodajské jednotce. Finanční instituce by měly věnovat zvýšenou pozornost obchodním vztahům a transakcím se subjekty ze států, které doporučení vůbec nedodržují či je dodržují pouze částečně, dále obchodům, které nemají žádný zjevný ekonomický či zákonný účel. Státy by měly založit finanční zpravodajské jednotky (tzv. 'FIU – Finance Intelligence Unit'). Státy by měly vybavit kompetentní orgány činné v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti adekvátními finančními, lidskými a technickými zdroji. V doporučení č. 36 je konstatováno, že jednotlivé státy by si měly poskytovat vzájemnou pomoc na úseku boje proti praní špinavých peněz, a to rychle, konstruktivně a efektivně. Nemělo by zároveň docházet k odmítání vzájemné právní pomoci pouze na základě skutečnosti, že vyšetřovaná trestná činnost zahrnuje i finanční záležitosti, či že zákony uvalují na finanční instituce povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti dat.

V rámci FATF je zřízen trojčlenný sekretariát se sídlem v Paříži, který organizuje mimo jiné pravidelné schůzky členů FATF. Prioritami těchto zasedání je monitorování členských států z pohledu zavádění 40 doporučení boje proti praní špinavých peněz, sledování vývojových trendů praní špinavých peněz a prověřování vhodných opatření a organizování externích podpůrných programů celosvětového boje proti praní špinavých peněz. Vzhledem k uzavřenému členství FATF byly v průběhu 90. let zakládány regionální FATF jako např. Karibská FATF (CFATF se sídlem v Trinidadě od roku 1993), země Britského společenství národů na zasedání na Kypru v roce 1993 podpořily 40 doporučení FATF atd.

FATF pravidelně sestavuje a zveřejňuje seznam zemí, které neprojevují patřičnou součinnost v boji proti praní špinavých peněz nebo v této oblasti dosud nepřijaly vyhovující legislativu. Zveřejnění tohoto seznamu vyvolává každoročně spoustu polemik (figurování některých daňových rájů a jiných nikoliv, přestože jejich zákony a celkový přístup je téměř totožný). Být zapsán v tomto seznamu je spojováno se ztrátou důvěryhodnosti, což může vést i k poklesu investic.

Změny, ke kterým v důsledku aktivit FATF takřka ve všech offshore centrech bude postupně docházet, lze shrnout do následujících bodů:⁹⁵

- majitelé mezinárodních obchodních společností (IBC) nebo podobných daňově zvýhodněných společností (offshore společností) budou muset být jednoznačně určeni a evidováni,
- offshore banky budou podléhat stejným pravidlům jako jakékoliv jiné regulované banky jinde na světě, tzn. že zájemci o vydání offshore bankovní licence budou muset splnit přísné podmínky ohledně své bezúhonnosti, kapitálové vybavenosti, profesní kvalifikace apod.,
- zesílí mezinárodní výměna informací o klientech finančních institucí, v některých zemích bude k výměně informací docházet jen na základě soudního rozhodnutí, v jiných zemích bude moci být důvodem již jen samotné důvodné podezření z trestné činnosti,
- v mezinárodních finančních centrech budou vznikat orgány pro dohled, které budou zajišťovat bezúhonnost domácího sektoru finančních služeb, mimo jiné prostřednictvím evidence podezřelých transakcí a spolupráce se zahraničními orgány podobného charakteru.

V rámci FATF byla vytvořena např. Egmontská skupina (Egmont Group), která na základě doporučení ohledně oznamování podezřelých transakcí a výměny informací mezi státy podporuje spolupráci mezi finančními analytickými jednotkami, kterým se podezřelé transakce v jednotlivých státech oznamují. FIU se do této skupiny, z důvodu zkvalitnění vzájemné spolupráce, sdružily v roce 1995. Skupina byla založena v Bruselu a jejím členem je přes sto FIU.

Egmontská skupina se člení na pět dílčích pracovních skupin, které se obvykle scházejí dvakrát ročně, a jejich úkolem je tvorba a harmonizace vnitřních předpisů Egmontské skupiny (Legal Working Group – Právní pracovní skupina), pořádání a organizace seminářů, zaměřených na boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (Training Working Group – Pracovní skupina pro vzdělávání),

⁹⁵ DVORÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010, s. 105.

spolupráce s FIU, které nejsou jejími členy, a s dalšími organizacemi, jako např. FATF, Moneyval, Rada Evropy, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, OSN (Outreach Working Group – Pracovní skupina pro vnější vztahy), řešení problematiky šifrovaného elektronického propojení mezi FIU (IT Working Group – Pracovní skupina pro informační technologie) a výměna informací na mezinárodní úrovni (Operational Working Group – Operativní pracovní skupina).⁹⁶

3.1.4. Světová banka – Mezinárodní měnový fond

Tyto dvě organizace se snaží zvýšit povědomí nutnosti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, pořádají po celém světě konference a semináře zabývající se touto problematikou. V roce 2002 vydaly 'Metodologii boje proti praní špinavých peněz a financování terorismu' a dohodly se i na financování a organizování hodnocení souladu stavu s tímto dokumentem ve vybraných zemích.

3.1.5. Další organizace

Dalšími organizacemi jsou především Interpol, Europol, ale taktéž United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention – Global against Money Laundering (OUNDCCP-GPML) a mnoho dalších.⁹⁷

V této souvislosti je třeba zmínit, že od 1. ledna 2013 vznikl nový odbor mezinárodní policejní spolupráce Policejního prezidia ČR, a to sloučením čtyř původně samostatných odborů. Konkrétně se jednalo o odbory mezinárodních vztahů Policejního prezidia ČR, Národní centrály SIRENE Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen ÚSKPV) Policejního prezidia ČR, Národní ústředny Interpolu ÚSKPV Policejního prezidia ČR a Národní jednotky Europolu ÚSKPV Policejního prezidia ČR.

⁹⁶ KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, s. 30.

⁹⁷ Dostupné na: [http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/reg_stanoviska_fau.html], citováno dne 25. října 2012.

3.2. Institucionální zabezpečení v České republice

Mezi subjekty, které se podílí na boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v ČR, patří především Finančně analytický útvar Ministerstva financí ČR, Policie ČR, konkrétně Útvar odhalování korupce a finanční kriminality (dále jen ÚOKFK) a ostatní útvary, dále tzv. povinné osoby (dříve finanční instituce),⁹⁸ subjekty, které mají povinnost na požádání poskytovat informace FAÚ (subjekty, které podávají oznámení o podezřelém obchodu, Policie ČR, zpravodajské služby ČR, celní úřady, správci daně, správy sociálního zabezpečení), další subjekty při provádění kontrolní činnosti (Česká národní banka u bank a u dalších povinných osob, kterým uděluje devizové licence, Úřad pro dohled nad družstevními záložnami, Úřad státního dozoru v pojišťovnictví a penzijním připojištění, státní dozor nad dodržováním zákona o loteriích a jiných podobných hrách, Česká obchodní inspekce).

V následující části budou blíže představeny především ty subjekty, pro které je problematika boje proti legalizaci výnosů hlavním nebo podstatným předmětem činnosti. Jedná se o FAÚ a Policii ČR ÚOKFK. Dále bude věnována pozornost povinné osobě, konkrétně bankovnímu sektoru, neboť právě banky jsou tím nárazníkem, který většinou jako první čelí pokusům o praní špinavých peněz, a je tedy nutností, aby v této fázi byla tato finanční instituce co nejvíce obezřetná i v rámci své prevence.

3.2.1. Finanční analytický útvar

FAÚ byl ustanoven na základě zákona o legalizaci a vyhlášky o plnění oznamovací povinnosti jako organizační složka Ministerstva financí. Má zákonem stanovená práva a povinnosti. FAÚ je finančně zpravodajská jednotka, která má administrativně správní charakter, je správně podřízena Ministerstvu financí ČR, ale ve své činnosti, pro kterou byla zřízena, je na Ministerstvu financí ČR zcela nezávislá. Činnost FAÚ je ze zákona zaměřena nejen na boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti organizovaného zločinu, ale i proti snahám legalizovat výnosy z jakékoli trestné činnosti, včetně závažné hospodářské trestné činnosti. Úkolem FAÚ je přijímat a

⁹⁸ Srovnej ust. § 2 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

analyzovat oznámení o podezřelých obchodech povinných osob a v případě, že je důvodné podezření ze spáchání trestného činu, podat trestní oznámení.

V posledních letech byl zaznamenán značný nárůst podezřelých obchodů, které jsou FAÚ ze strany povinných osob oznamovány, především od bankovních ústavů. Tyto jsou taktéž ze zákona povinny vytvořit systém vnitřních zásad a určit osobu, která bude zajišťovat plnění oznamovací povinnosti vůči FAÚ. FAÚ sám je oprávněn v rámci prověřování podezřelých obchodů vyžadovat informace od uvedených subjektů a sám provádět kontrolní činnost. FAÚ veškerá obdržená oznámení vyhodnocuje a zjišťuje, zda je v konkrétním případě dáno podezření ze spáchání trestného činu v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti. V kladném případě učiní o této skutečnosti oznámení ÚOKFK. FAÚ může v rámci prověřování podezřelých obchodů také vyžadovat informace od zahraničních partnerských jednotek. S nimi taktéž úzce spolupracuje.

FAÚ jsou zákonem dány především tyto základní úkoly, a to přijímat od povinných osob a šetřit hlášení o podezřelých obchodech, kontrolovat, zda povinné osoby plní povinnosti dané jim zákonem, zajišťovat spolupráci se zahraničními subjekty v dané oblasti, právní agenda spojená s problematikou praní peněz.

K šetření oznámení je FAÚ vybaven řadou pravomocí. Od povinných osob může požadovat veškeré informace ke klientům i prováděným obchodům, má neomezený přístup k datům Centrálního depozitáře cenných papírů a finančních úřadů. Může si vyžádat informace i od ostatních orgánů státní správy, pokud jim to zvláštní zákon nezakazuje. FAÚ má např. rovněž pravomoc pozastavit provedení obchodu až o 72 hodin, pakliže hrozí nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienta by bylo ztíženo nebo znemožněno zajištění výnosu. Tuto lhůtu FAÚ dává zákon k prošetření transakce a v odůvodněném případě podání trestního oznámení. V případě, že je trestní oznámení podáno, nesmí povinná osoba transakci provést další tři dny, což je doba, kterou mají orgány činné v trestním řízení k přijetí potřebných kroků.

FAÚ a povinné osoby jsou vázány mlčenlivostí o všech krocích, které v souvislosti s oznamováním a šetřením podezřelého obchodu provedou, a to i vůči

subjektu, kterého se obchod týká. Případy prolomení mlčenlivosti jsou v zákoně jmenovitě uvedeny.

V roce 1997 byl podepsán mezi FAÚ a tehdejším Útvarem pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti, na základě meziministerské dohody Ministerstva financí a Ministerstva vnitra, prováděcí protokol, na základě něhož byla zahájena spolupráce mezi výše uvedenými subjekty. Tato spolupráce spočívá především v tom, že FAÚ zasílá na Policii ČR, ÚOKFK, trestní oznámení týkající se případů zjištěných vyhodnocením podezřelých obchodů, průběžně tento útvar vyrozumívá o právnických a fyzických osobách, které jsou prověřovány v souvislosti s podezřelými obchody, oba orgány mezi sebou dále navzájem spolupracují v úzkém sepětí, kdy si předávají další informace s podezřelými obchody související, společně řeší a vyhodnocují podezřelé transakce apod. Není od věci, že mnoho bývalých pracovníků ÚOKFK přešlo k FAÚ, což samozřejmě napomáhá vzájemné spolupráci.

3.2.2. Policie ČR - Útvar odhalování korupce a finanční kriminality

ÚOKFK byl zřízen nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001, kterým se stanoví organizace Policie České republiky ve znění nařízení Ministerstva vnitra č. 16/2002, nařízení Ministerstva vnitra č. 11/2003 a nařízení Ministerstva vnitra č. 22/2004, ke dni 15. 3. 2003, jako útvar s působností na celém území České republiky v oblastech určených organizačním řádem. ÚOKFK byl od 15. 3. 2003 nástupcem zaniklých útvarů, a to Úřadu finanční kriminality a ochrany státu SKPV (ÚFKOS) a Útvaru pro odhalování korupce a závažné hospodářské trestné činnosti SKPV. Dne 1. 1. 2007 se stala součástí ÚOKFK tzv. finanční policie, neboli Útvar odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality, který vznikl 1. července 2004, o jehož zřízení bylo rozhodnuto 6. 8. 2003 usnesením vlády č. 829 a posléze nařízením ministra vnitra č. 22/2004 ze dne 6. 5. 2004. ÚOKFK je útvarem Policie ČR s celorepublikovou působností stejně jako Útvar pro odhalování organizovaného zločinu (ÚOOZ), nebo Národní protidrogová centrála (NPC).

Cílem vzniku ÚOKFK bylo vytvoření vysoce specializované, odborně zdatné, maximálně flexibilní, mobilní a morálně silně odolné policejní složky zaměřené na boj s nejnebezpečnějšími formami korupce a závažné hospodářské a finanční kriminality.

Činnost ÚOKFK je taktéž zaměřena na boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Specializuje se na vyhledávání, dokumentaci a zajišťování výnosů ze závažné trestné činnosti a boj proti financování terorismu. Proto sdružuje a analyzuje informace o zájmech a cílech, ale i formách a metodách této trestné činnosti s cílem jí předcházet, odhalovat a zjišťovat její pachatele. ÚOKFK zpracovává ty případy, které odhalí vlastním šetřením v souvislosti s bojem proti legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo které mu byly oznámeny Finančním analytickým útvarům Ministerstva financí ČR, pokud spadají do věcné příslušnosti útvaru. S tímto útvarům velice úzce spolupracuje. Není od věci zopakovat, že řada bývalých příslušníků ÚOKFK našla budoucí uplatnění právě u tohoto útvaru.

V současné době je ÚOKFK tvořen několika výkonnými odbory, a to odborem daní, výnosů a praní peněz, který byl od 1. 1. 2013 rozdělen na odbor daní a odbor výnosů a praní peněz, dále odborem závažné hospodářské trestné činnosti, odborem korupce, a na expozitury se sídly v Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Českých Budějovicích, Brně a Ostravě. Odbor výnosů a praní špinavých peněz provádí zejména finanční šetření u věcně příslušných trestních věcí, přičemž spolupracuje se specialisty zařazenými na ÚOKFK, dále provádí operativně pátrací činnost, odhalování, vyšetřování a dokumentaci závažné trestné činnosti, zejména trestné činnosti související s legalizací výnosů z trestné činnosti, náležející do příslušnosti ÚOKFK. Zabezpečuje spolupráci při vyhledávání a dokumentaci majetku podezřelých osob a výnosů ze závažné trestné činnosti a realizuje opatření směřující k jejich zajištění na základě dožádání ze zahraničí, v souvislosti s poskytováním mezinárodní právní pomoci, plní a zajišťuje, ve spolupráci s metodickým pracovištěm, plnění povinností vyplývajících z činnosti ÚOKFK jako Úřadu pro vyhledávání majetku z trestné činnosti na území České republiky.

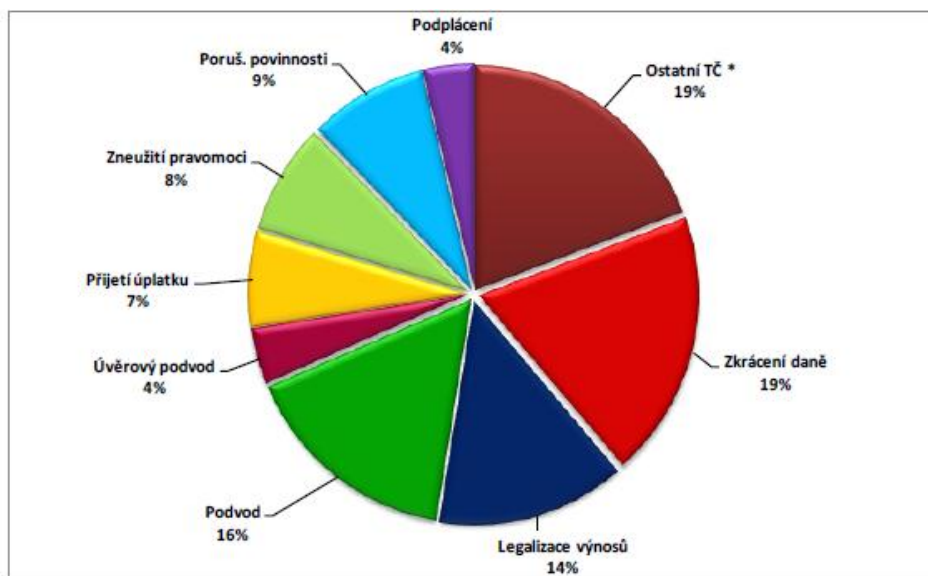
V lednu roku 2013 byla zpracována ze strany ÚOKFK 'Závěrečná zpráva k výnosům a praní peněz za rok 2012'. Tato zpráva v komplexním rozsahu hodnotí

celkovou situaci týkající se výnosů a praní peněz v ČR, a to především z pohledu Policie ČR, ale např. i Finančně analytického útvaru Ministerstva ČR.

Z této, poměrně rozsáhlé zprávy, se pokusím v následujícím textu shrnout nejpodstatnější fakta, která poukazují na aktuální situaci týkající se legalizace výnosů z trestné činnosti.

V roce 2012 byly celkem ve 14 % všech případů trestných činů prověřovaných na ÚOKFK zahájeny úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy se tak jednalo po daňové problematice a podvodech o třetí nejvíce prověřovaný trestný čin (viz grafické znázornění č. 2).

Grafické znázornění č. 2: Přehled trestných činů prověřovaných na ÚOKFK v roce 2012 na základě zahájených úkonů trestního řízení dle ust. § 158 odst. 3 tr. řádu.

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 121.

Pokud se podíváme na celkovou hodnotu zajištěného majetku a jednotlivé zajišťovací instituty, pak např. na základě ust. § 79a tr. řádu, bylo na účtech bank zajištěno celkem, ve 178 případech, 361'303'863 Kč, na základě ust. § 79b bylo zajištěno u spořitelních a úvěrních družstev, ve dvou případech, celkem 7'336'841 Kč. Celkem byl ÚOKFK za rok 2012 zajištěn majetek v celkové hodnotě 2'756'156'791

Kč, což je oproti roku 2011 nárůst o 185 %. Poměr mezi zajištěným majetkem a způsobenou škodou byl 31,13 %, oproti roku 2011 to byl opět lepší výsledek (za rok 2011 to bylo 22,6 %). ÚOKFK dosáhl v tomto roce historicky nejlepšího výsledku v objemu zajištěných hodnot. Lze tedy konstatovat, že vývoj v oblasti výnosů z trestné činnosti a jejich legalizace jde dobrým směrem. V následující tabulce lze zjistit, jak velká byla zajištěná hodnota dle jednotlivých zajišťovacích institutů dle trestního řádu.

Grafické znázornění č. 3: Přehled zajišťovacích institutů a výše zajištěné hodnoty za rok 2012 ze strany ÚOKFK

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality			
útvary	Zajišťovací institut dle TR	počet	Zajištěná hodnota [Kč]
celkem pro	§ 347 zajištění majetku	10	28 565 000
celkem pro	§ 47 zajištění nároku poškozeného u obviněného	3	24 700 000
celkem pro	§ 78 vydání věci	109	52 395 850
celkem pro	§ 79 odnětí věci	55	59 681 611
celkem pro	§ 79a zajištění peněžních prostředků u banky	178	361 303 863
celkem pro	§ 79b zajištění peněžních prostředků u spořitelního a úvěrního družstva	2	7 336 841
celkem pro	§ 79d zajištění nemovitosti	14	354 440 420
celkem pro	§ 79e zajištění jiné majetkové hodnoty	6	131 718 000
celkem pro	§ 79f zajištění náhradní hodnoty	139	1 736 015 206
	celkem	516	2 756 156 791

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 124.

Na ÚOKFK je věnována problematice boje proti praní peněz velká pozornost. V roce 2011 došlo k uzavření dohody mezi FAÚ a PČR, která podrobně řeší postupy při výměně osobních údajů a podání trestních oznámení včetně následné spolupráce. Dohoda byla uveřejněna rozkazem policejního prezidenta č. 23 ze dne 24. března 2011, který má upravovat jednotný postup Policie České republiky při předávání informací a provádění některých dalších součinností s Ministerstvem financí, FAÚ.

V případech podezření na souvislost se spácháním nějakého trestného činu podává FAÚ orgánům činným v trestním řízení trestní oznámení. Stejně jako v předchozích letech přicházela veškerá oznámení FAÚ na specializované oddělení odboru daní, výnosů a praní peněz útvaru, které bylo v roce 2011 personálně posíleno. Na základě těchto podání pracovníci oddělení provedli neodkladné úkony, např. zajištění podezřelých peněžních prostředků na účtu, a poté většinu podání předali k dalšímu

opatření příslušné územní složce SKPV. Menší část těchto podání zůstala v šetření útvaru. Počet oznámení zaslaných FAÚ v roce 2011 na útvar je téměř stejný jako v roce 2010. Došlo však ke změně v obsahu těchto podání. Velká část z nich se opět týká tzv. „phishingu“, neboli volně přeloženo „lovení“ obětí těchto podvodů, zejména v prostředí internetu, a legalizace získaných peněz přes banky v ČR. Oproti roku 2010 se ale podstatně zvýšil podíl oznámení, která se týkají podezřelých transakcí mezi bankovními účty jedné společnosti, mezi různými společnostmi navzájem, účelového vystavování faktur na fiktivní služby a zboží, tj. jsou zasílána podezření na trestné činy zkrácení daně, různé podvody, poškozování věřitele aj. V roce 2012 došlo k velkému nárůstu trestních oznámení od FAÚ, přičemž předmětem převážné většiny těchto oznámení je trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu (internetové podvody, phishing), kdy predikativní trestný čin je spáchán v zahraničí. Většinou se jedná o škodu do 5'000 EUR.

V níže uvedeném grafickém znázornění č. 4 lze vidět, jaký byl v jednotlivých letech statistický vývoj trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, jednak z pohledu trestních věcí, kde byly zahájeny úkony trestního řízení dle ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu (modré sloupce), tak z pohledu trestních věcí u kterých bylo zahájeno trestní stíhání vůči konkrétním osobám pro trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti (žluté sloupce). Z grafu je patrné, že od roku 2010 a zejména v letech 2011 a 2012 dochází k velkému nárůstu prošetřovaných a vyšetřovaných případů, přičemž tento narůstající trend lze jednoznačně přisoudit, jak k zvyšujícímu se povědomí policistů o dané problematice a zejména, že dochází k razantnímu nárůstu prováděných finančních šetření. Finanční šetření je jedním z hlavních nástrojů, jak lze efektivně nejenom zjistit, ale i následně důkazně doložit, že v daném případě dochází k trestné činnosti praní peněz. Současně se na lepších statistických výsledcích podílí i nová legislativní úprava – trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti.

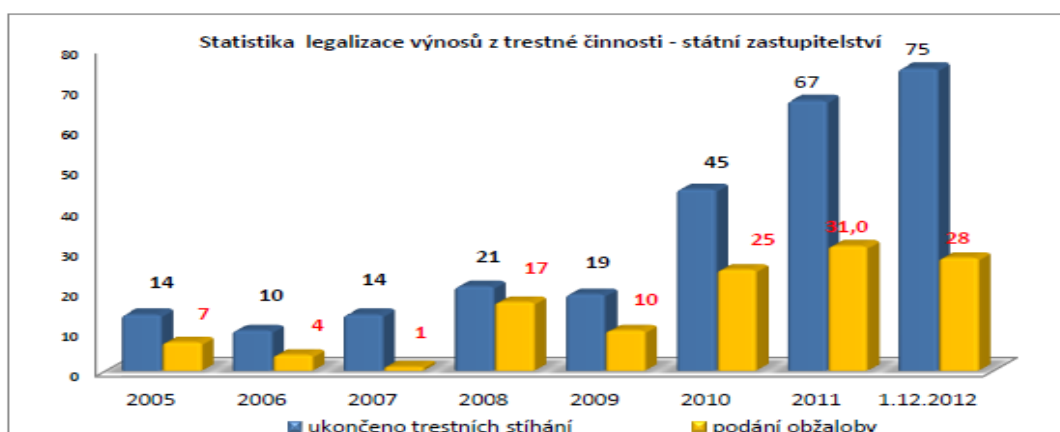
Grafické znázornění č. 4: Statistika legalizace výnosů z trestné činnosti - Policie ČR

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 133.

Níže uvedené grafické znázornění č. 5 ukazuje na statistiku trestních věcí, kdy bylo ukončeno trestní stíhání s návrhem na podání obžaloby, věc tedy byla předána na státní zastupitelství (modré sloupce). Žluté sloupce pak znázorňují, v kolika případech pak bylo ze strany státního zastupitelství postupováno dle ust. § 176 odst.1 tr. řádu, tedy byla podána obžaloba. Opět je patrný narůstající trend.

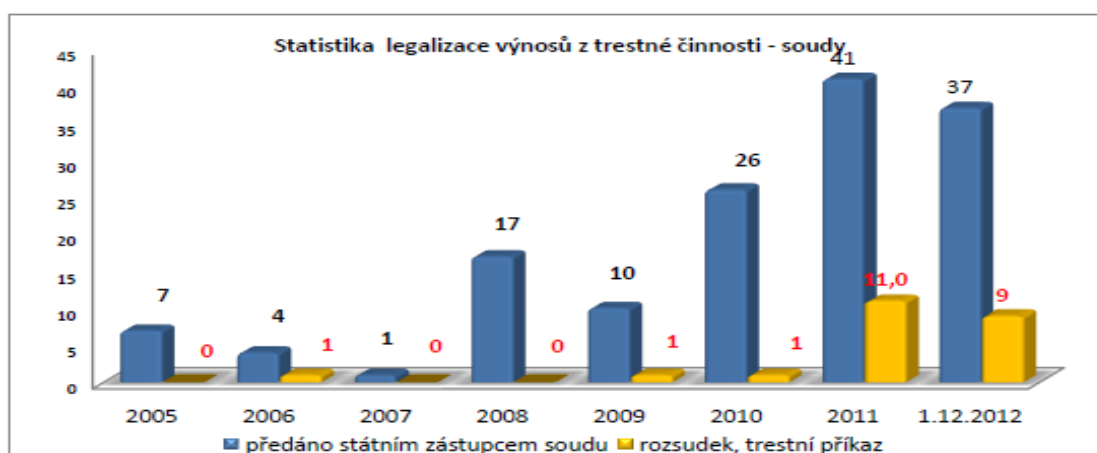
Grafické znázornění č. 5: Statistika legalizace výnosů z trestné činnosti – Státní zastupitelství

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 133.

V grafickém znázornění č. 6 pak můžeme vysledovat, jaká je situace u soudů ČR. Modře označené sloupce ukazují, kolik trestních kauz týkajících se legalizace výnosů z trestné činnosti bylo předáno ze strany státních zastupitelství na soudy, žluté sloupce pak ukazují, u kolika případů došlo k meritornímu rozhodnutí ve věci, ať již se jednalo o rozsudek či trestní příkaz. Opět je zde patrný nárůst v letech 2011 – 2012, což je mírné zlepšení. Není od věci říci, že se nejedná o žádný valný výsledek, za což je ČR kritizována ze strany Moneyvalu.

Grafické znázornění č. 6: Statistika legalizace výnosů z trestné činnosti - Soudy

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 134.

Boj proti legalizaci výnosů je velmi podrobně sledován a hodnocen na mezinárodním poli. V roce 2010 a 2011 proběhla v České republice kontrola výboru Moneyval zaměřená právě na oblast potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. Metodické pracoviště připravovalo podklady a prezentovalo Policii České republiky. Kontrola pro Českou republiku nedopadla příliš pozitivně. Jak vyplývá z hodnotící zprávy obsahující informace, která se týká práce Policie ČR v oblasti vyhledávání a zajišťování výnosů z trestné činnosti a v oblasti potírání legalizace výnosů z trestné činnosti. V oblasti vyhledávání a zajišťování výnosů se hodnotící komise vyjádřila negativně ke stavu statistiky, zejména z hlediska její neprovázanosti s činností ostatních článků – státní zastupitelství a soudy, a neschopnosti získat informace o objemu výnosů. Tato zpráva hodnotila období od roku 2005 až 2010 a již nereflektovala poslední

výrazné změny jak ve statistice, tak nově stanovené úkoly na základě strategického materiálu. Pracovníci odboru mezinárodní spolupráce Policie ČR se v roce 2012 účastnili jednání pracovní skupiny na přípravu vládního usnesení „Návrh rozdělení úkolů k odstranění nedostatků, vyplývajících ze čtvrtého vzájemného hodnocení „Výboru expertů pro hodnocení opatření v boji proti praní peněz a financování terorismu“ (Moneyval) Rady Evropy“. Metodické pracoviště připravovalo i prezentovalo ve Štrasburku zprávu za policii „Zprávy o pokroku“ pro plenární zasedání Moneyvalu Rady Evropy v roce 2012 v návaznosti na 4. kolo hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu v České republice.

3.2.3. Spolupráce Finančně analytického útvaru a Policie ČR

Na základě zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti jsou FAÚ svěřeny možnosti zásahu do dispozice s majetkem pocházejícím z nelegitimních zdrojů, nicméně tyto možnosti jsou především zaměřeny na šetření podezřelých obchodů oznámených povinnými osobami či zjištěných z jiných podnětů a to prostřednictvím zjišťování stavu a dynamiky majetku subjektů podezřelých transakcí. V první řadě se jedná o nástroje, které umožňují mapování majetku analyzovaného subjektu. Zde jde především o oprávnění FAÚ zjišťovat informace od povinných osob, Policie ČR, zpravodajských služeb, orgánů státní správy apod. Tyto informace FAÚ dále analyzuje a zákonem stanoveným způsobem naloží s výsledky svého šetření např. tak, že podá trestní oznámení. V druhé řadě se jedná o možnost FAÚ zamezit dispozici s majetkem, u něhož vzniká podezření, že pochází z trestné činnosti či je určen k financování terorismu. Citovaný zákon v ust. § 20 zavádí institut odkladu splnění příkazu klienta. Dle tohoto ustanovení má FAÚ právo zajistit finanční prostředky nebo jiný majetek v rámci svého šetření až na 72 hodin, v případě předání věci orgánu činnému v trestním řízení se tato lhůta prodlužuje o další tři kalendářní dny. Dlouhodobě je spolupráce s FAÚ na dobré úrovni. Pravidelně se účastní policisté a zaměstnanci MF FAÚ různých jednání a společných seminářů a přednášek. Každý měsíc probíhá na Bankovní asociaci jednání, kterého se účastní zástupci policie i FAÚ. Od roku 2011 je ÚOKFK prostřednictvím odboru mezinárodní spolupráce zainteresován i v přípravě projektu s názvem „Možné způsoby spolupráce pro zajištění implementace GRECO doporučení v rámci České republiky“. Tento projekt je

plánován v součinnosti s Ministerstvem financí, Finančně analytickým útvarem a Úřadem vlády. Plánovaný rozpočet projektu je 44.000.000,- Kč. Projekt je v průběžné fázi schvalování. V rámci projektu bude realizováno několik zahraničních cest, které budou zaměřeny na získávání nových zkušeností z problematiky zajišťování výnosů z trestné činnosti a praním peněz. Průběžně spolupracuje policie, zastoupená ÚOKFK na plnění úkolů vyplývajících z doporučení FATF a výboru Moneyval.

Grafické znázornění č. 7: Statistické údaje o spolupráci MF FAÚ s Policií České republiky (statistika MF FAÚ)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
OPO	95	1186	956	1699	1917	1750	1264	1970	3267	3404	3480	2048	2320	2224	1887	1970	539
z bankovní oblasti	n/a	n/a	n/a	n/a	1565	1398	1023	1803	3040	3163	3239	1883	2090	n/a	n/a	n/a	n/a
nebankovní oblasti	n/a	n/a	n/a	n/a	352	352	241	167	227	241	241	165	230	n/a	n/a	n/a	n/a
trestní oznámení	0	12	37	47	103	101	115	114	103	208	137	102	78	191	296	256	69
z celkového počtu TO v režimu §20	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	16	57	140	96	17
počet postoupení GFR/CS	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	135	182	639	747	211
výše zajištěných prostředků v mil. Kč	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	190	287	808	434

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 135.

Výše uvedená tabulka obsahuje statistické údaje poskytnuté MF FAÚ, které popisují počty oznámení o podezřelých obchodech od povinných osob z bankovní i nebankovní oblasti. Počet trestních oznámení policii, kdy je zde patrný nárůst trestních oznámení podaných od FAÚ od roku 2010. Údaje uvedené v roce 2012 obsahují data pouze za první čtvrtletí. Od roku 2007 se počet oznámení o podezřelém obchodu od povinné osoby na FAÚ pohybuje u hranice dvou tisíc oznámení za rok.

Níže jsou pak uvedena statistická data o trestních oznámeních podaných od MF FAÚ na Policii České republiky. Jedná se o statistiku Policie České republiky.

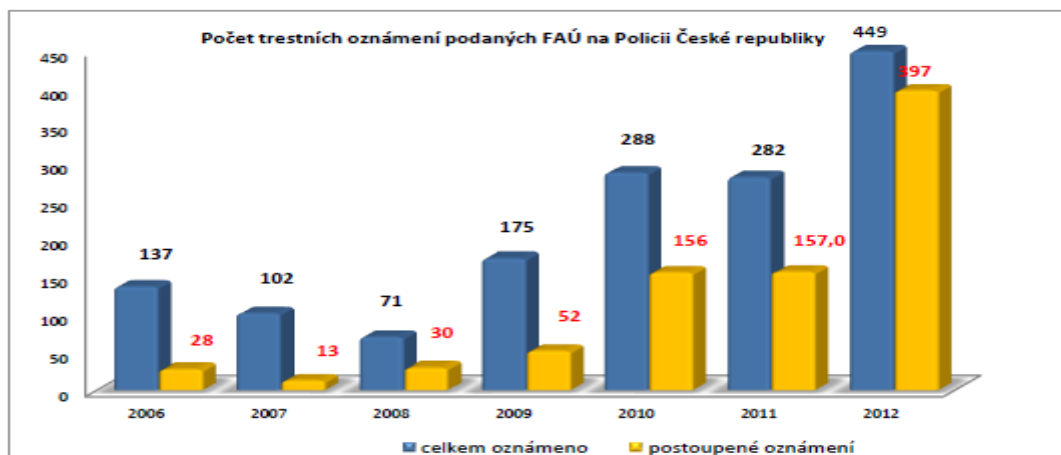
Grafické znázornění č. 8: Oznámení o podezřelých obchodech od MF FAÚ

Oznámení o podezřelých obchodech od MF FAÚ							
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Postoupeno oznámení z MF FAÚ celkem	137	102	71	175	288	282	449
postoupeno na ostatní policejní složky	28	13	30	52	156	157	397
ponecháno k vlastnímu šetření	109	89	41	123	132	67	52
Trestní řízení dle 158/1 TR – č.j.	88	79	34	92	63	145	200
Trestní řízení zahájeno dle 158/3 TR	21	10	7	31	69	137	249
ukončeno uložením dle 159a TR	10	9	3	3	10	23	43
postoupeno na ostatní policejní složky	2	0	2	3	47	40	106
Zahájeno trestní stíhání dle 160/1 TR	2	0	0	6	4	9	15
NPO	0	0	0	2	0	5	6
Zajištěný majetek na základě TO FAÚ v tis. Kč	63 317	8 865	10 850	278 407	18 597	395 711	218 333

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 136.

Z výše uvedených údajů je patrné, že do roku 2010 nepřesahovala četnost trestních oznámení od FAÚ na policii hranici 200 případů za rok. Od roku 2010 do roku 2011 se přiblížila četnost trestních oznámení k hranici tří set oznámení za rok, fakticky 288 v roce 2010 a v roce 2011 v 282 případech. V roce 2012 dochází k enormnímu nárůstu trestních oznámení na celkových 449. Dále je ze statistiky patrné, že do roku 2010 byla většina těchto oznámení ponechána k dalšímu šetření na odboru výnosů a praní peněz, přičemž od roku 2011 dochází ke změně v přístupu a drtivá většina trestních oznámení je ihned po přijetí oznámení postoupena na jiné součásti policie České republiky dle věcné a místní příslušnosti. Dalším zajímavým ukazatelem je i skutečnost, že v letech 2011 a 2012 je větší polovina trestních oznámení od FAÚ ponechána pouze ve stádiu šetření dle ustanovení § 158 odst. 1 trestního řádu. Za sledované období v letech 2006 až do současnosti je výslednost a efektivita činnosti policie u trestních oznámení od FAÚ velmi nízká a ani v jednom roku nepřesáhl počet případů, kde bylo zahájeno trestní stíhání počet deseti. Ve dvou letech v roce 2007 a 2008 není zaznamenán žádný případ, u kterého by došlo ke sdělení obvinění. Nejvyššího počtu návrhů na podání obžaloby bylo dosaženo v roce 2011 celkem v pěti případech, což je velmi slabý výsledek, i vzhledem ke skutečnosti, že se většinou jedná o bagatelní trestnou činnost. Jedním z pozitivních trendů je, že v posledních dvou letech se podařilo policii zajistit na základě trestních oznámení od FAÚ a vlastního šetření majetek převyšující dvě stě milionů Kč, konkrétně v roce 2011 bylo dosaženo nejlepšího výsledku celkem 395 milionů Kč.

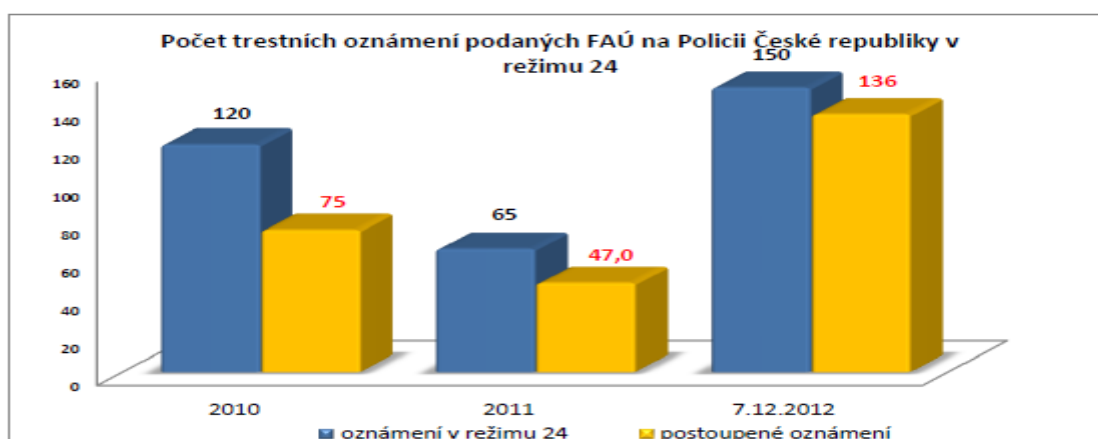
Grafické znázornění č. 9: Počet trestních oznámení podaných FAÚ na Policii ČR

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 136.

Jak je patrné z následujícího grafu v roce 2012 došlo i k velkému nárůstu trestních oznámení v režimu '24', tedy k odkladu splnění příkazu klienta dle § 20 zákona č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

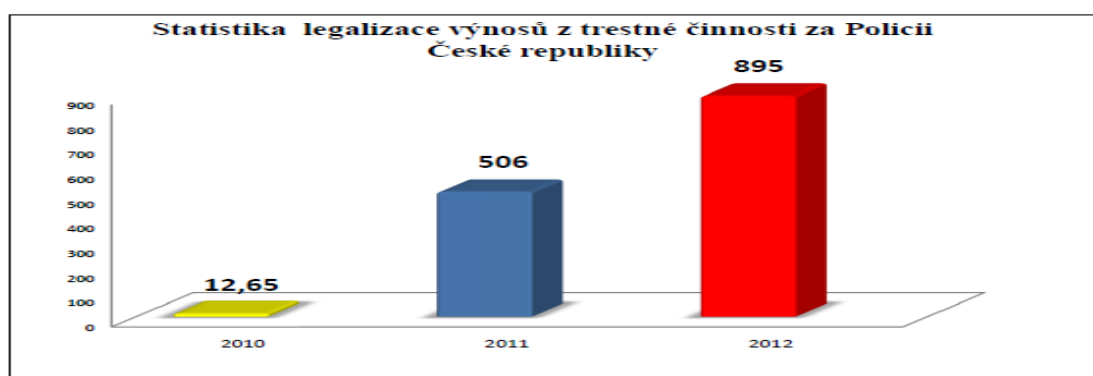
Grafické znázornění č. 10: Počet trestních oznámení podaných FAÚ na Policii ČR v režimu '24'

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 137.

V roce 2011 a zejména v roce 2012 došlo k velkému nárůstu množství zajištěných hodnot u trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti, jak je patrné z níže uvedeného grafu, ze kterého vyplývá, že v roce 2012 se podařilo zajistit celkem 895 milionů Kč. Oproti roku 2010 se jedná o několikanásobný nárůst zajištěných hodnot.

Grafické znázornění č. 11: Statistika legalizace výnosů z trestné činnosti za Policii ČR

* hodnoty uvedeny v milionech Kč

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 137.

Grafické znázornění č. 12: Zajištěné majetkové hodnoty u trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti

ETR	zajištěno	odčerpáno	vráceno
0000 - KŘP Hl. m. Prahy	378 444 850	6 973	624 909
0100 - KŘP Středočeského kraje	27 360 386	3 596 200	4 313 000
0200 - KŘP Jihočeského kraje	205 017	0	0
0300 - KŘP Plzeňského kraje	341 796	0	0
0400 - KŘP Ústeckého kraje	13 100 200	1 449 000	100 100
0500 - KŘP Královéhradeckého kraje	1 125 000	1 000 000	0
0600 - KŘP Jihomoravského kraje	2 955 000	0	0
0700 - KŘP Moravskoslezského kraje	6 550 610	630 000	0
1400 - KŘP Olomouckého kraje	316 000	300 000	0
1500 - KŘP Zlínského kraje	10 139 295	13 000	0
1600 - KŘP kraje Vysočina	2 100 000	1 350 000	0
1700 - KŘP Pardubického kraje	8 020 000	6 000	185 000
1800 - KŘP Libereckého kraje	3 801 000	1 531 000	830 000
1900 - KŘP Karlovarského kraje	800 000	0	0
ÚOKFK	440 250 712	0	6 952 292
Celkem	895 509 866	9 882 173	13 005 301

Zdroj: Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013, s. 138.

Ve výše uvedené tabulce je možné shlédnout zajištěné majetkové hodnoty v roce 2012 u trestných činů legalizace výnosů z trestné činnosti v rámci Policie České republiky, ze strany jednotlivých krajských ředitelství a ÚOKFK.

Z výše uvedené statistiky je patrné, že největší podíl na zajištěném majetku u trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti má ÚOKFK a KŘP Hlavního města Praha. Problematika praní peněz je často prezentována jako doména FAÚ, přičemž údaje poskytované veřejnosti často naznačují, že Policie ČR se problematice věnuje výhradně na základě podání právě tohoto útvaru.

Uvedené statistiky však prokazují, že kauzy iniciované FAÚ tvoří jen přibližně jednu čtvrtinu celkového počtu kauz, kde jsou na legalizaci výnosů z trestné činnosti zahájeny úkony trestního řízení.

3.2.4. Bankovní sektor

Bankovní prostředí je ve srovnání s obecnými podmínkami podnikání přísnější a regulovanější, což vyplývá zejména z toho, že případné problémy bank, event. celého bankovního systému, mají závažné problémy na chod ekonomiky, neboli zdravý a důvěryhodný bankovní systém je jedním ze základních podmínek efektivního fungování tržní ekonomiky, kdy přes banky v různých formách protéká velký objem peněz, z pohledu bank převážně cizích, a je třeba zabránit jejich zneužití, a to i jak ve smyslu praní špinavých peněz, ale i např. zpronevěry, je třeba chránit klienty bank, a to zejména v případech, kdy vstupují do věřitelského vztahu vůči bance.⁹⁹

Při stanovení bezpečnostní politiky banky je nutné si uvědomit, že dobře fungující bezpečnostní systém významně přispívá k utváření dobrého jména banky. Je samozřejmé, že pověst banky, její spolehlivost a bezpečnost jsou základními předpoklady úspěšného podnikání v konkurenčním prostředí bankovního trhu. Časté ztráty banky způsobené různými druhy kriminální činnosti a neschopnost banky těmto

⁹⁹ DVOŘÁK, P. Bankovnictví pro bankéře a klienty. Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-515-X, s. 185 - 186.

ztrátám zabránit nebo je alespoň efektivně minimalizovat znamenají nepříznivé ekonomické důsledky nejen okamžitě, ale i dlouhodobě.¹⁰⁰

V této souvislosti je proto docela zajímavé zjištění průzkumu provedeného ze strany společnosti KPMG,¹⁰¹ z něhož vyplývá, že praním špinavých peněz se banky přestávají zabývat. Zatímco ještě v roce 2007 považovalo otázku zamezení praní špinavých peněz za klíčovou 71 % vedoucích představitelů světových bank, v roce 2011 se k ní přiklánělo už jen 62 % z nich. Důsledky hospodářské krize tak podle průzkumu celosvětové sítě poradenských společností KPMG 'Global Anti-Money Laundering Survey 2011' odsunuly problematiku praní špinavých peněz na nižší příčky žebříčku priorit vedoucích pracovníků bank. Ačkoli globální regulátoři již dlouho poukazují na nenahraditelnou úlohu vrcholového managementu v oblasti prevence praní špinavých peněz, většina finančních institucí přisuzuje této problematice jen střední důležitost. Vzhledem k rozmanitosti a závažnosti problémů, kterým museli čelit lídři v sektoru finančních služeb v minulých třech letech, je nicméně pokles ve vnímání významu problematiky praní špinavých peněz celkem pochopitelný. U evropských manažerů klesá význam problematiky praní špinavých peněz ještě rychleji než jinde na světě – za významnou otázku, které se představenstvo aktivně věnuje, ji označilo pouhých 55 % respondentů (proti 70 % v roce 2007). Dočasněmu zájmu o problematiku pomohlo zavedení tzv. třetí směrnice EU o praní špinavých peněz (III. AML). Poté se pozornost světových bankéřů vrátila na šedesátiprocentní úroveň, stejně jako tomu bylo v roce 2004. Po zavedení příslušných směrnic a procedurálních změn se vedení začalo zaměřovat spíše na podvodná jednání klientů a vlastních zaměstnanců. Služeb externích dodavatelů využívá minimum bank. Jen desetina respondentů uvedla, že aktivity zaměřené na zamezení praní špinavých peněz zadává externím dodavatelům, případně zahraničním firmám. Téměř 80 % by o něčem takovém ani neuvažovalo. Proč tato šetření probíhají interně, je logické. Banky se totiž obávají, že by došlo k úniku důvěrných údajů klientů. Pětina bank svá opatření proti praní špinavých peněz ani netestuje, ani neověřuje. Překvapivé také je, že bezmála pětina finančních institucí neprovádí žádná formální testování, ani nemonitoruje účinnost svých systémů a

¹⁰⁰ SLOUPENSKÝ, A., ŽEHRA, F. Bankovní bezpečnost. Praha: Bankovní institut, 1997, s. 1.

¹⁰¹ Global Anti-Money Laundering Survey 2011, How Banks are facing up to the challenge, dostupné z: [<http://www.kpmg.com>], citováno dne 25.10.2012.

kontrolních mechanismů, aby legalizaci výnosů z trestné činnosti zamezila. Na základě těchto výsledků vyvstává otázka, kde berou respondenti jistotu, že systémy a kontrolní mechanismy bank fungují, jak mají, a že se na ně mohou spolehnout. Regulátoři po celém světě stále častěji očekávají, že v rámci zajištění souladu s předpisy banky dokážou při rutinních prověrkách a testech samy identifikovat problematická místa. Jestliže ovšem banky nemají zavedený kvalitní program testování, vystavují se svým neuváženým chováním značnému riziku.

Výše uvedený průzkumu potvrzuje domněnku, že banky stále upřednostňují svůj zisk nad řádným prověřováním případné legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy tuto svoji povinnost si plní pouze v nezbytně nutné míře, pokud vůbec. Miliónové pokuty, které jim hrozí, pro ně neznamenaají de facto žádnou újmu. Nicméně je třeba si uvědomit tu skutečnost, že nevěnování se problematice legalizace výnosů z trestné činnosti v dostatečné míře může mít pro konkrétní bankovní domy neblahé následky, které se ve výsledku mohou projevit i ve snižování zisku v budoucnosti, vlivem odchodu klientů ke konkurenci.

Samozřejmě, že úspěšný boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti může mít nepříjemný vliv na jednotlivé bankovní domy. V této souvislosti je zajímavé zjištění, a od věci, v souvislosti s bankovním sektorem, není dozajista nezajímavé, že např. bohatí klienti švýcarských bank, které si po léta pěstovaly pověst daňového ráje, začínají masově vybírat stovky miliard a přesouvat je do bezpečnějších přístavů, neboť se neustále stupňuje tlak na zrušení bankovního tajemství v tamních bankách. Má se za to, že UBS, bankovní dům se 160 letou tradicí, již opustilo až 10 mld. euro, kdy ani Credit Suisse na tom nemá být lépe, hovoří se o 32 mld. euro. Celá léta platilo, že švýcarský bankéř se ptal co nejméně a co nejdecentněji. A především mlčel jako hrob, což už přestává být pomalu pravdou. Novými ráji v této oblasti se stávají velmi často takové destinace jako Singapur, Hongkong, Mexiko, Rusko apod. Odhaduje se, že celkem bylo na nezdaněných účtech ve Švýcarsku až 750 mld. euro (18,7 biliónu korun). Ohrožuje je lov na daňové hříšníky, které vyhlásily USA a některé evropské vlády. Například Bern se s Německem domluvil na tom, že Němcům na účtech peníze zdaní, avšak jména klientů zůstanou utajená. Stejně dohody jsou s Velkou Británií a Rakouskem. Týdeník

The Economist má za to, že do čtyř let cizinci stáhnou ze země asi 200 mld. euro.¹⁰² Pro tamní banky to samozřejmě není dobrá zpráva ve smyslu odlivu finančních prostředků a možných nižších zisků, nicméně se domnívám, že pokud se tímto krokem sníží daňové ztráty jednotlivých zemí a pomůže to k zasazení dalšího střípku do mozaiky legalizace výnosů z trestné činnosti a boji s ní, pak je to jenom dobře.

Významnou institucí pro prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti v České republice jsou vyjma České národní banky, především jednotlivé obchodní banky. Nevýznamnějším příspěvkem České národní banky v oblasti boje proti praní špinavých peněz bylo opatření č. 1/2003, ze dne 8. září 2003, k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému bank pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti.

Úvodní ustanovení tohoto opatření vymezuje jeho účel. Banky jsou povinny plnit požadavky tohoto opatření, jehož cílem je minimalizovat rizika, jež pro ně vyplývají z možného zneužití banky k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Dále konstatuje, že banka má mít vnitřní řídicí a kontrolní systém, jehož součástí je systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření k přecházení legalizace výnosů z trestné činnosti a zásady 'Poznej svého klienta'. V opatření jsou definovány základní pojmy z oblasti praní špinavých peněz, jako klient, vlastník klienta, neprůhledná vlastnická struktura, rizikový faktor klienta, podezřelý obchod atd. V ust. § 3 až 8 je definována zásada 'Poznej svého klienta' (Know Your Customer, KYC), která stanovuje požadavky na identifikaci klienta, politiku přijatelnosti klienta, vyhodnocování podezřelých obchodů, informační systém banky, povinnost pověřeného zaměstnance a systém školení.¹⁰³

Banky jsou povinny uplatňovat vnitřní kontrolní systém, který umožní předcházet praní špinavých peněz. Tzv. systém vnitřních zásad musí obsahovat podrobný demonstrativní výčet znaků podezřelého obchodu, způsob identifikace klienta, mechanismus, který umožní identifikační údaje o klientech a obchodech, které musí banka uchovávat, zpřístupnit Ministerstvu financí, postup banky od zjištění

¹⁰² PLESNÍK, V. Boháči vybírají kvůli konci tajemství ze švýcarských bank stovky miliard eur [on-line], dostupné na: [<http://www.novinky.cz/ekonomika/282791-bohaci-vybiraji-kvuli-konci-tajemstvi-ze-svycarskych-bank-stovky-miliard-eur/>], citováno dne 26. října 2012.

¹⁰³ Srovnej ust. § 3 až § 8 Opatření č. 1/2003, ze dne 8. září 2003.

podezřelého obchodu do okamžiku doručení oznámení Ministerstvu financí, opatření, která zabrání hrozícímu nebezpečí, že bezodkladným splnění příkazu klienta by mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu, technická a personální opatření, která zajistí, aby Ministerstvo financí mohlo vůči bance provádět v zákonných termínech úkony týkající se odkladu provedení příkazu a dalších povinností dle zákona.

Banka musí mít vnitřní řídicí a kontrolní systém, jehož součástí je systém vnitřních zásad, postupů a kontrolních opatření k předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti a dále zásady 'Poznej svého klienta', a který umožní minimalizovat rizika, jež pro ně vyplývají z možného zneužití banky k legalizaci výnosů z trestné činnosti.¹⁰⁴

Výchozím krokem při naplňování zásady 'Poznej svého klienta' v rámci vnitřního řídicího a kontrolního systému banky je důkladná identifikace klienta banky. Kromě výše popsaných povinností při identifikaci klienta, banka dále

- zjišťuje a uchovává o klientovi takové informace, které jí umožní vyhodnocovat, zda se jedná o rizikového klienta,
- zjišťuje při zřizování účtu klienta účel jeho zřízení, předpokládaný pohyb finančních prostředků na tomto účtu, skutečnost, zda je klient v zaměstnaneckém poměru, a je-li účet zřizován pro podnikatelské účely, potom také předmět činnosti klienta,
- zjišťuje v bankou stanovených případech původ finančních prostředků klienta,
- podle možností zjišťuje před uzavřením smlouvy s klientem důvod ukončení smluvního vztahu klienta s jinou bankou, pokud má podezření, že by klient mohl za trvání smluvního vztahu legalizovat výnosy z trestné činnosti,
- v průběhu trvání smluvního vztahu kontroluje platnost a úplnost údajů, které jsou o klientovi evidovány, a provádí jejich aktualizaci,

¹⁰⁴ Obsah vnitřního řídicího a kontrolního systému je bankám závazně stanoven Opatřením ČNB č. 1 z 8. září 2003 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti (Věstník ČNB 14/2003).

- věnuje zvýšenou pozornost všem složitým, neobvykle rozsáhlým obchodům klienta, a to jak z hlediska jejich výše, tak i počtu účastníků, a obchodům neobvyklého charakteru, které nemají zjevný ekonomický nebo právní důvod,
- věnuje zvýšenou pozornost obchodům prováděným v oblasti privátního bankovníctví; banka v této oblasti postupuje tak, že uzavření smlouvy s novým klientem podléhá předchozímu schválení alespoň jedním zaměstnancem banky, jehož funkční zařazení je o úroveň vyšší,
- věnuje zvýšenou pozornost obchodům prováděným na účet osob, které vykonávají významné veřejné funkce,
- při provádění obchodů s využitím technologií, kdy nedochází k přímému kontaktu s klientem, banka vytvoří a uplatňuje takové postupy, které prokazují, že obchod provádí s již identifikovaným klientem.

Banka dále musí mít stanovenou politiku přijatelnosti klienta, v níž s ohledem na rizikové faktory provádí kategorizaci klientů, zakotví podmínky, při jejichž splnění banka nenaváže s klientem smluvní vztah nebo již existující smluvní vztah s klientem zruší.

Uplatňování zásad 'Poznej svého klienta' banka musí naplňovat i ve vztahu ke korespondenčním bankám a spolupracovat pouze s takovými bankami, které aplikují pravidla boje proti legalizaci výnosů a financování terorismu, které mají zapsané sídlo a skutečné sídlo ve stejném státě a jejichž obchodní aktivity zná, dále ke třetím osobám jednajícím jménem banky, pokud je banka používá k nabízení svých služeb a produktů, a požadovat, aby uplatňovaly zásady 'Poznej svého klienta' ve stejném rozsahu jako banka a provádět kontrolu jejich uplatňování těmito osobami, osobám, vůči nimž je osobou ovládající a požadovat, aby uplatňovaly zásady 'Poznej svého klienta' ve stejném rozsahu jako banka, nebrání-li tomu právní řád země původu takových osob. Banka provádí kontrolu uplatňování zásad 'Poznej svého klienta' jí ovládanými osobami.

Kontrolní a řídicí systém banky musí obsahovat postupy, které umožní spolehlivé vyhodnocování a oznamování podezřelých obchodů. V tomto směru banka

vymezí pravomoci a odpovědnost útvarů a odpovědných zaměstnanců při vyhodnocování podezřelých obchodů, rovněž informační systém banky musí umožňovat zjišťování, sledování a vyhodnocování potřebných informací.

Po zjištění rizikového faktoru vyhodnocuje odpovědný zaměstnanec, zda se nejedná o podezřelý obchod, a pokud má podezření, že se jedná o podezřelý obchod, pak vypracuje interní hlášení o podezřelém obchodu (včetně návrhu odkladu splnění příkazu) a zašle jej pověřenému zaměstnanci k dalšímu posouzení, který vyhodnocuje a případně plní oznamovací povinnost.¹⁰⁵

¹⁰⁵ DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty. Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-515-X, s. 248-250.

4. Praktické řešení při oznámení podezřelého obchodu

V této kapitole bude, na konkrétním případě, rozveden praktický postup při oznámení podezřelého obchodu v souladu s ustanovení zákona č. 253/2008 Sb., a to z pohledu jednak povinné osoby, v našem případě se bude jednat o banku, Finančně analytického útvaru Ministerstva financí ČR a Policie ČR Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, a to ve dvou rovinách, jednak bez odkladu splnění příkazu klienta a jednak s odkladem splnění příkazu klienta. Pro lepší přehled a pochopení jednotlivých kroků je výklad doplněn i grafickým znázorněním.

4.1. Oznámení podezřelého obchodu bez odkladu splnění příkazu klienta

Na úvod zmíním jednoduchý případ, se kterým se však dnes již moc často nesetkáme, nicméně pro demonstraci využití jednotlivých ustanovení zák. č. 253/2008 Sb. se jeví jako postačující.

Povinná osoba vymezená v zákoně č. 253/2008 Sb., konkrétně ust. § 2 tohoto zákona, v našem případě se bude jednat o banku, při výkonu své činnosti může zjistit, již při identifikaci, kontrole klienta, nebo při provádění operací, které požaduje klient, že se může v daném případě jednat o podezřelý obchod. Např. zaměstnankyně banky na přepážce provede identifikaci klienta, kdy klient si chce založit běžný účet a při tomto založení chce vložit na svůj nový účet celkem velký obnos finančních prostředků v hotovosti. Povinnost identifikace klienta, vzhledem k založení smlouvy o účtu, je zde jednoznačná.¹⁰⁶ Vzhledem k objemu finančních prostředků, které přesahují 15'000 EUR provede zaměstnankyně banky několik dotazů na tohoto klienta, tak jak je vymezeno z předmětného zákona, jako např. pokusí se získat informace o účelu a zamýšlené povaze vkladu, zdroji finančních prostředků.¹⁰⁷ Již při této operaci se zaměstnankyni banky jednání klienta jeví jako podezřelé, ale i přesto účet nechá založit a převede složené finanční prostředky na tento nový účet. V této fázi by měla mít banka k dispozici

¹⁰⁶ Srovnej ust. § 7 odst. 2 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹⁰⁷ Srovnej ust. § 9 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

veškeré dostupné informace o osobě, která nechala účet založit, která na něj složila finanční prostředky, informace ke skutečnému vlastníkovi bankovního účtu apod. Tato zaměstnankyně banky je poučena jak má postupovat při uzavírání obchodu s klienty, tak jak vymezuje zákon.¹⁰⁸ Každá povinná osoba, tedy i banka má svůj systém vnitřních zásad, ze kterého tyto skutečnosti vyplývají.¹⁰⁹ Zaměstnankyně banky tuto událost nahlásí pověřené osobě¹¹⁰ nebo jiné osobě, která je určena dle vnitřních zásad banky, která celou operaci s klientem dále prověřuje. Nemusí zde ihned dojít k oznámení podezřelého obchodu. Následně na nově založeném účtu začíná docházet k dalším podezřelým operacím, např. finanční prostředky se ve velkých objemech bez zjevného ekonomického důvodu převádějí z účtu na účet apod., kdy dojde již k vyhodnocení pověřeným zaměstnancem banky, že zde dochází k naplnění podmínek nasvědčujících, že se jedná o podezřelý obchod.¹¹¹ Následně jsou tyto informace od pověřené osoby předány kontaktní osobě, která je určena pro plnění oznamovací povinnosti, a k zajišťování průběžného styku s FAÚ, pokud tyto činnosti nebude zajišťovat přímo statutární orgán. Další postup spočívá v oznámení podezřelého obchodu.¹¹²

Oznámení o podezřelém obchodu je povinnou osobou předáno FAÚ. Po převzetí oznámení o podezřelém obchodu začíná zaměstnanec FAÚ provádět šetření, kdy využívá k získání informací o obchodu a klientovi veškeré zákonem č. 253/2008 Sb. stanovené možnosti. Po provedeném šetření se dále zaměstnanec FAÚ rozhoduje, zda jednání klienta naplňuje znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu nebo je zde alespoň důvodné podezření.

Z praxe bývá často již při tomto prověřování zjištěno, že peníze složené na účet nového klienta, jsou peníze podvodně vylákané od poškozeného. V praxi je velké množství oznámení od povinné osoby o podezřelém obchodu, kdy většinou cizinec převede ze zahraničí větší množství peněz a poté je v den převodu vybere v České

¹⁰⁸ Srovnej ust. § 23 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹⁰⁹ Srovnej ust. § 21 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹¹⁰ Srovnej ust. § 22 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹¹¹ Srovnej ust. § 6 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹¹² Srovnej ust. §18, 19 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

republiky na účtu, který si pár dní předtím založil. Zde již většinou následuje i další možnost, kdy povinná osoba odloží splnění příkazu klienta. Při prověřování zaměstnancem FAÚ je často zjištěno, že oznámení od povinné osoby není podezřelým obchodem a není zde důvod k dalšímu šetření. Takto ukončených oznámení o podezřelém obchodě je většina.

V případě, že se při šetření objevují další podezřelé skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, podá oprávněný zaměstnanec FAÚ oznámení na podezření z trestného činu, které je zasláno na Policii České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality.¹¹³

Oznámení o podezřelém obchodu, které je FAÚ od povinných osob přijímáno např. elektronickou cestou – MoneyWeb webovou službou, a které je následně ÚOKFK, společně s dalším vyhodnocením zasláno, pokud je samozřejmě pozitivně vyhodnoceno, obsahuje sdělení jako

- zda se jedná o urgentní hlášení či nikoliv,
- identifikační údaje finanční instituce, která oznamuje podezřelý obchod, tedy např. bankovní instituce,
- identifikační údaje toho, koho se oznámení týká, tedy subjektu, který si např. nechal založit bankovní účet, na němž provádí podezřelé transakce (jméno, příjmení, trvalý pobyt, datum narození, rodné číslo, číslo dokladu, u podnikatele, právnické osoby, IČ, předmět podnikání apod.),
- zda a kdy byl obchod proveden či odložen,
- popis předmětu a podstatných okolností uzavření obchodu (např. důvod platby, který příkazce provádí, časové údaje, čísla účtů, na nichž jsou soustředěny peněžní prostředky, ohledně kterých se oznámení podává, měnu, čím je obchod podezřelý, popř. telefonní či faxová čísla, maily apod.) – sdělení může vypadat např. takto: *Dne 5. 2. 2013 byla na bankovní účet číslo 111111111/0100*

¹¹³ Srovnej ust. § 39 odst. 1 písm. a) zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

(disponent pan XY) připsána příchozí platba z účtu č. 22222222/0100 (společnosti ABC se sídlem na Kypru) v celkové výši 200'000'000 CZK. Tyto finanční prostředky byly na účet č. 22222222/0100 (společnosti ABC) převedeny dne 1. 2. 2013 z účtu č. 33333333 (banka v USA). Klient, pan XY, byl osloven, aby podal informace k původu a účelu převedených finančních prostředků. Klient, pan XY, nepodal žádné doplňující informace, pouze obsluhujícímu pracovníkovi sdělil, že se jedná o krátkodobý převod. Pan XY je mimo jiné statutárním orgánem společnosti se sídlem a působením v ČR. Vzhledem k objemu transakce a nesoučinnosti klienta podáváme oznámení podezřelého obchodu. V příloze zasiláme historii bankovního účtu č. 11111111/0100 a 22222222/0100 od 1. 1. 2012 do současnosti. Během dnešního večera a zítřejšího dopoledne se pokusíme zjistit detailnější informace k příchozí platbě ze dne 5. 2. 2013.

- *případné další údaje, které souvisí s podezřelým obchodem (např. informace o dalších osobách, které mají vztah k podezřelému obchodu, o osobách, které mohou mít další vědomosti o podezřelém obchodu apod.) – sdělení může vypadat např. takto: Identifikace bankovních účtů: účet č. 11111111/0100 – KB a.s., privátní konto v CZK, založen dne 5. 11. 2012, veden na pobočce Praha 1, nám. Republiky 28, aktuální zůstatek na účtu 210'000'000 CZK, majitelem účtu je pan XY, bytem Praha, RČ, OP je platný od 15. 8. 2008, na klienta máme telefonický kontakt 77777777, s tímto účtem dále disponuje pan CD (uvedou se též jeho identifikační údaje, jako v případě pana XY). Přehled dalších účtů vlastněných panem XY posíláme přílohou. Na vyžádání obratem zašleme požadované historie. Účet č.22222222/0100 – běžný účet v CZK, založen dne 10. 11. 2012, veden pobočkou pro korporátní klientelu, aktuální zůstatek je 10'000'000 CZK, jeho majitelem je spol. ABC se sídlem v Nicosii na Kypru, s účtem disponuje pan AB (uvedou se opět identifikační údaje) advokát právní kanceláře AK, společnost ABC nemá u nás vedeny žádné jiné účty.*
- místo, čas a datum podání oznámení - např. Praha 10, 6. 2. 2013, 14:10:20 hod.,

- údaje osoby, která plní za finanční instituci oznamovací povinnost – zobrazení kontaktní osoby je však potlačeno,
- přílohy – výpisy z bankovních účtů, přehledy bankovních účtů na jednotlivé zájmové subjekty atd.

Samozřejmě, že informace nemusí být kompletní a v průběhu času může docházet k jejich doplňování, tak jak povinná osoba získává jednotlivé dokumenty a informace k případu podezřelého obchodu. Kdy se jedná například o identifikační znaky zahraničních plateb, jako např. SWIFT zprávy k příchozím platbám na tuzemské bankovní účty (možno dohledat účet a kód odchozí banky, který lze rozklíčovat na <http://swiftbiccode.com/>), kopie příkazu k převodu finančních prostředků, které se postupně podaří dohledat, a které klient dodal, další informace k případným přesunům peněžních prostředků apod.

Po obdržení oznámení o podezření ze spáchání trestného činu je oznámení i s příloženými materiály podrobně prostudováno a následně je ze strany Policie ČR rozhodnuto, zda jsou zde důvody pro zahájení úkonů v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu. Pokud je oznámení neúplné jsou vyžádány další informace a v případě, že zde nejsou důvody k zahájení úkonů v trestním řízení je prováděno šetření, kdy se postupuje dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Zejména je prováděno šetření v informačních systémech Policie České republiky, ve veřejných informačních zdrojích jako je například internet – obchodní rejstřík, živnostenský rejstřík atd., operativně prováděné šetření (např. k zjištění, zda firma uváděná na smlouvách není pouze založena za účelem legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy nemá žádnou faktickou provozovnu, nevyvíjí žádnou činnost, ač dokladově by zde mělo pracovat několik zaměstnanců a měl by zde být velký pohyb zboží atd.), vytěžení osob, které mohou být důležité pro správné posouzení věci, získání informací a dokladů od fyzických, tak právnických osob, následuje i vytěžení podezřelých osob, aby veškeré finanční operace doložily dokladově a podaly k celé věci vysvětlení.

Není možné popsat přesný postup při provádění šetření v dané věci, protože každý případ je jiný a je třeba volit i jiné postupy při prověřování. Je zde důležité přemýšlet nad taktikou, aby nedošlo k zmaření následného prošetřování a vyšetřování –

zničení důležitých důkazů. Při provádění šetření je třeba toto šetření provést důkladně a využít pokud možno všech dostupných a zákonných možností. Často se může stát, že vše vypadá dokladově i z jiných zdrojů jako legální, ale stačí malá informace k rozkrytí velké skupiny, která se podílí na legalizaci výnosů z trestné činnosti. Je třeba si také uvědomit, že často se na převodech a jiných operacích s majetkem nebo finančními prostředky podílí osoby, které se zdrojovou trestnou činností nemají nic společného. Jedná se o osoby, které se zabývají touto činností dlouhodobě a používají další nastrčené osoby, které nemají ponětí, že převádí peníze pocházející z trestné činnosti. Doklady, které jsou předkládány v bankách nebo jiných institucích, jsou také nezřídka padělané, kdy je důležité, aby banky důsledně prováděli kontrolu klientů a pořizovali si kopie předložených dokladů, protože tyto doklady jsou jediným vodítkem k zjištění alespoň podoby neznámého pachatele. V případě, že je vše prověřeno a nic nenaznačuje, že došlo k trestnému činu, věc je ze strany Policie ČR odložena ad acta.

Pokud již při oznámení je zřejmé, že s velkou pravděpodobností došlo ke spáchání konkrétního trestného činu, jsou ve věci zahájeny úkony v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu. Zde je prováděno šetření a prověřování dle trestního řádu, kdy postup je podobný jako v předchozím případě. Většinou je již znám poškozený a vše je směřováno k rychlému ztotožnění pachatele a případně zajištění výnosu z trestného činu. Samozřejmě je nezbytně nutné zvažovat možnost zajistit finanční prostředky na účtu u banky¹¹⁴ nebo jiný majetek podezřelého nebo jiné osoby. Případné zajištění je prováděno dle trestního řádu a není závislé na žádných lhůtách, tak jak je tomu u odkladu splnění příkazu klienta, jak je uváděno dále. Nejčastěji jsou řešeny oznámení o podezřelém obchodu u bank při převodu finančních prostředků na účtech nebo vkladů v hotovosti na účty. Od dalších povinných osob jsou tyto oznámení spíše výjimkou, jako jsou oznámení při prodeji nemovitostí atd.

¹¹⁴ Srovnej ust. § 79a trestního řádu.

4.2. Oznámení podezřelého obchodu s odkladem splnění příkazu klienta

Postup povinné osoby je v tomto případě obdobný jako v předchozím případě, pouze zde dochází k odkladu splnění příkazu klienta. Jedná se o případy vymezené v ust. § 20 zákona č. 253/2008 Sb., tedy jestliže hrozí nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienta by mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu z trestné činnosti nebo prostředků určených k financování terorismu, povinná osoba může splnit příkaz klienta týkající se podezřelého obchodu nejdříve po uplynutí 24 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu ministerstvem. Majetek, jehož se příkaz klienta týká, vhodným způsobem zajistí proti manipulaci, která by byla v rozporu s účelem tohoto zákona. Na odklad splnění příkazu klienta upozorní povinná osoba Ministerstvo financí v oznámení o podezřelém obchodě. V případě, kdy odložení splnění příkazu klienta není možné, zejména u operací prováděných elektronickými platebními prostředky, nebo kdy je povinné osobě známo, že by takové odložení mohlo zmařit nebo jinak ohrozit šetření podezřelého obchodu, tak o splnění příkazu klienta povinná osoba ihned informuje ministerstvo.

V případě, že povinná osoba zjistí, že se jedná o podezřelý obchod, a hrozí nebezpečí, že bezodkladným splněním příkazu klienta by mohlo být zmařeno nebo podstatně ztíženo zajištění výnosu z trestné činnosti nebo prostředků určených k financování terorismu a šetření podezřelého obchodu si pro složitost vyžaduje delší dobu, pak ministerstvo rozhodne:

- o prodloužení doby, na kterou se odkládá splnění příkazu klienta, nejdéle však na dobu 72 hodin od přijetí oznámení podezřelého obchodu ministerstvem,
- odložení splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku, který má být předmětem podezřelého obchodu, u povinné osoby, u níž se tento majetek nachází, až na dobu 72 hodin.

Rozhodnutí o odkladu splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku nabývá právní moci jeho vyhlášením. Vyhlášení může být provedeno ústně, telefonicky, telefaxem nebo elektronicky, vždy se však následně doručuje stejnopis písemného

vyhotovení. Proti rozhodnutí o odkladu splnění příkazu klienta nebo o zajištění majetku není přípustný rozklad. Při rozhodování o tomto opatření je účastníkem řízení pouze povinná osoba, která podala oznámení podezřelého obchodu, nebo osoba, u níž se nachází majetek, který má být předmětem podezřelého obchodu. Povinná osoba obratem sdělí ministerstvu vykonání rozhodnutí a potvrdí čas, od něhož se počítá běh lhůty. Ministerstvu dále průběžně podává informace o všech podstatných skutečnostech týkajících se majetku uvedeného v rozhodnutí. Jestliže ministerstvo do konce lhůty nesdělí, že podalo trestní oznámení, povinná osoba příkaz klienta provede. Podá-li ministerstvo v 72 hodinové lhůtě oznámení orgánu činnému v trestním řízení¹¹⁵, povinná osoba provede příkaz klienta po uplynutí 3 kalendářních dnů ode dne podání trestního oznámení, pokud orgán činný v trestním řízení do konce této lhůty nerozhodne o odnětí nebo zajištění předmětu podezřelého obchodu. O podání trestního oznámení informuje ministerstvo povinnou osobu před uplynutím lhůty.

Povinná osoba je povinna na žádost sdělit ministerstvu v jím stanovené lhůtě údaje o obchodech souvisejících s povinností identifikace nebo ohledně nichž ministerstvo provádí šetření, předloží doklady o těchto obchodech nebo k nim umožní přístup pověřeným zaměstnancům ministerstva při prověřování oznámení a poskytne informace o osobách, které se jakýmkoliv způsobem účastnily takových obchodů.

Pokud FAÚ do konce lhůty nesdělí, že podalo trestní oznámení, povinná osoba příkaz klienta provede. V případě, že FAÚ podá trestní oznámení, začíná běžet nová lhůta, která je již důležitá pro policistu. Všechna oznámení o podezřelém obchodu (trestní oznámení) od FAÚ v prvotní fázi přebírá specializované oddělení na ÚOKFK. V případě požadavku na výběr veškerých finančních prostředků v hotovosti nebo převedení finančních prostředků z účtu do zahraničí rozhodne povinná osoba na základě výše uvedeného, že provede odklad splnění příkazu klienta a oznámí podezřelý obchod na FAÚ. Poté co toto oznámení přijme pracovník FAÚ se začíná počítat lhůta, která činí 24 hodin, kdy po tuto dobu povinná osoba neprovede příkaz klienta. V této době o oznámení o podezřelém obchodě Policie České republiky ještě nemá žádné informace. Jak je uvedeno výše, pokud je třeba a šetření pro jeho složitost vyžaduje delší dobu,

¹¹⁵ Srovnej ust. § 32 odst.1 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

může FAÚ prodloužit dobu odložení splnění příkazu klienta od oznámení povinné osoby až na 72 hodin. V této době musí rozhodnout, zda ve věci bude podáno trestní oznámení, tak jak je uvedeno dále.

Po přijetí trestního oznámení se začíná počítat nová lhůta, která omezuje dobu odkladu splnění příkazu klienta, povinná osoba provede příkaz klienta po uplynutí 3 kalendářních dnů ode dne podání trestního oznámení. V této době musí policista rozhodnout, zda v dané věci budou zahájeny úkony v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu a následně bude zajištěn, dle trestního řádu, předmět podezřelého obchodu nebo se předmět podezřelého obchodu nezajistí.

V praxi je někdy velmi složité ve lhůtě tří dnů zajistit veškeré potřebné důkazy k rozhodnutí, že se předmět podezřelého obchodu bude zajišťovat dle trestního řádu (např. přesvědčení státního zástupce, aby dal souhlas se zajištěním). Bohužel je tato doba často i kratší, kdy pokud je podáno trestní oznámení před víkendem v pátek je třeba veškeré úkony provést již v tento den. Trestní oznámení podané od FAÚ má stejnou podobu jako v případě oznámení o podezřelém obchodě, pouze je zde doplněna informace, že došlo k odkladu splnění příkazu klienta. Z informací z trestního oznámení, příložených dokumentů od FAÚ a prvotního šetření je třeba rozhodnout, zda se v daném případě může jednat o trestný čin. V praxi je často již od oznámení a z dokumentace přiložené k oznámení zřejmé, že došlo k naplnění skutkové podstaty např. trestného činu podvodu, zpronevěry atd., a jsou zde i poškození. V těchto případech je již jednoduché vyhotovit zahájení úkonů v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, vyhotovení žádosti na státní zastupitelství k předchozímu souhlasu např. se zajištěním finančních prostředků na účtu u banky. Poté je vyhotoveno usnesení dle § 79a trestního řádu, pokud se jedná o zajištění finančních prostředků u banky.

Dále je důležité již z oznámení rozhodnout a určit místo, kde došlo k podezřelému obchodu a případně určit místo, kde došlo k trestnému činu (bydliště podezřelé osoby). Tyto informace jsou důležité pro další postup při řešení oznámení. Např. z FAÚ přijde oznámení o podezřelém obchodu s odkladem splnění klienta, kdy jej převezme policista pracující na specializovaném odboru ÚOKFK, dnes je jím Odbor výnosů a praní peněz, kde policista vyhodnotí oznámení, zajistí případně doplňující

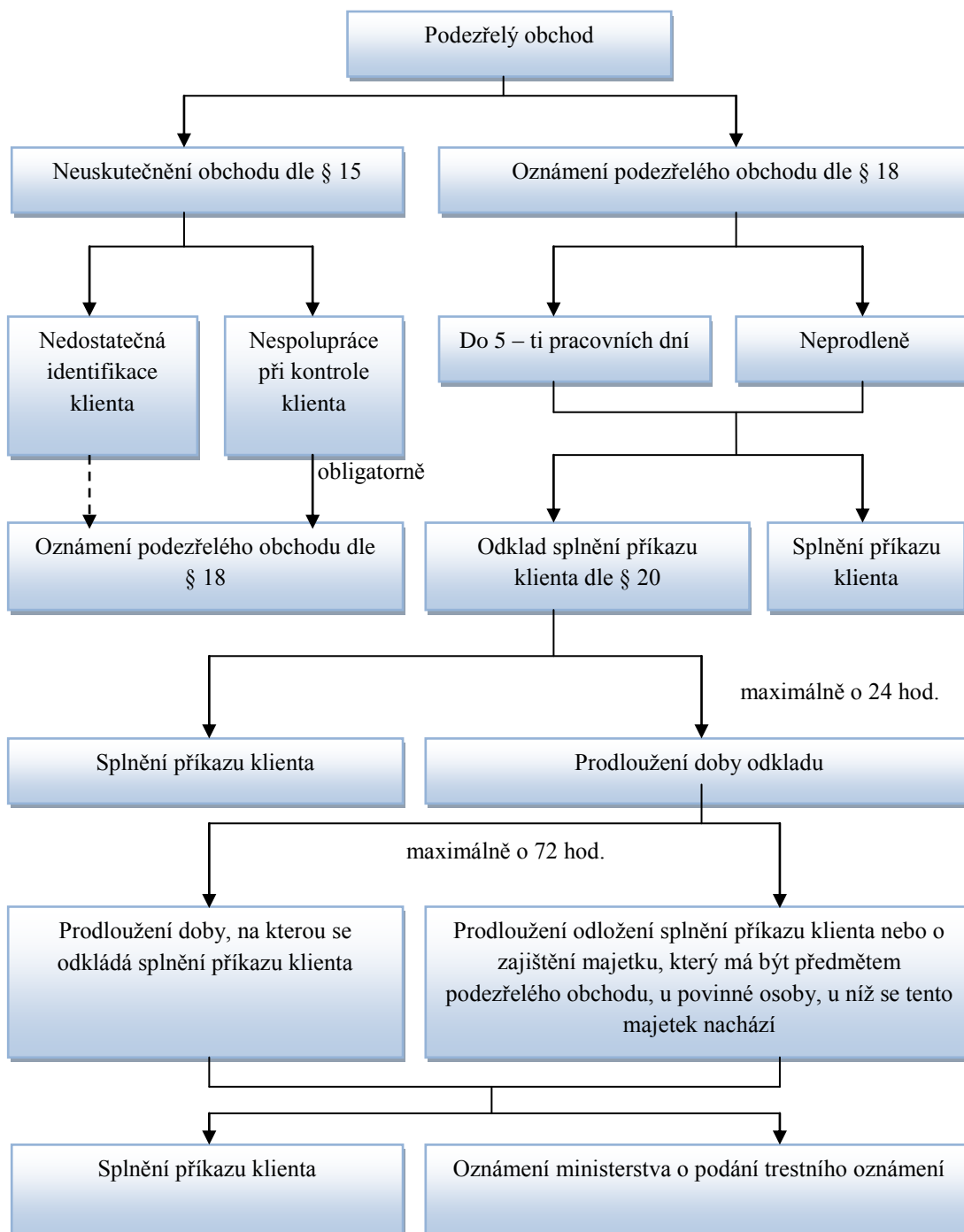
informace. Zde je např. zjištěno, že došlo k trestnému činu, podezřelému obchodu s odkladem splnění příkazu klienta v Brně, kdy i místo bydliště klienta je v Brně a veškeré jednání a dokumenty jsou z této oblasti. V takovýchto případech je celá věc postoupena na místě příslušnou expozituru ÚOKFK do Brna k provedení dalších opatření a šetření. Vzhledem k časové tísní jsou veškeré písemné podklady faxovány a poté zasílány poštou. V těchto případech specializované oddělení nevyhotovuje zahájení úkonů v trestním řízení dle § 158 odst. 3 trestního řádu, veškeré úkony již provádí organizační článek, kam je spisový materiál postoupen. Při postoupení daného oznámení je toto oddělení předem vyrozuměno a je zde i vysvětlen další postup s oznámením.

Věc je postupována také zejména z důvodů, že při těchto oznámeních je důležitá komunikace se státním zástupcem, který bude dávat souhlas s následným zajištěním např. finančních prostředků na bankovním účtu (předávání dokumentů osobně atd.), důležitost provedení šetření v místě, kde došlo k podezřelému obchodu, trestné činnosti, zajištění dalších podkladů k případu, vytěžení důležitých osob, předání usnesení o zajištění instituci, která má předmět podezřelého obchodu. Poté dojde k vyhotovení např. žádosti o vydání předchozího souhlasu se zajištěním finančních prostředků na účtu banky dle ust. § 79a trestního řádu a je předáno příslušnému státnímu zastupitelství, kdy je rovnou připraveno i usnesení o zajištění finančních prostředků na účtu banky dle ustanovení § 79a trestního řádu (vše je předem většinou konzultováno se státním zástupcem, který bude dávat souhlas se zajištěním). Po předání těchto dokumentů, je již často osobně předáno usnesení konkrétní instituci (povinné osobě - zpravidla bankovnímu domu). Není třeba zdůrazňovat, že je zde důležité vše mít řádně písemně potvrzeno, kdy v těchto případech je dobré mít i přesné časy předání dokumentů atd. Samozřejmě je možné provést zajištění předmětu podezřelého obchodu dle trestního řádu i bez předchozího souhlasu státního zástupce, zejména z důvodů, kdy nelze předchozí souhlas získat.

V praxi se může stát, že se podaří zajistit řada důkazů, které nasvědčují, že zde došlo k trestnému činu a předmět podezřelého obchodu pochází z trestné činnosti nebo je výnosem z trestné činnosti, ale i přesto státní zástupce nedá souhlas se zajištěním. Poté po uplynutí tří kalendářních dnů (od podání trestního oznámení od FAÚ na Policii

České republiky) povinná osoba provede příkaz klienta a předmět oznámení o podezřelém obchodu může být nenávratně z dosahu Policie České republiky. V případě, že není provedeno zajištění nebo státní zástupce nedá souhlas se zajištěním, ještě neznámá, že již není prováděno další šetření, zda předmět podezřelého obchodu pochází z trestné činnosti nebo je ziskem z trestné činnosti. Další postup při prošetřování případů, kdy došlo k zajištění předmětu podezřelého obchodu dle trestního řádu, je již standardní a řídí se trestním řádem. Při skončení prověřování, vyšetřování daného oznámení je třeba o tomto vyrozumět oznamovatele, tedy FAÚ. Z praxe lze poznamenat, že je velmi důležitá komunikace mezi policejním orgánem, FAÚ a konkrétním bankovním domem. Jeden z důvodů je ten, že velmi často se stává, že osoba podezřelá ze spáchání trestného činu v bankovním domě oznámí, že se tam dostaví k dokončení transakce (např. výběru hotovosti) a je tak možné provést zadržení osoby (popř. vyzvání k podání vysvětlení) a policejní orgán má osobu podezřelou k dispozici. Velmi často se stává, že podezřelé obchody provádějí osoby, které se v místě trvalého pobytu nezdržují, a následné nalezení těchto osob je tak velmi složité.

Grafické znázornění č. 13: Postup povinné osoby při podezřelém obchodu

Zdroj: Převzato z publikace Chaloupecká, K., Moždiáková, M. Postup při podezřelém obchodu dle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, konference Milníky Práva 2009.

5. Závěr

Legalizaci výnosů z trestné činnosti lze bezpochyby považovat za celosvětový problém. Legalizace výnosů z trestné činnosti je problémem globálního bankovníctví, a proto je nezbytné, aby byla tato kriminalita stíhána a trestána, k čemuž musí napomáhat jak technické, tak personální (kvalifikované) prostředky a fungující kontrolní mechanismy, tak kriminalizace praní peněz právě formou zvláštních předpisů, které ukládají finančním institucím nebo i jiným subjektům povinnost poskytovat informace o neobvyklých obchodech příslušným státním orgánům, které mají následně za úkol prošetřit, zda nejde o podezření z legalizace výnosů. Je třeba taktéž poznamenat, že zde musí existovat vzájemná kooperace, snaha a vůbec chuť všech subjektů, podílejících se na potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, počínaje od bank až po soudy.

Použití mimotrestních nástrojů a zejména řady preventivních opatření, obsažených v zák. č. 253/2008 Sb., lze považovat za nejúčinnější prostředek v boji proti legalizaci výnosů. Je ovšem důležité, aby zde působily všechny ostatní preventivní i represivní nástroje, včetně efektivního fungování finančního systému státu a co nejširší mezinárodní spolupráce. Na druhou stranu je třeba varovat před jakoukoliv neodůvodněnou kriminalizací těch transakcí, které budí pouhé zdání legalizace při aplikaci obecných definičních měřítek. V této souvislosti je třeba nalézt rovnováhu mezi stupněm dozoru, kdy v případě jeho příliš vysokého stupně by mohlo docházet ke zbytečným zásahům do práv řádných klientů a naopak v opačném případě, by se tento jevil být jako zcela zbytečným, umožňujícím pronikání nekalých finančních prostředků do finančního systému, takže by se finanční instituce sama mohla stát předmětem prověřování z nelegálních praktik.

Místem, které je využíváno k praní špinavých peněz, je skoro téměř vždy finanční instituce, především pak banky, ale také to mohou být směnárny, pojišťovny, leasingové a investiční společnosti, kasina, sázkové kanceláře apod. Právě banky by se tomuto problému měly začít maximálně věnovat.

Velice často se stává, že vedení finančních institucí nebere problém praní špinavých peněz příliš vážně a přisuzuje nákupu případného detekčního systému jednu z

nejnižších priorit. Kultura ve finančním sektoru je taková, že se finančníci vyhýbají 'přehnaně' opatrnickým procedurám, které by mohly v konečném důsledku vést ke snížení jejich ziskové marže. Profesionální kultura finančníků, ale nejen jich, se brání předáváním údajů orgánům spravedlnosti a orgánům činným v trestním řízení, a proto mají k takovému postupu podvědomý odpor. Často se také alespoň stávalo, že vedení instituce odkládalo implementaci nezbytných postupů z rozpočtových důvodů, místo aby se k problémům postavilo čelem a přiznalo si svoji odpovědnost.

V přístupu bank proto vidím jeden z problémů, který má vliv na řádné potírání legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy je zapotřebí, aby banky neupřednostňovaly neustále svůj zisk před bojem proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, protože ve výsledku se to může obrátit proti jim samotným, ať již v podobě odlivu klientů, znehodnocování samotného jména bankovní instituce apod., a tím samotnému zhoršení jejího postavení v nabytém konkurenčním prostředí, neboť kdo by chtěl ukládat své finanční prostředky a další investiční nástroje do bank se špatnou pověstí.

Z vlastní zkušenosti bych mohl uvést případy poměrně vysokých převodů finančních prostředků přes bankovní účty vedené v obchodních bankách v České republice, kdy se jednalo řádově o desítky až stovky mil. Kč. Jednalo se o převody, podezřelé obchody bez jakéhokoli ekonomického základu. Přesto obchodní banky nebyly schopny poskytnout patřičné dokumenty k jednotlivým transakcím, z důvodu objasnění jejich právní a ekonomické povahy, s odůvodněním, že se těmito podezřelými obchody, přestože tuto povinnost měly, vůbec nezabývaly. Jednalo se jednoznačně o špatné vyhodnocení jednotlivých transakcí. V této souvislosti je třeba ještě poznamenat, že se mnohdy jedná o poslední možnost, jak vůbec nějaké dokumenty, které by jednotlivé transakce alespoň částečně osvětlily, byť by se jednalo i o dokumentaci falešnou, právně závadnou, neodpovídající skutečné platbě, jako např. různé úvěrové smlouvy, smlouvy o půjčkách, mnohdy s velkými dobami splatnosti (např. 50 let apod.), záruky, kupní, nebo prodejní smlouvy, akreditivy apod., získat. Na druhou stranu je třeba říci, že se situace průběžně zlepšuje. Je vidět, že banky mají snahu s problémem legalizace praní špinavých peněz něco dělat, ale jen v omezené míře.

Jednou z cest mohou být pravidelná školení, účinné interní systémy hlášení podezřelých operací a efektivní automatizované IT systémy, které jsou hlavními ukazateli, které nás mohou přivést ke shodě s normami tzv. 'nejlepší praxe'. Management pak musí být ochoten zajistit pořízení nezbytného zařízení a vytvoření pomocných struktur, které umožní pracovníkům v klíčových pozicích dodržovat požadované postupy.

Cílem není proměnit banku v detektiva, nýbrž umožnit jí zachovat si její tradiční 'bankovní' tvář, přitom jí však nabídnout architekturu, která jí dá optimální přístup k existujícím informacím pro účely prosazení zmíněných postupů. Je třeba, aby o tom, zda se jedná o podezřelý obchod či nikoliv rozhodoval dále velice kvalifikovaný odborník, který by měl umět jednoznačně a správně rozhodnout, zda daná transakce odpovídá či nedopovídá sérii předem stanovených kritérií, která jsou nadefinována. Dnes existují detekční systémy, které dávají této osobě přehled o širokém spektru potenciálně podezřelých transakcí. Záleží pak na samotné instituci, aby varovné signály aplikovala na empirické poznatky o konkrétním klientovi a na vedení jeho účtů. Může se stát, že varovnému signálu, který dostane od systému, lze přisoudit menší závažnost na základě předchozích poznatků o daném klientovi, např. podobný signál byl již jednou vyvolán, a ukázal se jako lichý. Samozřejmě, že neexistuje osoba, která by byla schopna s naprostou jistotou rozhodnout, zda je daná transakce legální, či zda je součástí praní špinavých peněz. Nicméně pokud budou dodržována pravidla daná širokou legislativou apod., pokud budou finanční instituce doopravdy znát svého klienta, tak aby byly schopny rozpoznat jeho jednání, jež se vymyká běžným komerčním praktikám, pak se domnívám, že se lze dobrat úspěchů. V souvislosti s bankovními účty by bylo vhodné zřídit též centrální registr účtů.

Další problém, který spatřuji v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti, je samotná činnost Policie ČR, státních zastupitelství a soudů. Přes zlepšující se statistiky týkající se objasňování trestné činnosti v souvislosti s legalizací výnosů z trestné činnosti jsou zde stále mezery. Je třeba, aby se zástupci všech tří složek daleko více na tuto problematiku zaměřili, byť její objasňování je velice složité. Je nutností, aby tito zaměstnanci byli daleko více s danou problematikou seznamováni, aby se nebránili zahraniční spolupráci, aby více komunikovali se zahraničními partnery apod.

V této souvislosti je třeba zmínit jazykovou bariéru, která mnohdy této komunikaci brání. Do České republiky přitékají neustále finanční prostředky velkých objemů, o kterých se neví, kde mají původ. Za tyto jsou pak v České republice nakupovány nemovitosti, jsou investovány do společností apod., a vlastně tak dochází k jejich legalizaci. Lze se tak domnívat, a v mnoha případech se to i potvrzuje, že se jedná i o finanční prostředky, které byly původně, např. v rámci privatizace, vytunelovány z původních českých podniků, a následně investovány zpět v České republice.

Výslednost v oblasti vyhledávání, prověřování a vyšetřování trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti dle ust. § 216 a § 217 trestního zákoníku, jak již bylo řečeno, je velmi nízká. Jedná se ve svém důsledku o mnohem komplikovanější problém než v případě nastartování problematiky zajišťování výnosů z trestné činnosti. V letošním roce by měla být zpracována podrobná analýza k problematice praní peněz, na základě které by měla být přijata opatření k zlepšení výslednosti v dané problematice.

Pozitivum spatřuji v založení sítě AMON¹¹⁶, když ve dnech 25. 1. – 26. 1. 2012 se uskutečnila konference v Praze, které se zúčastnili zástupci z 32 zemí. Hlavním cílem konference bylo založit neformální síť policejních jednotek zabývajících se praním peněz. Za tímto účelem se v rámci konference uskutečnila jednání v rámci třech pracovních skupin. První pojednávala o problematice zdrojového trestného činu pro praní peněz v mezinárodním měřítku, druhá o cílech a očekávání od fungování neformální sítě a třetí o způsobu prezentace sítě a sdílení informací. V rámci konference byly schváleny stanovy, které upravují členství v síti AMON, řídicím výboru a způsob spolupráce. Neformální síť AMON má k datu 23. 7.2012 celkem 15 členů: Belgie, Francie, Rakousko, Česká republika, Německo, Estonsko, Finsko, Gruzie, Izrael, Itálie, Lucembursko, Slovinsko, Španělsko, Velká Británie, USA. V blízké době přibude Bulharsko (je ve schvalovacím procesu, stane se členem řídicího výboru) a čeká se na vyjádření Ukrajiny. Přestože tato síť má celkem krátkou dobu trvání, Česká republika obdržela, v rámci neformální sítě AMON, žádost od Izraele. V roce 2011 a v prvním

¹¹⁶ Jedná se o mezinárodní neformální síť expertů na problematiku „praní peněz“. V této expertní síti působí celkem 34 zemí z EU i mimo ni (např. USA či Izrael). Mezinárodní síť AMON by měla zjednodušit výměnu informací mezi policejními a justičními orgány bojujícími s „praním peněz“ a dále se mj. bude podílet na sjednocování evropské a celosvětové legislativy v této oblasti.

pololetí roku 2012 zajišťovala předsednictví Česká republika (prostřednictvím ÚOKFK, Odboru mezinárodní spolupráce).

Další problém v souvislosti s praním špinavých peněz spatřuji v tzv. offshore destinacích, a v nich zakládaných stínových korporací, trustů nebo obchodních společností především právníky, účetními a zástupci dalších profesí (společnosti nazývané shell – škeble, skořápka, slupka, schránka). Prostřednictvím těchto podnikatelských subjektů profesionálové za použití fiktivních transakcí maskují původ zisků odvozených z trestné činnosti a zakrývají totožnost stran a skutečných vlastníků. V mnoha případech zástupci uvedených profesí působí jako ředitelé, důvěrníci nebo investoři v těchto společnostech nebo nominují ředitele, důvěrníky či investory. Problémem orgánů činných v trestním řízení, nejen v České republice, pak je informace o opravdu skutečných vlastnících získat. Je třeba zajistit, aby bylo možno získávat tyto informace, a to i od takových zemí jako je Kypr, ostrov Man, Švýcarsko apod. Ne všechny země mají stejné postavení v rámci získávání informací ze zahraničí v rámci mezinárodních právních pomoci. Např. orgánům činným v trestním řízení Švýcarské konfederace je běžně vyhovováno, a to i z takových destinací jakými jsou právě již zmíněný ostrov Man nebo Kypr. Jedná se o stálý problém. Pokud jsou výnosy z trestné činnosti investovány v zahraničí, v zemích, se kterými není uzavřena mezinárodní dohoda, či se kterými je uzavřena dohoda, ale z různých důvodů nemají zájem spolupracovat, je zhruba nemožné tyto výnosy vyhledat, zajistit a odčerpat (např. Vietnam, Dominikánská republika, africké země, ale i některé evropské země či jejich offshorové destinace, či USA např. stát Delaware).

Je otázkou, jaký vliv bude mít na tuto situaci případné prosazení zrušení tzv. anonymních akcií. Je třeba, aby se odkryla skutečná struktura vlastníka, až na tzv. beneficial ownera, tedy toho, kdo má skutečný užitek z dané společnosti. Spokojit se pouze se zjištěním, že konečným vlastníkem je např. nějaký trust, který spravuje něčí majetek, by bylo velkou chybou. Akcie na doručitele jsou velice oblíbeným způsobem zakrývání vlastnictví. V případě jejich nalezení např. při prohlídkách, je oblíbenou obhajobou pachatelů, že jim nepatří, ale že jsou pouze u nich uschovány, aby se neztratily. Řešením by mohl být taktéž zákon o přiznání majetku a důsledné odčerpávání nelegálně získaného majetku.

Velký problém spatřuji taktéž v přístupu k dané problematice ze strany osob s povinností mlčenlivosti, jako jsou např. advokáti. Všeobecně je velkým trendem stále narůstající počet tzv. profesionálních zprostředkovatelů, ať už se jedná o různé právní zástupce, účetní, finanční poradce, notáře, jejichž služby jsou využívány při disponování s nezákonnými zisky. Tato metoda nabízí propíračům anonymitu na základě vztahu sollicitátor – klient, a jejich povinnosti mlčenlivosti. Využívání bankovních účtů na falešná jména (tzv. bílých koňů) nebo působení jménem osob či zájmů jiných skutečných vlastníků je taktéž velký problém. V této souvislosti se taktéž stává problémem pašování. Sumy finančních prostředků nezákonně překračují hranice. Pašování může být prováděno např. fyzickým transportem měny. Poměrně obvyklou praxí je to, že osoba s povinností mlčenlivosti vybírá finanční prostředky v zahraničních bankách, a tyto pak převáží svému klientovi do České republiky. Tento trend lze částečně přisuzovat jistému úspěchu opatření proti praní špinavých peněz.

Na úplný závěr je však třeba podotknout, že zde musí existovat důsledná protiváha proti kriminalizaci jednání, které legalizací výnosů nejsou. Je třeba jednoznačně respektovat soukromé vlastnictví, pokud bylo řádně nabyté. Souhlasím s obavami řádných podnikatelů, před zástupci apod., pokud budou nuceni obnažit svůj majetek. Nelze samozřejmě o všech transakcích, které mohou pouze zdánlivě představovat praní peněz tvrdit, že jsou kriminálního charakteru, neboť by došlo k porušení základní demokratické zásady presumpce neviny. Mohlo by to samozřejmě vést i ke vzniku škod a jiným negativním důsledkům u účastníků obchodů, a to nedozírného rázu.

Seznam odborné literatury:

- BALOUN, V., KREJČOVÁ, S., ŽIŽKA, J. Zákon o výnosech z trestné činnosti platný ve Spojeném království Velké Británie od roku 2002 (překlad zákona). Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, ISBN 80-7338-035-8,
- BĚLOHLÁVEK, A., J., ŘEZNÍČEK, T. Regulace finančních trhů a předcházení legalizaci výnosů z trestné činnosti, Bulletin advokacie, 2009, číslo 1,
- BOSWORTH – DAVIES, R. The Impact on the Central and Eastern European Markets of US Extraterritoriality Laws, Money Laundering in Central and Eastern Europe – towards harmonisation with EU laws, Documentation, Praha, 1997,
- CAMERON, R. Stručné ekonomické dějiny světa. Praha: Victoria Publishing, 1996,
- ČASTORÁL, Z. Ekonomická kriminalita a management. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2011, 352 s., ISBN 978-80-7452-005-1,
- DVOŘÁK, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty. Praha: Linde, 2005, ISBN 80-7201-515-X,
- DVOŘÁK, V. a kol. Výnosy z trestné činnosti. Praha: Policejní akademie ČR, 2010,
- FASSMANN, M. Makroekonomické odhady stínové ekonomiky v ČR. Ekonomická revue roč. 2006 č. 4,
- FASSMANN, M. Stínová ekonomika – I. Praha: SONDY s.r.o., 2002, 22 s.,
- GÁLIKOVÁ, L. Praní špinavých peňazí. Bratislava, EMP č. 1/2004,
- HARTLOVÁ, V. a kol. Bankovníctví pro střední školy a veřejnost. Praha: Nakladatelství Fortuna, 2004, ISBN 80-7168-900-9,
- HOŘEJŠÍ, T. Hawala je tu ! Euro č. 41/2005,
- CHALUPECKÁ, K., MOŽDIÁKOVÁ, M. Postup při podezřelém obchodu dle zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. Konference Milníky Práva, 2009,
- JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, ISBN 978-80-87212-24-0, 895 s.
- JÍLEK, J. Deriváty, hedžové fondy, offshorové společnosti. Praha: Grada Publishing, 2006, ISBN 80-247-1826-X,
- KALABIS, Z. Boj bank proti praní špinavých peněz. Praha: Bankovní institut vysoká škola, a.s., 2009, ISBN 978-80-7265-147-4, 92 s.

KLEIN, L., B. Bank Secrecy Act/Anti-Money Laundering. Nova Science Publishers Inc. (United States), 2008, 118 s., ISBN 9780470874752,

KOLESÁR, I. Zákon proti praní špinavých peněz v novelizovaném znění. Praha: Linde, 2002,

LIŠKA, P. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: RADIX, 1997, 224 s., ISBN 80-86031-09-8,

MADINGER, J. Money Laundering: A Guide for Criminal Investigators. Taylor & Francis Inc. (United States), 2011, 530 s., ISBN 9781439869123,

MUSIL, J. Doslov. In: NOŽINA, M. Mezinárodní organizovaný zločin v České republice. Praha: Themis, 2003, 402 – 403 s., ISBN 80-7312-018-6,

MUSIL, J. Praní peněz a české trestní právo. Trestní právo č. 4/1997,

POWIS, R., E. Jak se perou špinavé peníze. Praha: Victoria Publishing, 1992, 257 s., ISBN 80-85605-32-5,

REZKOVÁ, M. Zákon proti praní špinavých peněz a proti financování terorismu, Komentář s příklady a předpisy souvisejícími. Praha: Linde, 2008, 248 s., ISBN 978-80-7201-733-1,

ROBINSON, J. Pánové z prádelny špinavých peněz. Praha: Columbus, 1995, ISBN 80-85298-06-X,

SCHOTT, P., A. Reference Guide to Anti – Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism. The International Bank for Reconstruction and Development /The World Bank/, Washington DC, 2006, ISBN 0-8213-6513-4,

SLOUPENSKÝ, A. Vnitřní zásady a postupy k přecházení legalizace výnosů z trestné činnosti v bankách. Standardy bankovních aktivit č. 4, Praha, 1996,

SLOUPENSKÝ, A., ŽEHRA, F. Bankovní bezpečnost. Praha: Bankovní institut, 216 s., 1997,

SOJKA, M., KONEČNÝ, B. Malá encyklopedie moderní ekonomie. Praha: Nakladatelství Libri, 1999, 262 s., ISBN 80-85983-78-8,

ŠTURMA, NOVÁKOVÁ, BÍLKOVÁ. Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu. Praha: C. H. Beck, 2003,

TURNER, E., J. Money Laundering Prevention. Wiley, 2011, 204 s., ISBN 0470874759,

VANTUCH, P. Neobvyklé obchody a možnost zajištění peněžních prostředků na účtu banky. Bulletin advokacie č. 1/1996,

VANTUCH, P. Podnikatel, neobvyklé obchody a praní špinavých peněz. Právo a podnikání, č. 11/1996,

Stanovisko České advokátní komory: K otázce zproštění mlčenlivosti advokáta v trestním řízení, když klientem byla právnická osoba, Bulletin advokacie, 2001, č. 2, ÚOKFK, Závěrečná zpráva k problematice výnosů a praní peněz za rok 2012, ÚOKFK, 2013.

Použité právní předpisy:

Zák. č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 254/2000 Sb., o auditorech a o změně zákona č. 165/1998 Sb., ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 254/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, Zák. č. 284/2009 Sb., o platebním styku,

Zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 377/2005 Sb., o doplňkovém dozoru nad bankami, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, pojišťovnami a obchodníky s cennými papíry ve finančních konglomerátech a o změně některých dalších zákonů (zákon o finančních konglomerátech), ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,

Zák. č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů,

Zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči,

Zák. č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění zák. č. 80/2004 Sb.,

Zák. č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí,

Zák. č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů,

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 ze dne 15. listopadu 2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků,

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1889/2005 ze dne 26. října 2005 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící,

Směrnice Komise 2006/70/ES ze dne 1. srpna 2006, kterou se stanoví prováděcí opatření ke směrnici Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES,

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES ze dne 26. října 2005 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu,

Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o boji proti terorismu 2002/475/SVV a Rámcové rozhodnutí Rady 2008/919/SVV ze dne 28. listopadu 2008, kterým se mění rozhodnutí 2002/475/SVV,

Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 24. října 2008 o boji proti organizované trestné činnosti 2008/841/SVV,

Opatřením ČNB č. 1 z 8. září 2003 k vnitřnímu řídicímu a kontrolnímu systému banky pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti (Věstník ČNB 14/2003).

Použité internetové stránky (odkazy):

ROWAN, BOSWORTH, DAVIES, Praní špinavých peněz: prosazování a dodržování 'nejlepší praxe' v mezinárodním platebním styku, Unisys Financial Compliance Group, Londýn, s. 2. [on-line], dostupné na: [<http://si.vse.cz/archive/proceedings/2000/prani-spinavych-penez-prosazovani-a-dodrzovani-nejlepsi-praxe-v-mezinarodnim-platebnim-styku.pdf>].

Evropská rada, [on-line],

dostupné na: [<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/>].

FATF, [on-line], dostupné na: [<http://www.fatf-gafi.org/>].

Ministerstvo financí, [online],

dostupné na: [http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/reg_stanoviska_fau.html].

Global Anti-Money Laundering Survey 2011, How Banks are facing up to the challenge, dostupné na: [<http://www.kpmg.com>].

PLESNÍK, V., Boháči vybírají kvůli konci tajemství ze švýcarských bank stovky miliard eur [on-line], dostupné na: [<http://www.novinky.cz/ekonomika/282791-bohaci-vybiraji-kvuli-konci-tajemstvi-ze-svycarskych-bank-stovky-miliard-eur/>].

What would you change about the U.S. AML System. [on-line], dostupné na: [<http://blogs.wsj.com/corruption-currents/2012/11/19/what-would-you-change-about-the-u-s-aml-system/>].

U.S.Treasury to lead review of anti-money laundering rules. [on-line], dostupné na: [<http://blog.thomsonreuters.com/index.php/u-s-treasury-to-lead-review-of-anti-money-laundering-rules/>].

RESUMÉ

Legalization of proceeds of crime can certainly be regarded as a worldwide problem. Laundering of proceeds of crime is a problem of global banking, and so it is essential that this crime is prosecuted and punished, which should help both technical and human resources (qualified) equipment and operating control mechanisms and the criminalization of money laundering being the form of special regulations, imposed by financial institutions or other entities to provide information on unusual shops competent national authorities, which are then tasked to investigate if there is a suspicion of money laundering. It should also be noted that there must be mutual cooperation, effort and even taste of all entities involved in combating money laundering activities, starting from the banks to the courts.

The place, which is used to launder money, is nearly almost always financial institutions, especially banks, but it also can be exchange offices, insurance companies, leasing and investment companies, casinos, bookmakers, etc. Now the bank would address this issue should start up pay. But it is not only the above-mentioned financial institutions, but also police, prosecutors and courts should take the fight against money laundering as one of its priorities.

For proper and effective fight but is also necessary for States to amend their attitudes toward offshore destinations that contribute to a high degree of legalization of proceeds from criminal activities, mainly by providing anonymity of beneficial owners of established companies there. In this context, it should also improve the information retrieval of these destinations. A major problem is also a growing number of so-called professional intermediaries, whether they are of different attorneys, accountants, financial advisors, notaries, whose services are used for the disposal of illegal profits. This method offers propíračům anonymity on the relationship solicitor - client and their duty of confidentiality.

It should be noted that despite the necessary fight against money laundering, there must be consistent counterweight against the criminalization of conduct that are not money laundering. It should be clear to respect private property if it was properly acquired. Not, of course, all the transactions that can seemingly only a money-

laundering claim that they are criminal character, because it would breach the fundamental democratic principle of the presumption of innocence. It could of course also lead to formation damage and other negative consequences for participants of shops, and incalculable nature.

Anotace

Hlavním cílem předkládané práce 'Právní a institucionální zabezpečení finančního systému proti praní špinavých peněz' je poukázat na stále rostoucí fenomén praní špinavých peněz. Jedná se o fenomén nabourávající globální ekonomický a finanční systém, který by neměl zůstat bez povšimnutí. Tomuto fenoménu je nutno čelit všemi dostupnými, legálními prostředky. Aby účinek tohoto boje byl co největší, pak je nutno, aby zde existovaly celosvětově uznávané právní normy, které by za své přijalo maximum států, aby zde byly orgány vybavené kvalifikovaným personálem, s dostatečnými pravomocemi, aby především bankovní instituce, ale nejenom ty, vyvinuly maximální úsilí v boji proti praní špinavých peněz, zaměřené především na prevenci. Pokud nebudou nejen shora uvedené podmínky splněny, pak jen stěží půjde tomuto fenoménu adekvátně čelit.

Klíčová slova

Praní špinavých peněz, povinná osoba, banka, AML, podezřelá transakce, povinnost identifikace.

Annotation

The main objective of this work 'Legal and institutional security of the financial system against money laundering' is to highlight the growing phenomenon of money laundering. It is a phenomenon causing collision of the global economic and financial system, which should not remain unnoticed. This phenomenon must be tackled by all, by legal means. To combat this effect was greatest, then it is necessary that there was a globally recognized legislation that would have embraced most states that there were institutions with qualified personnel with sufficient powers, primarily banking institutions, but not limited to those utmost efforts in the fight against money laundering. If the above conditions are not met, then it will hardly be able to face this phenomenon.

Key words

Money laundering, obliged person, bank, AML, suspicious transaction, identification duty.

